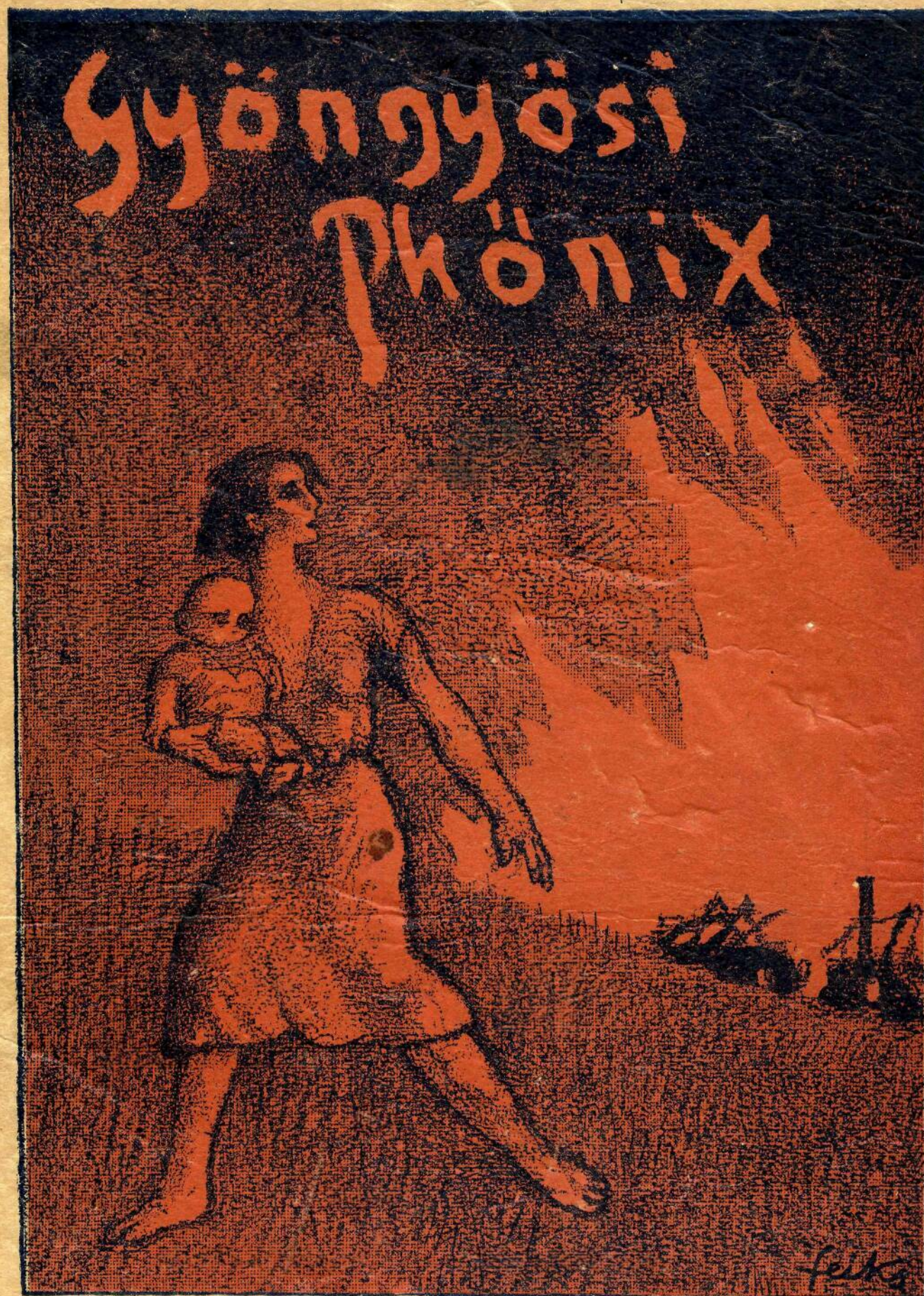

259813

GYÖNGYÖSI PHÖNIX

AZ 1917 MÁJUS 21-ÉN GYÖNGYÖSÖN
PUSZTÍTOTT TŰZVÉSZ EMLÉKÉRE

SZERKESZTI:
SZÉKELY JENŐ

GYÖNGYÖS, 1918.

Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGE

IV. KÁROLY

MAGYARORSZÁG FENKÖLT LELKŰ URALKODÓJÁNAK,
A GYÖNGYÖSIEK KÖNNYEIT LETÖRLŐ, A NYOMO-
RULTAKRÓL GONDOSKODÓ LEGELSŐ MAGYARNAK,
ALATTVALÓI HÚSÉGGEL ÉS HÓDOLATTELJES, REN-
DITHETETLEN RAGASZKODÁSSAL AJÁNlja

A SZERKESZTŐ

Györgyos elhunvat egy vészhatáron sord
viharai között, az elkövetkező bika mindent új
életre kelte' áldásos mulga alatt pedig legyen
Isten segítségével a haza egyik legszebb virága
Budapest, 1918. évi február hó 11. én

L.
Károly

IV. KÁROLY király.

ZITA királyné.

h. som nyligen sågades ut
sinnslig förändring i
ett nytt järn bejunt.

Litt

A tűz hamvasította, az inént még virágzó, város
romjain helyén, a szeretet és áldozatkészség fog újat, szebbet
építeni; ha mindenki, akinek kebelében érző és meleg szív dobog,
csak valamivel hozzájárulva egy követ tesz le. Nevét örökíti meg
az és a szenvedők áldása fogja kísérni.

Skander 1917. V. 27.

József H. József

Gyöngyösre, e szép szintisza magyar városunkra ez év május 21-én, amikor leégett, a nagy világháboru közepette egy második borzalmasság összes keservei szakadtak. Amilyen biztos nagy háborunk diadalmas befejezése, seregeink legyőzhetetlensége és gazdasági rendületlenségünk, épp oly szilárd abbeli elhatározásunk, hogy Gyöngyöst újból felépítjük és hogy e város szebb és boldogabb lesz, mint volt.

Máris legjobbjaink fáradoznak ezen és erős akaratum diadala kétségtelen.

Budapest, 1917. évi július hó 11-én.

Szurmay altábornagy,
honvédelmi miniszter.

Ha majd visszatérnek Gyöngyös város vitéz fiai a harcterről, ne találjanak otthon nyomort és szenvedést, de új életet és virágzást.

Hazai Samu
vezérezredes.

A Mátra tövében fénylett gyöngy menél előbbi és régi szépségében való kivirulását őszinte szívből kívánja

1917 július hó

Boroevic vezérezredes.

Mindig egész erővel!

1917 július 25.

Dankl.

A tűz, mely Gyöngyös virágzó városát elhamvasztotta lobogtassa föl újra lángokká az emberi szivekben szunnyadó felebaráti szeretet parazsát!

Tábori p. 191. 1917 július 26.

Kövess.

Gyöngyös városát az emésztő tüzvész pusztította; a magyar hazafiság alkotó szent tüze építse szebbé, virágzóbbá, boldogabbá.

1918 március 15.

Sáfrán Géza

honvéd ezredes
a 10. honvéd gyalogezred parancsnoka.

Zúgó szélvész és tüzes nyelvek jelezték a Szentlélek jövetelét. A mindeneket megújító Lélek ereje kísérje azt a szélvészt és tüzet, amely Gyöngyös városát elpusztította és keltse ki hamvaiból a várost szebb, tisztább és gazdagabb életre.

Csernoch János,
bíbornok hercegprimás.

A tűz által sokszor érzékenyen károsult Gyöngyös eddig minden esetben lesújtva mutatta meg, mily életerős; minél nagyobb volt szenvedése és kára, annál elszántabb akarattal és annál találékonyabb igyekezettel szállott harcba a reá nehezedett mostoha sorssal, és Istenben bizva, de saját törhetlen erejére is támaszkodva, mindig nagyobb erőre küzdött fel magát.

A minden előzőnél pusztítóbb május 21-i tüzvész romjai felett én is fájó szívvel s egészen elborult lélekkel vonultam el, és noha jól ismerem és nagyrabecsülöm a gyöngyösiek értelmes és kitartó iparkodását, kétség fogott el ez önmagamnak feltett kérdésre: képes lesz-e a sajnálatra méltó város a hamuból s törmelékből még egyszer új, virágzóbb életre kikelni?

Amíg az én gyászbaforult lelkem csordultig megtelt a romokra nehezedő sötét légkörrel, melyben az én jó gyöngyösi hiveim bánatos sóhajai, fohászhajai és sűrű könnyei is egybeolvadtak: a város népe a jobb jövő reményével és a feltámadás sejtelmével ünnepre gyülekezett egybe, mert elhatott minden-hová a hír, hogy, 19 órai terhes utat nem

sajnálva, Felséges Urunk és királyunk és Ő Felsége Zita királyné, fejedelmi szívük nagy részvételével sietnek a szerencsétlen Gyöngyös fájdalmában osztozni és ott vigaszt, reményt önteni a lelkekbe.

A királyi pár megérkezése után nem kétkedhetett már senki, hogy ez nekik sikerülni is fog.

Aki látta, mint érdeklődnek a gyászos eset minden legkisebb részlete iránt; aki halotta, mint mondatja el a király a bánatos nép közé vegyülve, a leginkább sujtottak szerencsétlen esetét; mint vigasztal, bátorít mindenkit; mint önti át Istenben bizó fejedelmi lelke érzelmeit a szerencsétlenek lelkébe: az nem kétkedhetik abban, hogy amint május 21-ike az összeroskadásnak, a lesújtó fájdalomnak napja volt, úgy május 23-ika, ez a királyi nap, a vigasztalásnak, a reménynek, a feltámadásnak napja.

Erre figyelmeztetni volt célja annak a felszólalásnak, mely a mély meghatottsággal távozni készülő felségeket biztosította arról, hogy fejedelmi részvétük ünnepet varázsolt a gyász színhelyére, mely ünnep minden ezután visszatérő május 23-án meg fog ujulni.

Kérdem, nem volt-e jogos ez a biztosítás; nem Gyöngyös szívéből fakadt-e az?

S hallja mindenki és követendő például vesse emlékezetébe, mi volt erre a királyi válasz:

Kötelesség volt az, amit tettünk!

Szmrecsányi Lajos
egri érsek

Ismételten pusztította a tűzvész Gyöngyös városát. A gyenge lelkek a sorscsapások terhe alatt összeroskadnak, az erős lelkek új küzdelemre merítenek a csapásokból erőt.

Az ország kívánsága, hogy Gyöngyös város közönsége a hamvakból helyreállítsa szebb és jobb alakban elpusztult hajlékait és foglalja el azt a helyet, amely Gyöngyöst, az ország városai között, polgárainak értelmessége, iparkodása és hazafiui erényei folytán megilleti.

Kalocsa, 1917. évi július hó 22-én.

Dr. Várady Lipót Árpád
kalocsai érsek.

Szívem veleszületett szent törvénye, hogy szeretett szülővárossal jóban-rosszban, mindenkor hálás fiúi hűséggel, áldozatkész részvétellel együttérezzek és éljek; mint együttérzek most is, tűzvészokozta szerencsétlenségében.

Minden gyöngyösinek is ez legyen megörökös törvénye.

Szepeshely, 1917. évi július hó.

Dr. Párvy Sándor
szepesi püspök.

Vetünk-e ügyet, mikor az erdő ég, a fűszálakra, melyek egy pillanatra kitüzesednek és azután hamuvá lesznek, s elfogódik-e a szívünk, mikor a világ ég, azon, ha a sok száz város és falu rombadőlt mellett még egy kis város pusztulásáról hallunk? S mégis úgy volt, hogy fájdalmasan elfogódtunk, sőt mélységesen megrendültünk, mikor a világégésben Gyöngyösünk leégett. Külön megsirattuk, külön meggyászoltuk. Mert nincs világégés, mely elhamvasztaná a testvéri szeretetet s mely érzéketlenné tenné a világ bájától egyetlenegy magyar város pusztulása iránt minket. Mit nekünk a világ, ha nincs hazánk s mikor van világégés amúgy igazán, mint mikor ott honunk ég le?! Azért mert el a király is, ki különben a tüzes frontokat nézi, a tűzvész helyére, s azért járt nyomában a kegyelet s a segítő szeretet, hogy ami elpusztult, újra feltámadjon, s a magyar város ott a Mátra ölén romjaiból sokkal szebben fölépüljön. Legyen e tekintetben Gyöngyös a nagy világégés sebeit magán hordozó és új élet után vágyó magyar kultúrának biztató jelképe.

Prohászka Ottokár.

Életet kér Gyöngyös.

Mikor Pentapolis pusztulásáról volt szó, eredménytelenül könyörgött Ábrahám az Urnak. Kénköves tüzeső pusztítja el minden élő lényével egy éjnek sötétsége alatt; s holt tenger fakadt nyomán, mint a megátkozott világ symboluma.

Gyöngyös városát is szerencsétlen katasztrófa érte. Május 21-e éjszakáján „lángtenger falta fel éhesen a várost”. S bár hajléktalanokká lettek az ezrek; de élnek e

lelkek s Istenhez könyörögnek. Ez égbeható ima s a könyvek árja az áldásokban gazdag Tiberiás tengerévé válnak; az élő hit és szentség élő könyörületre talál: s az irgalom gyöngyeiből élet vár az életre érdemes Gyöngyösre!

Nagyszeben, 1917. aug. 30.

Mailáth

erdélyi püspök.

A fizika azt tanítja, hogy a természetben semmi sem vész el. Ami egyszer megvolt, az mindig megmarad, bár nem ugyanazon a helyen, nem ugyanabban a formában, nem ugyanabban a halmazállapotban. És mindezt a folytonos anyagcsere csinálja a természet erőinek lassú, vagy gyors hatása következtében. Ez mindeddig igaz. Anyagelvesztés tényleg nincsen, csak átalakulás van. De hát mi van az étellel? Hová lesz és mivé alakul át ha egyszer elveszett? Erre a tudomány adós marad a felelettel, annyit azonban bevall, hogy csak az egyén vész el, a faj megmarad. Sovány vigasztalás, amely még senkit boldoggá nem tett, még csak ki sem békített az élet ezernyi bajával és szenvedésével. Csak egy van ami megvigasztal: az emberbe oltott vágy a halhatatlanság után, melyet a hit életet; a hit a feltámadásban, az örök életben.

Az ember úgy épít magának földi hajlékot, hogy az állandó legyen, egy beláthatatlanul hosszú élet végéig tartson, azután szálljon át unokáról-unokára. Ez a poézis az alapja a városok összeilleszkedésének is. Ki gondol vajjon arra, hogy azokból a szép utcásorokból, melyeket a köz- és magánépületek alkotnak, amelyek nekünk oly kedvesek, oly felejthetetlen jó ismerősök, amelyek egyikében születünk, boldog gyermekkort töltöttünk, nagyra növekedtünk, ahol édes szülénket, testvéreinket szeretni tanultuk egyszer csak rom és korommá lesz; rombadől, elpusztul az édes otthon s vele annyi megbecsülhetetlen egyéni kincse emberi életünknek? Vajjon lesz-e ezután a pusztulás után új élet, vagy csak anyagcsere, hely-, forma- és halmazállapot változás? A hit azt mondja, hogy feltámadás következik a halál után, majd a halhatatlanság, az örök élet.

Szép hazánk egykor ékes gyöngyfüzére, mely nevedben hordozod sorsodat, te újból

föl fogsz támadni, hogy többé meg ne halj, hogy — mint az igaz hívőnek — örök életed legyen. Ragyogó gyöngyeid újból tündökölni fognak, még fényesebben, mint valaha. Te miként a megégett phoenix-madár poraidból új életre fogsz kelni. Higgy a magyar nemzet üdvözítő ígéretének!

Jászóvárban, 1918. februárius hó 12-ikén.

Dr. Takács Menyhért

prelátus és prépost.

A pusztulás lángja, mely ezeket sodort a nyomor s fájdalom örvényei közé, milliók sziveit gyújtja könyörülő s áldozatos igaz szeretetre, hogy vele szárítson fájdalmas könnyeket és vele építsen egy szebb és jobb Gyöngyöst a magyarság szenvedő — s épen ezért forróbban szeretett kárvallottainak.

Gróf Zichy Gyula

pécsi püspök.

Amit az elemek tüze elpusztított, azt állítsa helyre szebben és dicsőbben a felebaráti szeretet tüze.

Kassa, 1917. júl. 19.

Dr. Fischer-Colbrie Ág.

kassai püspök.

Nem volt elég a világégés, amit az emberi gonoszság reá gyújtott e szerencsétlen világra. Eljöttek társnak az értelmetlen elemek is. Reá szórták a pusztítás zsarátnokát arra a helyre, amelyet a harcok dúlása a kiméleti terület boldog zónájába osztott. A színmagyság egyik gyöngye: Gyöngyös városa sok értékével, sok szépségével áldozati füstképen szállt fel az égre. Kinek kellett ez az áldozat? Ne feszegessük emberi következtetés téveteg kezével a nagy kárpitot, amely a föld felőli isteni elvégzés nagy titkát takarja! Az égre szállott füstből az alázatosság Mannája hull vissza reánk. Az alázatosság szeretetre indít, a szeretet áldozatosságra. Az égett sebek nemcsak részvétünk könnyeivel, hanem áldozatos készségünk olajával és borával is kell gyógyítanunk s ezen felül az irgalmas szamaritanus példája szerint a további megélhetés eszközeit is kell nyujtanunk.

Debrecen, 1917. július 7.

Dr. Baltazár Dezső

püspök.

Az emberre nehezedő csapásoknak egy üdvös eredménye az, hogy kiváltja belőle az energiát, azt a tulajdonságot, mely minden fejlődés kutforrása.

A gyöngyösi tűzvész alkalmával megkon-
dult vészharangok is ezen világhódító tényező
születését jelenték.

Adja Isten, hogy azon energia, melyet
ezen katasztrófa az egész magyar társadalom-
ból kiváltott, Gyöngyös város romjaiból egy
új életet fakasszon, mely alatt Gyöngyös egy
hatalmas tényezőjévé lesz kulturánknak, la-
kói pedig legyenek megelégedett polgárai e
hazának, mely a háboru után, fokozott ener-
giája, munkakedve és önbizalma által Közép-
európa leghatalmasabb tényezőjévé válik.

Ugy legyen!

Nagybánya, 1917. jun. 30.

Zichy János gróf.

Nincs az a szerencsétlenség, melyből a
munka fel ne emelne. Bármily nagy legyen is
az a csapás, mely Gyöngyös városát érte, a
munka ismét fel fogja emelni. Szeged példája
lebegjen előtte. Ott a víz, itt a tűz pusztított,
a két ellentétes elem munkája azonos ered-
ményre vezetett: egy virágzó város időleges
megsemmisítésére. Azonos eredményre kell
vezetni a Gyöngyös város feltámasztására fo-
lyamatba tett munkának is: egy még virág-
zóbb város teremtésére.

Budapest, 1917. július 19-én.

Szterényi József báró.

A nagy katasztrófát követő azon a napon
utaztam el Gyöngyös mellett, midőn a felsé-
ges király és királyné látogatta meg Gyöngyös
városát. Mindnyájan áldottuk a felséges párt,
hogy azonnal megjelentek a szerencsétlenség
színhelyén, hol annyi fájdalmat enyhítettek,
annyi könnyet töröltek le. Mindnyájunkban
a legmelegebb részvét érzetéhez a felséges
pár iránt érzett hála járult.

A vonaton találkoztam a miskolci tűzol-
tókcal, kik részletesen mondták el a nagy
katasztrófa részleteit. Első kérdésem az volt,
hogy a műkincsek megvannak-e mentve. Örömmel
hallottam, hogy azok sértetlenül
megmaradtak. Semmi kétségem, hogy Gyön-
gyös városa rövid idő múlva a legszebb ma-

gyar városok egyike és a vidéknek oly köz-
művelődési és gazdasági központja lesz,
melyre az egész ország büszkén fog tekinteni.

B. Wlassics Gyula

Amint Gyöngyös fiai az egész or-
szágért ontják a harcmezőn véréket s az
otthoni munkában verejtéküket — éppen
úgy most az egész ország siessen se-
gítségére a tűzben elhamvadt Gyöngyösnek.

Egy, mindenkiért, — mindenki, egyért!
Balatonaliga, 1917. VII. 26.

Szász Károly

a Képviselőház elnöke.

Gyöngyös katasztrófája a világháboru
rettentő dulásai közepett nem költhette fel
azt az érdeklődést és részvétet, amelyet meg-
érdemelt. De nem kétlem, hogy a közadako-
zásokkal ma annyira igénybevett közönség is,
az állam is meg fogja tenni a magáét, a leg-
többet pedig Gyöngyös derék, szorgalmas,
életrevaló népe s így a Mátra-vidék e szép
városa lángsírjából szebb és virulóbb életre
fog ébredni.

Berzeviczy Albert

A pusztító tűzvész áldozatai közül leg-
jobban sajnálom azokat a kis gyermekeket, a
kik azon a szörnyű éjszakán felriasztva a ré-
műlet kábulatától tágra nyílt szemekkel, sirva-
szepegeve menekültek puha ágyukból.

Jó még, ha szerető szülők ölelő karja
vitte ki, gyámolító keze vezette őket. De
hány volt, akinek atyját adáz ellenségeink tá-
madásai elszóltatták és távol tartják a csa-
ládi fészektől, akinek édes apja, ki őt a ve-
szedelem óráiban oltalmazhatta volna, mesz-
sze-messze ott védelmez mindnyájunk
a t valahol távol Oroszországban, vagy a hit-
szegő olasz szomszéd határán vagy az orosz-
reánk tört román ellen! Egyik-másik ott alusz-
sza örök álmát valamelyik katona temetőben.

Szívemből kívánom, hogy évtizedek
mulva, mikor mi idősebbek már rég pihe-
nünk, ezeknek a menekülő gyermekeknek lel-
kében a réműlet éjjelének sötét képe úgy el-
halványuljon már, mint egy rossz álomnak
muló emlékezete. És megmutathassák majd a
saját gyermekeiknek és az akkori fiatalság-

nak, hogy az újra épült virágzó magyar város szebb lett, mint valaha volt! S lelkes örömmel elmondhassák azt is, hogy magyar hazájukat mindhalálig hű fiainak egységes, szakadatlan, kitartó fáradozása a hosszú világháboru megpróbáltatásai által megacélozott lélekkel, sok türelemmel s épen annyi erővel, nemzeti lelkesedéssel, de egyuttal bölcs higadtsággal és mérséklettel, a folytonos haladásba vetett bizakodó reménnyel, de egyuttal a nemzeti erőnek és erényeknek teljes kifejtésével végzett munka műveltebbé, gazdagabbá, nagyobbá tette, mint évszázadok óta volt!

Ugy legyen!

Balogh Jenő

Az áldozatra kész emberszeretet a kétségbeesésnek tözsomszedságába ülteti a reményt. A szívjóság diadalmasan küzd az elemeknek romboló pusztításai ellen.

A humanizmus a vizen való győzelmének Szegeden, a tűzön való diadalának Gyöngyösön emel emléket.

Uj Szegednek és Uj Gyöngyösnek hálás polgársága régieknek magyar honszerelmét örökíti az utódokra.

Polónyi Géza

A magyar társadalom egyik jellegzetes sajátossága volt mindenkor, a felebaráti részvét a sors sujtotta polgártársai iránt.

Fényes példája ennek az a bőkezű adakozás, amely a porrá égett Torockót és Eperjest ujja és szebbé alkotta.

Kétségtelen, hogy Gyöngyös városának bajba jutott polgárságának is hasonló bőkezű nagylelkűségben lesz része, mert hisz ez mindannyiunk kötelessége, akikben igaz magyar érzés honol.

B. Ghillány Imre

Minden egyes város a magyar kulturának egyik fontos központja és azért egyet sem engedhetünk át a pusztulásnak, legkevésbé olyant, mely annyi gazdasági őserőt, annyi gazdasági fejlődésképeességet, annyi gazdasági energiát képvisel, mint Gyöngyös. Azért hamaiból szebben, erőteljesebben kell feltámadnia.

Földes Béla

A magyar városi élet legnagyobb baja, hogy hiányoznak városainkban a közegészségügyi alap berendezései.

A Gyöngyöséhez hasonló rettenetes katasztrófák alkalmából való újra épüléskor már nem maradhatnak el ezek a nagyfontosságú berendezések. Így lesz ez bizonyára Gyöngyös városában is. Csekély vigasz azokra, akiket a csapás közvetlenül sujtott. De hát az ember természetében rejlik — s hála Istennek, hogy így van — hogy mihelyt felocsudik a reája nehezedett nagy csapásból, vigaszt merít mindabból, ami arra mutat, hogy a csapás átkainak elhárítása után a helyzet jobb lesz mint azelőtt volt.

A modern Gyöngyös mindenesetre az egészségügy követelményeinek megfelelőleg fog épülni, aminek áldása bőven fel fogja mérni a mostani pusztulás keserveit.

Nagydobos, 1917. jul. 29.

Lukács György

Minél nagyobb a csapás, annál hatalmasabbra tör ki az erős lélekből a helytállás energiája.

Gyöngyös katasztrófáját átérzi az egész ország, s a reá nehezedeő balsors súlyát enyhíteni hazafiui kötelesség.

Ez a felemelő és az önerőt fokozó tudat, valamint az együttérzés forrásából fakadó áldozatkészség lendítse fel és váltsa valóra a felsegítés és az ujjaalkotás nagy feladatát.

Lányi Bertalan

Az érzések közösségéből fakad a legőszintébb demokrácia. Fiatal királyunk és a legelső magyar Nagyasszony egyszerű emberi érzéssel és szívtől szívhez szóló közvetlenséggel teremtték meg fenkölt egyéniségük s a nemzet milliói közt a lelkekből ki nem irtható demokrácia egyetemlegességét. Ez a szolidaritás nálunk évezredes hagyomány. Kifejezésre jut alkotmányunk alapeszméjében: a király és a nemzet szuverenitásának elválaszthatatlan egységében. Károly király és Zita királyasszony nemes emberiessége uj életet, gyakorlati jelentőséget ad a demokratikus egységnek s azt bekapcsolja nemzeti létünk és népeletünk élő szervezetébe. A legfőbb Hadur itthon ura és egyben első szolgálja a

milliók javát munkáló államkormányzásnak. Gyöngyösön is a fejedelmi példa mutatott irányt a szép magyar város és népe iránti kötelesség teljesítésére a társadalomnak s a kormányzatnak. A példa méltó követőkre talált: Gyöngyös leégett része szebb és korszerűbb köntösben fog új életre kelni!

Ugron Gábor

A romokból új élet fog fakadni, az Isten kezének verését felváltja majd az Isten áldása. Az a nép, mely szőlőhegyeiben olyan kincs tulajdonosa, mint Gyöngyös, ahol az erdők szoruzta lankákon oly dusan megrakottan puhul a szőlőgerezd, nem csüggedhet el a sors csapásainak rettenetes súlya alatt.

A város szenvedéseinek legiszonyubb perceiben megjelent a Felséges Király és Királyné atyai szívének forró részvételével. Ez volt az első balzsam az égő sebekre. De meg kell, hogy érezze e nagy katasztrófában a jó magyar gyöngyösi nép az egész magyar állam segítő karját, amelyre támaszkodva „Gyöngyös szebb lesz, mint volt valaha.”

Mezőssy Béla.

A tűz az egyik anyagot elpusztítja, a másikat keményebbé és ellenállóbbá teszi. A nagy sorscsapások az egyik népet elsenyvesztik, a másikat megacélozzák. Mindig a népektől függ, hogy az emberiségre zúdult egyes katasztrófák haladásuknak vagy emelkedésüknek lépcsőfokai-e.

Nagyra termelt népeknél a nagy csapások csak a sors ostorütései, amelyek fokozott erő kifejtésre és ezzel új haladásra ösztönöznek.

A most ránk zúduló csapások közepette sem kell elcsüggednünk. Ha a nagy kor, melyben élünk, gyenge nemzedéket nem talált itten, akkor azok tetterőnket nem megtörni, de megacélozni fogják.

Dr. Gratz Gusztáv

A nagy szerencsétlenségek többnyire nagy tanulságokkal járnak együtt, melyek bölcs kihasználásától függ a jövő üdvösebb alakulása s az elpusztult javak romjaiból egy jobb jövő felvirágzása, mely áldást hozó lesz az ivadékokra. De minden kulturának, min-

den haladásnak sarkpontja a jó közigazgatás, kapcsolatban a polgárok teljes érzékével a haladás eszközei iránt. Csak ha az egymásra utalt emberek altruisztikus felfogása hatja át egész gondolkozásukat, fogja egyszerűsmind megteremteni azoknak igazi boldogulását.

Dr. Vavrik Béla

b. t. t. a Curia másodelnöke.

A jótékonyág csak első segély lehet, a mit a társadalom a pergőtűz melegében nyújt. A nyomor vagy az elemi csapások frontja mögött ott kell lennie az intézménynek, hol az állam gyógyít és jóvátesz.

Bárczy

Az emberek bármily sértést inkább megbocsátanak, mintha velük jót teszünk, de — csak félig! Ezért kötelessége államnak és társadalomnak egyaránt, — hogy Gyöngyös város oly sokat szenvedett lakosságával szemben a jót a maga egészében gyakorolja.

Návay Lajos

Amikor a felséges királyi pár kíséretében a rettenetes tűzvész által elpusztított Gyöngyös városban megjelentem, mindnyájunkat meglepett, hogy a lakosság sirás és jajgatás helyett kitörő örömmel és lelkesedéssel ünnepelte a vigaszt nyújtani akaró jószágos királyt és királynét. Ez a felejtethetlen jelenet a magyar néplélek nagyszerű erejének bizonyítéka, melyet nem törnek meg veszedelmek és megpróbáltatások és amely nemzetünk jövőjének legnagyobb biztosítéka.

Báró Perényi Zsigmond

Szeretetből adakozzál, hogy adományod ne alamizsna, ne áldozat, hanem jócselekedet legyen.

A háboru tüze dühöngött egész Földünkön. A Nap heve kezdte megaszalni Alföldünk gyönyörű vetéseit. Az indulatok izzó tűzével küzdöttek egymás ellen azok, akiknek hivatásuk lett volna az éhezők millióinak, a rokkantak, a hadiözvegyek és árvák sok ezerének és a legsúlyosabban szenvedők-

nek: az országnak szükségleteiről gondoskodni. — És ebben az óriási világ- és ország-felfordulásban Gyöngyösön, hazánknak e szemmel láthatóan gyarapodó nagyratörő városában lángbaborul egy ház és a tűz, egyik elemtársától: a víztől cserben hagyva, másik elemtársának: a levegőnek fellázadásától támogatva, rom- és üszökhalmazzá változtat néhány óra alatt utcatorokat, melyeket megfeszített szorgalom és munka évek hosszú során át emelt.

Nagyon fáj Gyöngyös pusztulása, de fájdalomunk kinzóbb volna, ha pusztulását az ellenség rombolásának és nem balvégzetének kellene tulajdonítanunk. És gyászos sorsa csak olykor volna igazán elszomorító, ha hidegen hagyná a szíveket.

De hiszem, hogy nem így lesz. Azt a nyomort, azt a kétségbeesést, amely e tűz kíséretében lopódzott be Gyöngyösön, a részvét és a szeretet melege kiüzi a városból és helyüket megint a jólét, a megelégedés és a boldogság foglalja el.

Visegrádon, 1917. július 28-án.

Dr. Illosvay Lajos

nyug. államtitkár, országgyűlési képviselő

Lángtenger pusztította el Gyöngyös városát. A felebaráti szeretet lángja hozza helyre a rombolást.

Kálmán Gusztáv

Egy lángban álló világ közepette is meglátta Felséges Urunk Királyunk a gyöngyösi házakból kilobbanó, pusztító tüzet és ott volt — fenkölt hitvesével, Felséges Királyasszonyunkkal együtt — az első közt segítő kézzel, bátorító szóval, irányító akarattal. A királyi példa hatott: a társadalom jótékony tényezői hazafias áldozatkészséggel siettek a gyöngyösi segítségére s a hatóságok derék munkáját önfeláldozással támogatták. A segélynyújtás után most az ujraépítés a legsürgetőbb feladat. Nero felgyújtotta Rómát, hogy újabb, szebb várost emeljen a helyén. Gyöngyösön a tűz zsarnoki önkénye állítja új és nagy feladat elé az ujjaalakítás munkájának vezetőit. Mutassák meg a hamujából új életre kelő városrészben modern, célszerű megoldásokkal, hogy a magyar városnak milyennek kell lennie. És ha majd a várva-várt béke Isten segítségével mihamarabb bekövet-

kezik: önszántukból kövessék a példát a többi magyar városok is, mielőtt hasonló zsarnoki erő kényszerítené őket a korszellemhez méltó városfejlesztési reformra.

Dr. Némethy Károly

b. t. t. belügyi államtitkár.

Amikor a tűzvész után, az őszi elején Gyöngyösön jártam, a borzalmasan pusztító katasztrófa részleteit alig emlegette valaki, — mindenki az ujjaépítés terveivel foglalkozott. Kétségbeesés helyett a soha el nem csüggedő reménység, siráncok helyett pedig az öntudatos erő munkakészségének megnyilatkozását láttam. A nagy világégés idején ezzel mindnyájunknak jó példát mutatnak a gyöngyösi magyarok.

Budapest, 1917. december hó 1-én.

Bartóky Sándor

v. b. t. t. államtitkár.

Megírom ezt a pár emléksort. Hogy azonban lesz-e bennük köszönet, nem tudom.

Abban az órában, amikor a gyöngyösi tűz részleteiről hallottam, első szavam volt a következő:

Ebben, a gyönyörű várost pusztító rettenetes lángtengerben a magyar közigazgatás korhadttá fávája is ég. Igen, tetszett volna a vármegyei közigazgatás vezetőinek azzal tördölni: legyen nagyszerű vízvezeték, s nem feliratokkal harcolni a haladó idők fönséges Szellemével ellen és felhajtani a törvényhatóságokat, hogy avas eszmékért sorompóba lépjenek és hites írást készítsenek saját elmaradottságukról.

Budapest, 1917. július 25.

Bosnyák Zoltán

államtitkár.

Kemény jellemek sajátossága, hogy a szívükhöz könnyű hozzáférközni. A könnynek, amit a szenvedők ejtenek a férfiasság acélvértérete nem tud ellentállni. Ez a titka a magyar társadalom áldozatkészségének, a melyhez a gyöngyösi tűzkárosultak érdekében is bizonyára eredményesen fordulnak kérről szóval az örök szeretet nevében azok a lelkes emberbarátok, kiknek áldásos működéséhez Felséges Királyunk és Királyasszonyunk szolgáltak fenkölt példaadással.

Dr. Palugyay Mór

A mások örömeiben vagy bánatában való osztozás a szív nemességének bizonyysága.

A lélek mélységeiből felszakadó résztvevő érzés drága gyöngyként ékesít s míg egyrészt forrása legtisztább örömeinknek, másrészt enyhülést, vigasztalást nyújt azoknak, akik a szenvedés és megpróbáltatás könnyeit sirjuk.

— Az a tüzláng, mely Gyöngyös városban borzalmas erejével fékezhetetlenül gyújtott, perzselte s üszkös romok ijesztő képét hagyta ott, ahol előbb jólét, meglegedés, boldogság honolt: felszította, magasra lobogtatta a lelkek tüzeit és . . . és a könyörületesség oltára szinte roskadozik a legszebb áldozatok súlya alatt.

Mintha nagyságban fölülmulni akarná már ez a könyörületes tűz a könyörtelen, pusztító lángokat; mintha azt mondaná az irgalom a rémes arcu pusztító elemnek:

— Elvégezted szörnyű munkádat; de én letörlöm a szerencsétlenek könnyeit s a nagy tragédia végezetén, jó reménykedésre eszökhöz juttatom az Ur szavait: „Ember, küzdj és bízva bizzál!”

. . . A könyörületesség e nagyszerű nyilvánulása megnyugtató a mi napjainkban, midőn a legtöbb ember a rideg önzés dogmáit vallja s a magasabb szárnyalásra hivatott lélek alig képes az önmaga érdekszféráin túl emelkedni.

Eger, 1917. évi június hó 11.

Török Kálmán

prépost-kanonok
Gyöngyös város orsz. képviselője.

Az én lelkem ott bolyong a régi Gyöngyös terein, utjain, a multak világában. Emlékezésem reátapad a régi házakra, a sikátorok benyíló kis kapuira, a százados templomok boltíves csarnokaira és oltáira — oda is, ahol én imádkoztam ájtatos gyermeki szívvel és a tornyokra, melyekből a harangok zugása tört kifelé az ünnepeken.

És szemembe toluló könnyáradat és sajgó szívem végtelen fájdalma kísérik most írásomat: megemlékezvén az én ifjúkori boldogságomról, legdrágábbjaimnak örökké szent hamvairól, sok-sok dicsőségről — nagy küzdelmekről, ragyogó diadalokról, örömről és fájdalomról ami reám szakadt: mind a régi

Gyöngyösön, régi házakban, régi utcákban, régi temetőben.

És ezért az én számomra az új és szépséges és pompával teli és minden bájosat és jót és okosat összefoglaló, arányaiban nagyméretű Gyöngyös városa — a meglegedett és gazdag lakosságának boldogságával — lelkemet örömeire hangolja: — ha visszahívja az új városba a régi kedves gyöngyösi nép sok erényét, bűvös polgári egyszerűségét, régi erkölcsseit, régi szokásait, régi nemes munkás életét.

Dr. Visontai Soma

Az általam annyira szeretett kedves városomnak rémes pusztulása mély bánattal és nagy szomorúsággal töltött el. — Az újraszületésére, nagyságára s virágzására irányuló hittem és meggyőződésemmel azonban egy pillanatra sem ingott meg, mert jól ismerem e város lakóinak nagy és minden tiszteletre méltó erényeit és így jól tudom azt is, hogy minden nehézséggel megküzdve s azoktól vissza nem riadva, az ősi város hamvaiból egy szép, a modern igények és feltételeknek mindenben elegettevő, de a régi nemes hagyományokat és erkölcsöket is megőrző olyan várost fognak varázsolni, amely szeretett Hazánkban s az én szűkebb hazámnak a szép Hevesvármegyének mindenkor méltó büszkesége leend. Ez az én egyik legforróbb óhajom.

Budapest, 1917. augusztus 6-án.

Majzik Viktor

Gyöngyös város díszpolgára
kir. közigazgatási bírósági ítélembíró
Hevesvármegye volt alispánja.

Ahogy a golyó szántotta véres harctereken is áldott sárga kalászba fog szökkenni a buza, úgy a gyöngyösi romokon is építsen újra virágzó boldog várost a magyar faj csodálatos szent és minden vészt, vihart kiállott regeneráló ereje.

Szmrecsányi György

Az elemek pusztító tüze megsemmisít életet és javakat, de egyuttal lángra lobbantja az emberek szívében szunyadó nemes és emberbaráti érzelmeket, melyek balzsamot és írt nyujtanak a szenvedésekre.

Ezt tapasztalja most Gyöngyös városa és kárt szenvedett közönsége!

Lánczy Leó

A háboru kellő közepén, amikor a Keleti-tengertől a Fekete-tengerig, az Északi-tengertől az Adriáig az egész világ lángokban állt, amikor kulturnemzetek szünni nem akaró tébbollyal, az emberi tudás és az emberi energia minden eszközével pusztították egymást és a legszebb és a legszentebb emberi javakat, Gyöngyös városa a frontoktól biztos távolban, elszigetelve a világégéstől megismerte a maga külön lángjainak pusztító erejét, az általános nyomor, szenvedés és gyász közepette el kellett szenvednie a maga külön hatványozott katasztrófáját.

Kell, hogy a magyar nemzet, amely évezredes területét egy világ támadásával szemben meg tudta védeni, erőt találjon arra, hogy ugyanakkor, amikor az egész országot a háboru rettentő pusztításai után egész gazdasági és társadalmi strukturájában újra kell felépítenie, ugyanakkor ennek a virágzó, gyönyörű, fejlődőképes városnak új életlehetőségeit is meg tudja teremteni.

Báró Madarassy-Beck Gyula

Gazdasági alapfelfogásom az, hogy a nemzet egy családot képez és csak úgy fogunk boldogulni a jövőben, ha a kiadásokra nézve a külfölddel szemben határfalat állítunk magunknak, míg idehaza mellékesnek tekintjük az értékeknek egyik kézből a másikba való vándorlását, vigyázva arra, hogy a megoszlás lehetőleg igazságos legyen. Javaknak pedig elpusztulniok nem szabad, mert minden jav újabb termelési alap, vagyonszaporítás az összesség részére.

Tehát jelszavam: idehaza a honban mindenki egyért és egy mindenkiért.

Igy átmeneti kölcsönnek tekintek minden adományt, mellyel Gyöngyös várost felsegélyezni sietünk, mert meg fog térülni kiadásunk, — ezer csatornán keresztül újból visszafolyva hozzánk.

Krausz Simon

Az anyai szív legforróbb szeretete nem a legboldogabb, hanem a legszerencsétlenebb gyermek jussa. Magyarország is csak most érzi igazán, hogy mily drága neki hazafias, szinmagyar, gyönyörűen fejlődő és most oly szerencsétlen gyermeke — Gyöngyös városa.

Székely Ferenc

Gyöngyös újra támad a törhetetlen magyar munka által. Jelképe legyen így annak, hogyan kell e világreszkettető háboru után az egész országnak új és jobb fejlődésbe szökennie, hogy a romokból, nyomorúságból, annyi vérnek áldozatából újabb és jobb hazát teremtsünk az ezután következő magyar nemzedékeknek.

Budapest, 1917 augusztus 25.

Hegedüs Lóránd.

A TÜZ.

Régen szabad volt és Istenül imádták. Az égből trónolt és néha lecsapott villám képében, úgy jutottak hozzá az emberek. A természetben, hozzáférhetetlenül rejtőzött, amíg a véletlen rá nem vitte az embereket a titokra, hogy két fadarabnak egymáshoz való dörzsölésével ki lehet csinálni rejtékhelyéből. És hozzájutván az emberek, őrizték, táplálták tüzhelyükön, hogy áldása nélkül el ne maradjanak.

De jött a tudás, lelökte a tüzist trónjáról és az emberek rabszolgájává tette, mint ahogy háziállattá kezéhez szelídített némely alkalmas vadállatot.

És azóta rabul őrizzük. A gyermek is ki tudja csilholni, ha kedve tartja. Börtönben, tárgyakban, gyujtósálak láncában tartjuk mindenféle formájában és tetszésünk szerint végeztetünk vele munkát. De meggyújtja s elfűjja a gyermek is.

De jaj nekünk, ha rabszolgánk egyszer akár saját hanyagságunkból, akár embertársunk gonoszságából kiszabadul. Az ókor rabszorgalázadásai nem voltak olyan pusztítók, mint ennek a mi modern rabszolgánknak a bosszúja rajtunk, ha fékeiket szétszaggatva ránk tör és elhamvaszt mindent, amit Isten teremtett, amit ember alkotott.

A mindenségben lappangó tűz féken tartva áldást, fékevesztetten átok és pusztulás. És nemcsak az a tűz, amely mindent fölemésztve végigszágulzott Gyöngyös utcáin; hanem az a tűz is, mely az egyetlen mint szenvedelem, az is, mely a tömegben mint vak indulat lakozik.

Magyarok, nem jó a tüzzel játszani, valamint nem jó a fenevadakkal.

Rákosi Jenő.

Egy csepp, a király szemének egy könnye
eloltotta a szörnyű tüzet, — szíve dobbant és
erre az egyetlen dobbanásra már is egy szebb
Gyöngyös nő ki a romokból. Ne a régít siras-
suk, hanem ezt az új és igazán királyi várost
éltsük!

Pekár Gyula.

Láng pusztította el Gyöngyös városának
nagy részét.

Láng! a rokonszenv és a hazafias lelke-
sedés lángja segíti Gyöngyös újraépítését.

Láng! Gyöngyös lelkes lakóinak jövő-
jükért lángoló buzgalma tegye virágzóvá a ma
romban fekvő várost.

Matlekovics Sándor.

Tűz és háboru csak a lakóhelyet pusztítja,
de nem a hazát. Mert a lakóhely csak föld;
a haza érzelem.

Szászy-Schwarz Gusztáv.

RAPSZÓDIA.

Tűz, mi vagy te? Isten vagy ördög?
mennyeknek királya vagy pokloknak feje-
delme?

Micsoda rejtelmes processzusa vagy te a
természeti erőknél, hogy egyszerre áldás és
átok, üdv és kárhozat, pusztulás és alkotás
forrása lehetsz.

Minő kiáltó ellentétek egyesülnek ben-
ned!

Minő édes a tüzhely fénye, melynek még
a sövényen ingadozó lángjáról is dalol a költő,
s amely a békét, a szeretetet és boldogságot
jelképezi.

*

Mi vagy te tűz, angyal, vagy démon?

Alázatosan duruzsolsz, mikor a szegény
ember vacsoráját melegíted, mikor az asz-
szonykéz dagasztotta kenyeret sütöd, mert
érzed, hogy most te vagy a gyengébb és nem
te vagy az ur. De szilaj pattogással járod a
haláltáncot, ha rájössz, hogy szét tudtad törni
rabbilincseidet és a magad ura vagy.

Mi vagy hát?

Mi vagy hát? Egy rabszíjra fűzött gonosz
zsarnok, akit örökké megkötözve kell tartani,
hogy ártalmas ne legyen.

*

Aldott legyen a mécsvilág pislá fénye,
melynek világánál Petőfi halhatatlan dalait
írta. Aldott legyen a pásztortűz lobogása,
melyhez a pusztának költészete fűződik. Al-
dott legyen a világítótorony tüze, mely az el-
tévedt hajót biztos révbe vezeti. Aldott légy
tűz, mely ezerféle formában szolgálod az em-
beriség érdekeit, munkáját, haladását, s Hym-
nusodnak tekinted a gyárak dübörgő zenéjét.

De átok verje meg azt a szikrát, mely
nem ott pattan ki, ahol kellene, amely elég
ahhoz, hogy a világ lángba boruljon.

Egy ilyen eltévedt szikra, és ami szépsé-
ges, kedves magyar városunk, Gyöngyös,
romba dőlt. A telhetetlen démonok nem elé-
gedtek meg a világszerte kínálkozó marta-
lékkal, s lecsaptak a háborútól messze eső,
mit sem sejtő városra. Oh, ha annyi vizünk
lett volna az oltásra, mint amennyi könnyet
most hullatunk, Gyöngyös talán nem égett
volna le.

Imádkozzunk a magyarok Istenéhez, hogy
megújodva keljen ki hamvaiból.

Rákosi Viktor.

A dolgokból, amelyek a világon most a
panasz-tengert kiváltják, úgy látom, hogy az
emberiségnek akaratlanul is követnie kell a
megújódásra Gyöngyös város öntudatlan
példáját.

Fényes László.

A Szent Írás elbeszélése szerint: mikor
Jézus Naim városába ment, éppen egy ha-
lottat kísérték ki a temető felé és a város igen
sok népe siránkozott fölötte. És megállítván
Jézus a gyászoló sokaságot, mondá a halott
édes anyjának: ne sirj! És megérintvén a ko-
porsót, feltámasztá a halottat, és visszaadá
őt anyjának. (Sz. Lukács 7. 11.)

Ez a vigasztaló evangéliumi jelenet is-
métlődött meg az ifjú királyi pár gyöngyösi
látogatásában. Ők is megállították a szomorú
menetet, mely Gyöngyös városát a vég-
pusztulás sirja felé kísérte; és nemes lelkük
fejedelmi példájával, szerető szívük királyi
szavával — feltámaszták az elhamvadt várost
halottaiból.

Csekó Gábor.
egri kanonok.

. . . Annyit kell sirni, amennyi dukál. Többet nem. Olyan fájdalommal, amelyiknek mihamar megjön az okos vége, — a csendes beletörődés. Mert lássátok, ami túlságos, az mindenből megárt: ételből, italból, vigasságból, fájdalomból, — mindenből. Ha nehezen esik is, mégis meg kell nyugodni az Isten akaratában. Hiszen tudjátok, hogy az Istent szeretőknek minden javokra válik. Minden!

Hajtsd el azt a ködöt, édes, ami a lelkedet megülte! Gondold meg, hogy te magad vagy ezentúl felelős a zsenge családomért. Te vagy a gondozó kertésze enne a két kis palántának. Lelked rajta, hogy ugyan tiszta buzának találja-e majd őket a mennyei magvető, vagy hitvány konkolytak? Lelked rajta! Te vagy a példaadójuk!

Hiszen jól tudod, hogy az első kerék után forog a hátsó is. Ne nyikorogj hát, mint a kenetlen szekér. Jó példával járj elől! . . . Ne rozsdás kedvvel, hanem vidáman, fürgén sűrödj-forogj a házban. Azt is tedd meg a javukra, amit én már nem tehetek. Helyettem is gondozd, neveld, dorgáld, — csókold meg őket!

*

Tulajdonkép a hősi halált halt Bokros Gábor siránkozó feleségének szólnak ezek a szavak, („A kesergők leckéje“ című elbeszélésben), de talán némi enyhületére szolgálnak azok egyik-másik jó gyöngyösi anyának is, kinek férje a hazát szolgálja, — élve vagy halva, — otthonát pedig az a borzalmas tüzvész hamvasztotta el.

Kriston Endre
egri kanonok.

Amit emésztő tűz elpusztított, a szeretet lobogó lángjai fogják felépíteni ismét. Új életre támad Gyöngyös és ott ragyog majd falain a szivekből folyó áradó fényözön.

Nagykanizsán, 1917 augusztus 26-án.

Dr. Neumann Ede
főrabbi.

Két olyan eleme van a világegyetemnek, mely egymás ellentéte, s mégis egymásnak kiegészítője: tűz és víz. Fájdalmak tűzét is könny harmatja csöndesíti, oltja.

Magyar szívek résztvevő könnye hadd ennyhítse meg annak a szenvedésnek égető

sajgását, amely a legmagyarabb városok egyikenek tüzenhamvadásával költözött annyi magyar testvérünk szívébe.

A gyöngyösi tüzvész nyomán hadd lángholjon föl a magyar társadalom segítő készségének lobogó, tetterős segítsége.

Könnyünk hadd változzék át a sziv fájdalmas részvétben fogant gyöngyévé, amelynek fényét en hadd törjön meg siró szemek halvány arcokon alágördülő panasza.

Hadd oltsa el a mi könnyünk a gyöngyösi tűznek utolsó parázsszikráját is, hogy romjaiból új életben, új virágzásban ujhdjon meg Gyöngyös városa!

Budapest, 1917 június 11-én.

Dr. Kiss Arnold

A lángok hatalma áttört minden keretet. A pusztulás képe minden portán egyformán szomorú. Közösökké váltak a szenvedések: megannyian egy és ugyanazon fájdalomban ölelkezünk. Mert úgy van, hogy vész idején egy karámba verődünk. Templom és zsinagóga összetapadó romjain az emberiség közös oltára emelkedik. Aldozunk e könnyekkel megszentelt helyen, hogy a megújuló város az idők teljességéig a testvériesség szellemének örök bástyája legyen.

Budapest.

Dr. Mezey Ferenc.

Igen sok metsző irónia nyilvánul meg abban, hogy a sötét ókorban, amikor még csak a legprimitívebb eszközök állottak az emberiségnek rendelkezésére és az egyszerű tűznek a létrehozása is szinte emberfölötti munkába került, Mózesnek még a kösziklából is sikerült már vizsugarat fakasztani.

Viszont a XX-ik században, amikor a virágzó, szép Gyöngyöst hirtelen keletkezett nyaldosó tüzlángok egy pár pillanat alatt valószínű romhalmazzá változtatták, vétkes közömbösség és kárhóztos előrelátás hiánya, vízvezeték nélkül hagyta ezt a szerencsétlen és a tűz martalékára predesztinált várost.

Tűz és víz, ez rendkívül hasznos, de egy szersmind örjítően pusztító két elem, olvadjon már legalább a jövőben áldásthózó harmonikus egységgé a megújhdás felé törtető mátrahegyaljai üszkös városunkban!

Feigl L. H.
gyöngyösi főrabbi.

A proféták idejében gyászdalt irtak volna: óh hogyan pusztult Heves gyöngye, házai tűznek martaléka; künn hősök vérzenek, benn tűz hamvaszt hajlékot, otthont; óh hogyan pusztult magyar megyének gyöngye, ékessége!

Mi már nem tudunk fennszóval panaszkodni; tompa sajjással viseljük a végzetet; ember idézte föl, a sors kiegészíti. . . De egyet még tudunk, — könnyeket szárítani, nyomort enyhíteni, szeretni és áldozni. És tudunk még imádkozni: Isten óvja több csapástól mi magyar hazánkat!

Dr. Hevesi Simon.

Gyöngyöst a tűz pusztította el és a tűz fogja újra fölépíteni.

Az a szent tűz, mely a nyomoruság, a nagy csapások láttára — részvevő szeretet alakjában — önkénytelenül gyulad fel az emberi szivekben.

A pusztító tüzet Gyöngyösön alig tudták eloltani. — Ez az újraépítő tűz éppen olthatatlan legyen, — mind a diadalomig!

Szabolcska Mihály.

ANYAG ÉS ERŐ.

Robert Mayernek az energia megmaradásáról felállított tétele egyike azoknak az igazságoknak, amelyek uralma alatt gondolkodásunk áll. Semmiből nem lehet valami és valamiből nem lehet semmi: fizikai létben a Nirvana fogalma ismeretlen. Csupán az antropocentrikus célbeállításban beszélhetünk az anyag megsemmisüléséről. Midőn az elemek pusztító hatalma milliókat érő kulturértékeket rombol szét, a természettudomány számára csak az energiák átalakulása megy végbe. Az a rettentő katasztrófa, amely a magyarság virágzó fészket égette porrá, csupán hővé, világossággá, szóval életregezzé változtatott nyugvó energiákat. És e rezgések tovább terjednek a világűr végtelenségébe. . . De a hajléktalanok, a létük feltételeitől megfosztottak ezrei számára keserűen rideg vigasz a tudomány igazsága, hogy a természetben nem vész el semmi.

Nincs-e számunkra egyéb vigasz? Azal, hogy az energiák átváltozása miként hat a lelki életre, a német fizikus nem foglalkozott. Pedig a pusztulás teremő ereje nemcsak

életregezzé alakul át. Átalakul az érző emberek szívének rezgésévé is, kiváltja belőlük az élő lények létének egyik legerősebb biztosítékát: a kölcsönös segítség eleven erejét. Átalakul meleggé, amely hevíti az emberek lelkét szenvedő társaik iránt, átalakul résztvevő könnyekké és ezeknek az igazgyöngyöknek a végtelen értéke segíti majd ujjaépíteni Gyöngyösnek sokat szenvedett városát.

Úgy látom, úgy érzem, hogy a tűz, amely e derék várost elemésztette és a segítség, mely azt ujraterevő, csupán szimboluma a világégésnek, amely mindnyájunkat porba sujtott. Egy világrész kulturájának milliói estek áldozatul és e Walhalla lángjaiban a régi istenek alkonya dereng. Miként ott a magyarság, úgy itt az egész emberiség kölcsönösen segítő energiájává kell az elpusztult értékeknek átalakulni, hogy felépüljön az új istenség oltára, amelynek szelid melegénél egy értő és érző emberiség az elvesztettnél nagyobb boldogságra találhat. A nemzeti eszmét, amellyel lelkiismeretlen gyujtogatók lángba borították Európát, fel kell váltania a szociális gondolatnak, hogy a lelki energiák, amelyekké a világégés rombadőlt kulturája alakult, új életet fakasszanak a romokból.

Ez a főnix madár regéje a Ma világításában.

Vámbéry Rusztem.

A részvét könnyeitől gyöngyözik ma Gyöngyös városa, amelyekben a szebb jövőnek fénysugara tükröződnek vissza.

Budapest, 1917 június hó 21.

Dr. Gerenday György.

Szegedet a víz pusztította el, Gyöngyöst a tűz.

Szegedet királyi szó varázsolta szebbé, mint volt, Gyöngyöst is királyi szó támasztja fel hamvaiból.

Ez a királyi szó élessze a bizalom és remény lángját a tüzvész által sujtott gyöngyösiekben és melegítse a nagy magyar közönség adakozó szívét, hogy Gyöngyös mielőbb szebb, nagyobb és virágzóbb legyen, mint volt.

Drasche-Lázár Alfréd
min. tanácsos.

Az ország könnytengerben úszik s nem tudtuk eloltani a tüztengert, ami a mi drága Gyöngyösünket elpusztította.

Most tüzes lelkesedéssel kell a jótékony-ság munkájához látnunk, hogy legalább a gyöngyösi könnyeket fölszárítsuk.

Blaha Lujza.

Amit Prometheus, a tüzek atyja vétett, azt tegyék jóvá gyermekei, a Lánglelkűek.

Jászai Mari.

Ha egy dallal enyhíthetek majd a szenvedéseken, amit a rettenetes csapás okozott, ezt a dalt a szívem mélyéből fogom elénekelni.
Budapest, 1917 július 24.

Sándor Erzsí

cs és kir. kamarai énekesnő.

Hatalmas lángok lobogtak drága Gyöngyösünk pusztulásánál — még hatalmasabb lángjai a szeretetnek, építsék újra virágzónak, gyönyörűnek e szintiszta magyar várost!

Budapest, 1917.

Márkus-Szoyer Ilona.

Isten csapások és szenvedések tüzes eké-jével hasogatja föl az emberi sziveket, hogy életök termése annál gyümölcsözőbb és gazdagabb legyen.

Budapest, 1917 július 20.

Endrődi Sándor.

GYÖNGYÖS VÁROSÁNAK.

Minthogyha a gyász és a vér özönje,
Mely e hont sujtja, nem lett vón' elég,
Te rád, oh Mátra ékes drágagyöngye,
Külön csapást is zúdított az ég.

De mint hiszem, hogy mind e pusztulásból
Dúsabb erőben kél fel majd a hon:
Te is e gyászból majd szebbé virágzol —
Csak fel! ne ülj csüggedten a romon!

Mit a Főnixszmadárról zeng az ének,
Ma is eléri, tette ki hevül:
Bizzál és munkálj! s közte újult fénynek
Fogsz feltámadni hamvad közül!

Radó Antal.

TÜZVÉSZ.

A fele földkerekség lángban áll,
Tüzes kaszával arat a halál;
De a magyar vitézek milliója
Édes hazánkat öntestével ójja,
Túl a határon maga ront a tűzbe,
Hogy azt vérével oltsa, messze űzze.

Gyöngyösnek is temérdek hű fia
Ott ví, ha él még, mint hős dalia.
Mind ennek is azért hull drága vére,
Hogy a gonosz tűz e hont el ne érje.
S fut az, hol hadjuk véle szembe fordul,
Am elhagyott fészükre támad orvul.

Hátuk mögé kerül, csap gúnykacajt,
Lángparipákon városukra hajt.
Adáz boszút gyáván gyöngéken állva,
Ezeket űzi kínba és halálba;
Vagyont, díszet, módot, szélvészül sodorva,
Piros máglyákon éget szörnyű romba.

Mit itthon sírt a félrevert harang,
Beh jó, hogy addig el nem ért a hang,
Hol őrt áll Gyöngyös férfi népe messze, —
Hány hősi szív tört volna ettől össze! . . .
De most a nemzet hű segítő hangját:
„Már Gyöngyös épül!“ — jó, ha ők is hallják.

Kozma Andor.

Tűzben vált széppé, ifjuvá
Az agg Főnix-madár.
Gyöngyös! Te rád is, higj nekem,
A Főnix sorsa vár!
Tűz adja vissza: áldozó, nemes tűz,
Mindazt, amit tűz tőled elrabolt.
Tüzes romokból új életre kelsz majd
És Gyöngyös szebb lesz, mint valaha volt!

Abrányi Emil.

GYÖNGYÖS VÁROSÁNAK.

Régi vidám Gyöngyös, szőlő-koszorúsan,
Füstfogta falak közt állsz ma sötét-búsan.
Gyász ma sok van; hány szem könnytől-ázott,
De a közgyásznál is nagyobb a te gyászkod.

Szomorú a csüggedt hajléktalan inség;
De ha kérjük, megjön az égi segítség.
Az Úr a szegények biztos menedéke,
Tőle jön az áldás, vigasztalás, béke.

Oh ne is vonja meg tőlünk segedelmét,
Árassza hazánkra megváltó kegyelmét;
Váltson meg, mentsen meg a sok keserőtől:
A harctól, a jajtól, a bajtól, a büntől.

S az ős magyar átok — vesszen az is végre,
Lakozzék közöttünk szeretet és béke;
Zengjen minden ajkon örvendező ének,
S gyöngye legyen Gyöngyös a Mátra tövének.

Vargha Gyula.
nyug. államtitkár.

GYÖNGYÖS.

Te Mátra tövének hajdan ékes gyöngye,
Hol életvágyszorult minden kis göröngyre
És vidámság lakott a szívek fenekén:
Fiatal napokból reád emlékszem én.
Lelkemben egy letűnt világ újra támad,
Melyben ismeretlen kétség, gond és bánat,
És te is feltámadsz új szépségbe bujva:
Mit láng elpusztít, láng felépíti újra.

Kiss József.

A TŰZ.

Oh átkozott tűz, mely gyilkolsz a harcban,
S felégeted az otthon kenyerét,
Romod felett, ahány bánatos arc van,
Nézd: sirva, kérve néz az mind feléd.
Oh adj szelíd megnyugtató szívekbe,
Hogy töltsd azt el Istenfélelem,
Mert féltett jókat pusztulásba lökve
Te vagy azért a tisztító elem.

Te vagy azért az élet lelke mégis,
S áldott legyen, ki megszerzett nekünk.
Ha lángod tán vagyont emésztve ég is:
Forrásából ujat nevelhetünk.
Tenger sem adja kincseit fel ingyen,
Hány gyöngyhalász lel gyöngy helyett halált?
Mi ránk jutott az elemekből, minden
Kárunkra ép úgy, mint javunkra vált.

Ahol a tűz, az élet mindig ott van,
Halállal egy a hideg, árva csend.
Mikor feldobban szívünk izgatottan,
Tűz lobban lángra titkon odabent,
Tűz van a borban, tűz a szerelemben,
Tűz a szemekben, tűz az ajkakon,
Tűz hí cseréért küzdni önfeledten,
Tűz küld halálba mámoros-vakon.

Tűz lehetett az Óserő, az Isten,
Tűzben fogantatott a föld maga!
Világoló tűzben ragyog ma is fenn
Az égnek mindmegannyi csillaga!
Havat, jeget, hült kérget hord ruhául
A földgolyó, de szíve tűzben ég
S örök szerelme, vulkán-ajakárul
Az éghez mintha lángban ömlenék!

Oh áldott tűz te, ülj be a szívekbe,
Biztos tanyáid a magyar szívek.
Fűtött erőd zakatoljon lihegve
S az alkotás munkáját kezdje meg.
Gyöngyös leomlott. Romjait seperd el.
S ifjan, delin úgy elevenüljön meg,
Hogy örömkönnybe lábadó szemekkel,
Csodálják meg majd, akik hazajönnek.

Szávay Gyula.

Rettentő emlék, borzalmak éje!
Amikor lángsörényes táltoson
Zivatart fújva, száguldott a Démon
Végig a riadt, rémült városon.
Utcasorokat szétrugott, lerombolt,
És épített is őrjöngő szeszélye:
Lángoszlopokból emelt palotákat
És tüztornyokat csavart föl az égre.
Arcát a Nap is füstfelhőbe rejté,
Ne lássa: mily szörnyű a pusztulás, —
Hol tegnap vigan nyüzsgött még az élet:
Uszkös gerendák trónján ült a gyász. . .
De tűnjön el ez emlék, multak árnya!
Ragyogjon föl ujjongva a Jövő,
A romokat virulással borító,
Hamvaiból Főnikszként felövő.
Fogja kezébe szerszámát a munka,
Ha majd a békesség a földre leng,
S büszkén emelje homlokát a Város,
Mit népe ujjá és szebbé teremt.
Regéljenek kövek amaz éjről,
Amelyet im, dicső hajnal követ.
És polgárai varázserejéről
Zengjenek himnusz fenn a kövek.
És csordulásig töltsd meg a Jólét
Az ujjáéledt város poharát
S áldott határa gyöngyös serlegével
Köszöntse Gyöngyös boldogabb korát!

Sas Ede.

MÁJUS 21.

Tűz emészti a világot.
Sehol mást, csak vért és lángot!
S tűz támadja Gyöngyöst.

Hamvaiból építsetek:
Ó vászonra újabb képet
a természet így füst.

Tűzlángokkal teremti át
vén tüzfészek Európát.
Ujat hozni máskint
hogyan lehetne: a vér erdő
tővig leég, helyén új nő:
ne számold a kárt, kint. . .

Ne számláld a veszteséget;
Fajod kihalt? Elhul véred?
A Természet bölcsőbb.

Ne hullassad könnyeidet,
Ne repedjen meg a szived:
Az ígét betöltsd! . . .

Móricz Zsigmond.

A BOLDOGSÁGOS SZÜZANYA PALÁSTJA.

Menyországnak kapujában
Úl két angyal egy kis padkán.
Elmondják, hogy Isten anyja
Mily szomorú, milyen halvány.

Égszín hosszú köpönyegét
Alig bírja görnyedt válla,
Csak úgy huzza maga után,
Néha-néha meg is állva.

És megszólal Isten anyja:
„Sok könny hult a föld porára,
Könny, mit elsírt gyászos szülő,
Szegény özvegy, sápadt árva.

Harmat gyöngyök alakjában
Földön ragyog annyi siron,
S égből itt a palástomon
De hordani én se bírom.”

Budapest, 1917 június 16.

Gróf Zichy Géza.

A TŰZ ZENÉJE.

Prometheus! Hát ezért loptad el
A szent tüzet a haragvó egekből?
A lángok, látod, lázadó dalokban
Részegülten az égre zengenek föl!

Vad orchestere zúg a tűz-zenének,
Halál-sikolyok primje felzokog —
Agyu-akkordok mélyen felhörögnek
S halkan dudolnak az üszkös romok. . .

Isteni tolvaj! kerül-e az álom?
Lelked korbácsa vajjon messze űz?
Sír e műveden: a nagy pusztuláson?

Hallod e zenét, oh, Prometheus?
Hallod, mint zúgja rémes éjszakákon
Feléd átkait a tűz, a tűz, a tűz? . . .

Pakots József.

A harmatcseppben az Ég képe jelenik
meg. A könnyecseppben Krisztus arca.

Gárdonyi Géza.

Az ujjáépülő Gyöngyös minden bizony-
nyal szebb lesz, mint a régi volt. Bárcsak
lenne ez a hamvaiból feltámadó, kedves, szép
város szimboluma egész szép Magyarorszá-
gunknak, amelyet a háború rettenetes tűzvé-
sze után úgy kell ujjáépíteni, hogy biztosabb
és melegebb otthona legyen a magyar népnek,
mint azelőtt volt. Az aggódó nemzeti szeretet,
amely Gyöngyöst ujjáépíti, egy nagy törté-
nelmi korszak küszöbén szelíd fényével a jö-
vőbe világít bele.

Biró Lajos.

Prometheus, (ami annyit jelent, hogy
„előre gondoskodó”), Gyöngyösön is rácsfolt
a saját nevére. Ez a titáni éppenséggel nem
volt előre gondoskodó, mikor Zeustól a tüzet
a földre lelopta. A tüzzel együtt vízvezeték
is kellett volna neki az égből lecsennie; akkor
bizonyára Gyöngyösön sem lett volna olyan
nagy és gyászos a pusztulás.

Pótolni kell tehát Prometheus mulasz-
tását!

Hevesi József.

Adja Isten, hogy a Főnix-madár mithoszi regéje teljeseadjék be Gyöngyösön. Megfiatalodva keljen ki hamvaiból. Segítse ehhez az egész nemzet, amelynek a szívében meleg szeretet lángja lobog a gyöngyösi testvérekért.

Bársony István.

Bár a szavak érnének annyit, mint egy szál zsinidely a szegény ember háza tetejére, vagy mint egy kiskanál tej a beteg gyermek szájába, vagy mint egy kézzel tett simogatás az árva fiu képén, vagy mint egy júliusi nap-sugár, amely a siró asszony könnyét fel tudja szárítani.

Szép Ernő.

Szentelt föld Gyöngyös sorssújtotta földje. — Itt fogadta 1704 febr. 29-én II. Rákóczy Ferenc Széchenyi Pál kalocsai érseket, mint I. Lipót követét. Itt született 1788 április 19-én Nagy Pál, 1793 április 19-én Bugát Pál, a tudós, és 1818 november 20-án Vachot Sándor, a költő, Petőfi barátja. Mindent elhamvasztott a tűz, de Gyöngyös történelmi hírét és lakói iránt érzett szeretetünket semmi sem törölheti ki szívéből.

Váradi Antal.

Viharban edzett, ellenségdúlta hazánkban atavisztikus vonás, hogy a nemzet cselekvőereje, áldozatkészsége csak az istenátok pusztító tüznél gyullad ki.

A régi boldog Gyöngyös Hamupipőke volt; de a vész-sújtotta Gyöngyöst az egész nemzet tette serkent részvéte fogja szebbé öltöztetni, mint amilyen valaha volt.

Nagy Endre.

AZ ELSŐ ÁLLOMÁS.

Serdülő életem első állomása vészjelzőt adott és a távolból üszkös romok intenek szomorúan. Mintha szívemre hullana az égő zsarátnok, mintha egy régi álmváros falai dültek volna le.

Előttünk gyöngyöspatai falusi gyerekek előtt Gyöngyös volt a Város, a Metropolis, a fantáziánk megyei székhelye és székesfővárosa. Boldogok voltunk, amikor először pillantottuk meg itt az emeletes házakat, mikben hevülő képzeletünk valami csodálatos magasztorést sejtett. Itt ismerkedtünk meg a sima, puha járdával, a szabályos kövekkel kirakott

utcákkal, és a tarka színekben nyüzsgő vásárral; itt hallottunk először távbeszélést, s láttunk távirást. Itt összpontosult mindaz, ami szépségnek és csodának tündökölt előttünk és amit később a nagyok után kulturának és civilizációnak mondtunk.

És itt láttuk először a vonatállomást és a hatalmas gőzmozdonyt, amely hosszú acélsinpárokon mozgó nagy kocsikat vonszol maga után ki a messzeségbe, a végtelenbe. . .

Aztán eljött az idő és mi is sokan beléültünk ezekbe a mozgó kocsikba és a nagy gőzmozdony visz bennünket és rohan velünk, ki tudja, merre, ki tudja, hova. . .

De olykor kinézünk a rohanó vonat ablakán és látunk ismerős réteket, gyermekkorunkból felénk mosolygó viruló határokat, vagy ismerős régi tornyokat, mikből vészhangok konganak felénk . . . és szívünk megmozdul és ünnepi áhitattal köszöntjük gyermekálmaink tündéri Városát. . .

Dr. Patai József

Egyszer a csöngőlei pusztán egy öreg parasztemberrel beszélgettem. Ugy mondták akkor, hogy az örgróf uradalmában juhászgazda már vagy huszonöt esztendő óta. Többek között azt mondta:

— Tudja az úr, mindönt egyforma türelemmel köll vönni az embörnek, amit az Isten ad. Jót, rosszat egyaránt. Mert kéröm — tekintett föl apró szemével a tiszta nyári ég felé — hun kerék, hun talp . . . az embör sosé tugya, hogy a rossz melyik jónak a szülőanyja. Mi miért gyütt.

Rég volt ez az eset, de én azóta nem felejtettem el az öreg ember szavait. S ha úgy hozza a sors, hogy az események megerősítik ezt a paraszt-filozófiát, a juhászgazda olyannak tűnik föl előttem, mint egy komoly, irástudatlan bölcs, aki nem a bőrkötéses régi könyvekből merítette tudását, hanem a természet őseréjéből szerezte igaz tapasztalatait.

Ime, hogy hazulról beszéljek, itt van Szeged város árvizkatasztrófája. Ezelőtt harminché esztendővel, amikor a szép, szőke Tisza vize elöntötte a gazdag, büszke magyar várost és egy huszonnégy óra alatt megsemmisített vagyont, jólétet és vagy háromezer élő lelket, akkor mi bennszülöttek vigasztalhatatlanul sirattuk a szülővárost, amelynek egynéhány

ház kivételével csak a helye maradt meg, sirattuk egész életünkön át összerakosgatott vagyonkáinkat, minden reménységünket, bizalmunkat és hitünket. Mindenünk elveszett. A ház összeomlott fölöttünk, a műhely megsemmisült körülöttünk, nem maradt más, csak a koldusbot és a jó Isten nagy szeretete. Ez a szeretet meghozott lassankint mindent. A vagyont, megélhetést, reménységet és hitet. És meghozta I. Ferencz József király jóslását: Szeged szebb lesz, mint volt . . .

Ugy, hogy ha ma elmerengek a gyászfátyolos multon és nézem az Alföld szép, magyar Metropolisát, a büszke palotasorokat, a benne ékeskedő kulturát, a nyilegyenes utcákat, kör és sugárutakat, a szobrokkal megrakott, bokros köztereket, ha boldogan elnézem egész Szegedet, önkénytelenül elém kerül a csöngőlei kétezer holdas magyar pusztá öreg filozófusa, a ma már csak emlékében élő juhászgazda, és hallok bölcs mondását:

— Az embör sosé tugya, hogy a rossz melyik jónak a szülőanyja.

Mikor lett volna a régi, tipikus magyar Szegedből mai modern új Szeged, ha nem éri katasztrófa!

Mikor a gyöngyösi tűzveszedelmet olvastam a lapokban, ugyanaz az érzés nehezedett a lelkemre, amit 37 év előtt, mint tizenégy esztendőös gyermek, éreztem. Megdöbentett lelkem mélyéig a borzalmas eset és éreztem, hogy az arcomon végigpereg a szív részvétteljes kristálya: a könny . . . Szerettem volna ezekkel a forró könnyekkel lemosni minden szenvedést ami ott föllángolt a Felső-Magyarország igazi nemes gyöngyében — Gyöngyösön.

De ne keseregjünk tovább . . . Lassan temesse el kiki a maga nagy gyászát a mult mélyébe, mert senki sem lát a jövőbe és nem tudja, hogy a rossz melyik jónak a szülőanyja. Nem vagyok látnok, de érző lelkem azzal biztat, hogy ez után a lassan elhamvadó tűzkatasztrófa után a már többször elpusztult magyar város hamarosan új és szebb életre ébred, mert nemcsak híres borában van erő és tűz, hanem komoly, munkás népében is duzzad az őserő és a rög iránt való rajongó szeretet.

Szeged, 1917.

Cserzy Mihály (Homok)

. . . Ha Gyöngyös városa, mint drága Hazánknak határát védő vára pusztul el, akkor megsiratjuk, mint hősi halált halt fiainkat, akkor belenyugszunk a meg nem változtathatóba. De hogy ettől a rettentő világégéstől távol, jól megvédetten kellett Gyöngyösnek a lángok martalékává lennie ez fáj és ebbe nem könnyű belenyugodni. A háború irtóztató romjainak láttán lelkünket csak az a remény bírja megnyugtanni és éltetni, hogy ezeken a könnytől és vértől megszentelt szörnyű romokon egy tökéletesebb, emberségebb, boldogabb világnak kell felépülnie, egy olyan világnak, amelynek minden szenvedését kiszenvédte és megváltotta a mult. Így lesz, mert így kell lennie, hogy minden pusztulásból új élet fakadjon. Gyöngyös elpusztult, tehát szebb, nagyobb és boldogabb alakban kell föltámadnia!

Gergelyfalva, 1917. június hó 19-én.

Szederkényi Anna

Izrael példaképe: a küszöb.

A küszöb az, melyre mindenki rálép, amely mindenkitől szenved. De figyeld meg a beomló házakat: a szép erkélyek ledőlnek, összemorzsolódnak a szilárd gerendák. Csak egy marad meg sértetlenül a pusztulásban: a küszöb.

Az emberiség nagy épületében Izrael a küszöb. Tapodnak rajta s ő türelmesen szenved. De ő a legmaradandóbb az egész épületben.

*

Forró nyári napon hegytetőn állott Rabbi Simon ben Chalafta. Nárdust szedett a csucson és elbágyasztotta a hőség. Odafordult leányához:

— Oh, legyezd meg kissé arcomat a pálmalevéllal. Megkapod tőlem jutalmul ezt a nárduscokrot, melyet ép most kötöttem csomóba.

De mielőtt még a pálma levelet letéphette volna, szél támadt a hegyen. Üdítő, enyhe, nyári szél. És a mester ég felé emelve karjait, felkiáltott:

— Oh, hány nárdus-cokrot kellene most Neked adnom, ki parancsolsz a szeleknek, s egy egész világot üditesz fel velük, hatalmas Isten!

(A Talmudból)

Szabolcsi Lajos

Az igazi részvét nem abból áll, hogy sajgó sebek fölött könnyet ejtsünk.

A sebet meg kell gyógyítani: ez az igazi részvét.

Tehát nem elég, hogy sajnálkoztatok a mátraaljai kedves város fölött. Segítsétek, hogy fölépülhessen!

És ne sirassátok, mert a könny nem bátorít.

Inkább adakozzatok, hogy föltámadhasson!

Damó Oszkár

Gyöngyös még égett, amikor a vész hírére odaértem; füst és pernye borította a várost, ijedtarcu, a füsttől vörösre mart szemű emberek jártak céltalan az utcákon és sirtak tüzhelyük előtt, amely egy éjszaka alatt rommá lett. És amikor már elvonult Gyöngyös felett, csupán a nagy téren talán a város legesinosabb házában tombolni kezdett újból a tüzes pokol és láttam tíz perc alatt rommá égni Kálmán ügyvéd kétemeletes házát. Mi újságírók, akár a haldokló ágya előtt, megrendülten, szótlan néztük a pusztulást, mellettünk állott a kárvallott, az ügyvéd. Azt hitük, hogy a csapás lesujtja, a keserűség kitör lelkéből, de im, ezt hallottuk:

— Most elpusztult a házam, a büszkeségem. Ha isten segít, felépítem újból, felépítjük egész Gyöngyöst és Gyöngyös szebb lesz, mint volt.

Akárcsak úgy, mint Szegeden történt. És biztos vagyok, mert láttam Gyöngyös népét, hogy a mátraaljai város szebb lesz, mint volt, nagyobb lesz és lakossága talán boldogabb is.

Szamosi Armand

Ahogy beljebb megyünk ebbe az aszfaltos tiszta kis városba, folyton több lesz a leégett ház, belülről átpörkölt, keresztülégett udvaron, emelet, bedőlt fal. Az egész város az utcán van, kint ülnek a diványokon az utcán. Néhol látni ép házakat is, átlagban tíz ház közül három-négy égett le. Az üzletek mind zárva, cégtáblák megégve hanyatlanak alá, néhány udvaron még pislog a tűz a törmelékek közt, egy helyen magasán ég, itt biztosan kokszt őriztek, vagy lisztet. Az sokáig ég. Az utcán alsószoknyás, fésületlen nők rohannak, mindenfelé füstöl, szikrázik, hamvad az egész

város. Csupa piszok, hulladékok, rom az egész, a nagy templom óriási tornyai kifüstölve, üresen merednek, úgy látszik, hogy leszakad mindjárt az egész s a kupolája mellé odaomlik a földre.

S ebben az óriási piszokban, tűzben, világszerencsétlen rendetlenségben, az omló templom szemétdödre, faldombpiszkai közt egy naiv ember kis seprűvel a kezében söpörget a templom körül. Szerényen, gondtalanul, mintha béke lenne, mintha nem volna tűz, mintha nem égett volna le minden templom és minden bank, minden üzlet és minden második bérház. Az egész város egy kormos szemétdomb, senki nem tudja, hogy hova menjen, mit kezdjen, hol folytassa, kin segítsen először. Senki nem tudja, hogy mit csináljon. Csak ez a templomi szolga. Vette a kis seprűjét, s ahogy máskor szokta estefelé, egy kis helyen, a templomi kerítés körül, lassan és gondatlanul söprögetni kezdett. Jaj de boldog ember.

(Naplómból).

Nádas Sándor.

Az isteni Gondviselés, melyhez most az ezer sebből vérző emberiség annyi forró imádsággal fordul, hallgassa meg azt a fohászkodást is, hogy a borzalmas tüzvész, mely Gyöngyösre annyi gyászt hozott, minél előbb egy szebb jövő hajnalhasadását jelentse ennek a derék, magyar városnak.

Szécsi Ferenc

Az ismeretlen Budapest című cikksorozatomban irtam egy vén budai házról (Szarvas-tér 9), amelynek vaserkélyén kopott tábla hirdeti:

**Das Feuer raffte 400 Haeuser
ins dustre Grab
den 5. Sept. 1810.**

Ebben a házban, amely valaha a kihalt Kersch családé volt, lakott József nádor barát-nője, Wallner Franciska. A palatinus nevét meg is említi a ház egy másik táblája ezzel a verssel:

**Erzherzog Joseph
Rief aus der Asche
Taban zur Blüthe
Zum Daseyn mich.**

Szívből kívánom, hogy ilyen tábla hirdesse — magyarul persze — Gyöngyösön mi-nél előbb az ujjaépülés gyönyörű aktusát. S ha már le kellett égnie, főképp azt, hogy igazán el lehessen mondani: Gyöngyös „szebb lesz, mint valaha.“

A parti Tabánt nemsokára másodszor a modern izlés pusztítja el; lerombolják a szégyenes ócska házakat és csinos villanegyedeket építenek oda; az egyetlen pesti városrészt, amely teljesen tervszerűen készül. Szeretettel kívánom Gyöngyösnek, ahol valóban tiszteltetreméltó barátaim élnek, hogy modernebb legyen az új Tabánnál s különösen impozáns legyen a — vízvezetéke és csatornázása.

Tábori Kornél

Ha az emberek nem ujságcikkekből értesülnének a gyöngyösihöz hasonló katasztrófákról, hanem szemtanúi lennének a sok rémségnek, ami az ilyen csapásokkal együttjár: akkor mindenki egyszerre jószívű lenne. A közvetlen tapasztalás a legnagyobb költő leírásánál is jobban hat a fantáziákra, mily szomorú bizonyossága ennek az az apátia-szerű nyugalom, mellyel a borzalmas világégés epizódjait olvassuk! Ha lihegő földönfutókat látnánk, akik dideregve menekültek a gyöngyösi tüztengerből, ha csak egyszer is szembe nézne velünk a harctéri halottak üvegszeme, mindnyájan jótékonyak és becsületesek és kötelességtudók lennénk és nem volna szükség társadalmi akciókra, hogy a hajléktalanoknak lakást, az éhezőknek egy falat kenyeret juttassunk.

Budapest, 1917 november 19-én.

Szomaházy István.

A küzdelem és a nagy megpróbáltatások szülik a nagy embereket és a nagy dolgokat.

Ismerve Gyöngyös városát, erényeiben való szilárdságát, nincs kétségem az iránt, hogy a rettenetes tüzvész után még nagyobb, szebb és boldogabb lesz, mint volt előtte. Ezt kívánom szívem egész melegével.

Kelt Kaposváron, Somogy megyében a nagy világháború tűzőzönének évforduló napján, 1917. július hó 26-án.

Rippl-Rónai J.

Ha a nemzet könnyét csatornába szedhetük volna, elég lett volna Gyöngyös pusztító tüzének eloltására. De tudunk-e elég tüzes lelkesedést felgyújtani, hogy a magyarságnak erős várát, Gyöngyös városát fölépítsük?!

Porzolt Kálmán

A lángok haragos színükkel kegyetlenül ölelgették Gyöngyös városának évszázadokon át amugy is megtépázott falait. A tűz óriási fantomként járta részeg táncát, amelyhez a kísértő kórust a tönkrement emberek jajgatása szolgáltatta. Gyászos volt a hangulat az elpusztult városban. . . És mégis: mintha nem is fájt volna olyan nagyon a földrengésszerű katasztrófa. Mikor ugyanis az égő Gyöngyöst megláttuk, néhány percnyi merengés után a fiatalság erejével kezdtünk örülni annak, hogy most legalább eltűnik egy vén világ összes tévedéseivel, bűneivel s jön helyébe a viruló, szép, fiatal és nagyreményű új Gyöngyös, a mely a végtelenségig fog élni.

Budapest, 1917. december 17.

Tarján Vilmos

Gyöngyösnek az én szememben sokáig két nevezetessége volt: a visontai vörösbor és — Visontai Soma. (Igaz, hogy a vörösbor inkább az inyemben volt nevezetes, mint a szememben.) Harmadik, — szivetszorongatóan, torkotfojtogatóan fájdalmas híressége: a tűz. A gyöngyösi tűz. Amelyben másodszor pernyedt el a gyönyörű Mátra-aljai város. Hiszen régen is lobogott tűz Gyöngyösön — Vak Bottyán kuruc generális feszülő izmaiban, Vachot Sándor, Bajza József szenvedelmes lelkében, nemesen mély elméjében. Az a régi tűz támadjon fel újra. Ez a tűz nem hamvaszt, ez a tűz éltet, a Vak Bottyán lángoló honszerelme kései nemzedékekben támad fel és művel félistenes csodákat, a Vachottok véreinek lángsörénye ma is ott uszik tüzesen és ékesen a fölperzselt Gyöngyös szűk utcáira. Ha tűz látogatja meg Gyöngyöst, ez a tűz látogassa meg. Amely nem rombol, csak a magyar közönyt, a lemondás jegét olvasztja meg. Ilyen lángnyelvek lobogjanak és csapkodjanak magasra az ujjászülető Gyöngyösön.

Molnár Jenő

Minden pusztulásnál az a vigasztaló tudat, hogy a „halálban új élet fakad!”

Tury Gyula

A GAVALLÉR GYÖNGYÖS.

Gyöngyös — drágán fizetett meg érte — de belekerült a világtörténelembe. A világháború közepén meglátogatta az új király és — ez se utolsó dicsőség — itt bukott meg Tisza István. „Ő császári és apostoli királyi Felsége Gyöngyösön kelt legkegyelmesebb elhatározásával . . .” — írta a hivatalos lap. A milyen nagyszerűen furcsa, kemény magyarok, gavallér magyarok a gyöngyösiek, képek rá és még büszkék is talán e nem várt dicsőségükre. A váratlan királyi látogatás, Tisza bukása Gyöngyösön. Különös, de az embernek akaratlanul eszébe jut a tékozló magyar gavallér figurája. Azé, aki ezres bankót gyújt meg, hogy egy cigarettára gyujtson, vagy hogy belenézzen a babája arcába. Gyöngyös leégett, hogy üdvözölhesse a királyi párt — ha kell üszkös romjai között.

Herczeg Géza

MIÉRT . . . ?

Rég nem vagyunk pogányok, de egy ősi istennek még mindig van oltára házunkban. A tűznek. Ha kályhába duruzsol, hozzá húzódunk. Hallgatjuk és lelkesedünk érte. Ha gyertyalángon ég vagy lámpabélen, vidámak vagyunk és titkon imádjuk. Otthonunk legszebb neve tűzhely: ezzel is őt dicsérjük. Miért haragszik ránk ez az isten?

Kaczér Illés

A GYÖNGYÖSI LÁNGOK GALICIÁBAN.

Feldpost 240.

Hivatalos küldetésben magyar katonákat, kórházakat látogatok. Néhány száz kilométer távolság az egész, de nekik úgy tetszik, mintha egy más világ volna és hazasír a lelkük. És nincs, aki szavukat megértse. Hát azért fáj a szívük és én gyógyítgatom, vigasztalom. Mindent meggyógyítunk, ami fáj. Mert a háborúban a lelki sebek nehezebbek. Mi az az egy-két golyó? Hősök ezek itt mind! De a szív: az fáj. Egy távoli kis faluért,

cserepes kis házért, virágos ablakért, büszke tornyos magyar városokért, lányért, akik messze vannak, akiket megkönnyez, ha senkise látja. Emberek ezek itt mind! — akik szívszakadva várnak egy levélre. Esett-e az eső? Milyen a termés? Nem halt-e meg valaki a faluban? Elhagyott életének ezer apró szála mozdul a szívében és megerednek visszatartott könnyei, míg homlokán nyugszik kezem. És gyorsan, hadarva, vagy nagy, nehéz lélekmozdulással elmondja nekem, mi fáj ott belül. És írunk levelet százfelé, amíg minden családi gondot, terhet leveszünk a katonák szívéből és helyettük otthon, elintézzük mindent, ami emberileg, jóakarat mellett elintézhető.

Ezt a gyönyörű szociális missziót egy költő asszony, gróf Teleki Sándorné, a „Szikra” néven ismert magyar író nő szervezte és Izabella királyi hercegasszony különös pártfogásába vette. A magyar kormány, az Országos Hadsegélyező Bizottság és a közös hadügyminisztérium anyagilag és erkölcsileg támogatják ezt az emberbaráti gyönyörű missziót, melynél szebbet ez a világháború nem teremtett. Ennek a misszióknak vagyok kicsiny munkása itt az idegenben és úgy érzem, mintha glóriás fénybe merültem volna, mintha szavaimban lélek hatalma zsongana, mintha kezeimben delejes erők áradnának, mikor sebesült harcosok lelkéről leveszem a gondot.

Ott állok halálos ágyuk mellett, mikor lecsukódik a szemük. Az utolsó magyar szó, melyet messze idegenben hallanak: az enyém. És mikor az orvosi csudák hatalma új életet ad nekik: magyar szóval köszöntöm őket és ezek az emlékek hozzánőttek a szívemhez és barátja lettem a fájdalomnak és tudom, hogy panaszkodni nem szabad.

El kellett mondanom ezeket az első pillanatra nem ide tartozó dolgokat, hogy megmutassam a keretet, ahol lejátszódott egy megrendítő jelenet, messze Galiciában, egyik „Feldspitalban”, a gyöngyösi tüzlángokban.

Hónapok óta feküdt egy gyöngyösi katonám és megsúgták az orvosok, hogy jön a halál. Nem aludtam azon az éjszakán és másnap elszorult szívvel léptem be a Feldspitalba. Áttették szegényt abba a szobába, honnan már nem szoktak életben kijönni a katonák. Napokon keresztül borzongatott a hír, ahogy a gyöngyösi tüzkatasztrofára rémítő részleteit olvastam a lapokból. A mátraalji ismeretlen kis várost megkönnyeztem ott az idegenben és átszaladt a gondolat agyamon:

van-e gyöngyösi katona betegek között, valamelyik kórházban. Volt. Ott haldoklott a külön szobában. A magyar katonák között átszánguldott a hír: leégett Gyöngyös! És látták a lángot, a kormot; hallották a jajsztót és beteg lelkük a remületet még rémesebbre színezte.

Mit lát a külső világból a haldoklók lecsukott szeme? — mit hall meg a halál dalát halló füle? — ki tudná azt valaha! A gyöngyösi katona halálos ágyához is bejutott a hír valahogy; pedig napokon át remegtem érte, nehogy megtudja.

Ahogy megálltam ágya mellett, szeme mint két szomorú fekete tűzgolyó világított rám sárga arcából és ajkai ide-oda vonaglottak:

— Gyöngyös leégett. . .

A hang, a környezet, a halál közelsége szívemre ült és fojtogatott. Tehát tudja! Alig leplezhettem megrendülésem, amint feleltem:

— Hát igen . . . pár ház az egész . . . máskor is előfordul az eféle . . . ne higgyen a lapoknak. . .

— Hiszek! — felelte olyan erővel, hogy lehetetlen volt felelnem rá, csak próbáltam megnyugtatni, de szeme egyre jobban tüzelt és arca fehérsége villogott a párnán.

— A mi házuk is leégett! . . .

— Ne képzelődjék, jó emberem. . .

— Tudom! . . . szólt ismét megdöbbenő biztonsággal.

— A nagy torony is ég . . . látom . . . ég, minden ég . . . vége. . .

Messze idegenben, halálos ágyán egy gyöngyösi katona víziói egy égő városról. Égnek a fűvek, a fák, a nádfedeles házak és a paloták, a kövek és a tornyok és az ezerek és az emberek. És ez a város az övé, ezé a haldokló katonáé.

Vajjon látjátok-e ezt a jelenetet ti, akik messze vagytok tőlem most? Vajjon érzitek-e e pillanatok gyötrelmes fenségét, amikor tehetetlenül állok egy haldokló katona halálos ágyánál és nem tudok mondani neki semmit, csak valami öntudatlan, ösztönszerű érzéssel, gépiesen ejtem ki a szavakat:

— Ott volt a király. . .

A beteg arcán egy soha le nem irható kifejezés jelenik meg, mikor a halál fájdalma és valami belső nagy vigasztalás egyszerre akar a vonásokra rögződni.

— A király?!

— Igen . . . a király és a királyné. . .

— Akkor jól van. . .

Szeme lecsukódik valami boldog álmra és mintegy prófétai kinyilatkoztatás, úgy röppen el ajkán:

— A király. . .

A király. Egy szó, amit ezerszer hallunk, ezerszer látjuk leírva ezt a pár betűt, a lelkünk is gépiesen véste be a fogalmát. És itt e pillanatban szinte megreszketek bele, annyira új és jelentőségteljes e régi szó, a gyöngyösi haldokló katona ajkán. Te felséges ifjú király, kinek Galicia sokat szenvedett népe éppen úgy gyermeked, mint a mátraalji kis város haldokló katonája, ha láttad volna ezt a jelenetet a Feldspitalban, megéreznéd, hogy míg a mátraalji égő város látogatása tán magasabb uralkodói kötelesség volt, addig egy haldokló katona szívéből felszakadt vigasz-sóhajlás oly erkölcsi erő, melynél többet senkise adhat királyának, mert életet adni lehet, de lelket adni nem kötelesség, hanem az élet legszebb ajándéka.

Ádám Éva.

Néhány esztendővel ezelőtt, tavasszal a sors szeszélye elvitt a Mátra aljára, Gyöngyösre. Az ujságíró, békeidőben is, mint a mondák bolygó zsidája, hol itt bukkant fel, hol amott, hol itt keres valamit, hol amott talál, és ahogy szaporodnak a rúnák az időjelző pálcán, lassanként bejárja a félvilágot. Magam is, hogy lassan kikopott a hajam ennek a mesterségnek az izgalmában, szereztem barátokat és ismerősöket, bolygó kalandos utakon, hol délen, hol északon, hol Konstantinápolyban, hol Hamburgban. Hogy akkor éppen Gyöngyösre vitt az utam, — ma már nem is emlékszem minek és miért, — nagyon megtetszett a rendes, tiszta kicsi város.

Ugy emlékszem, a főtéren volt egy cukrászda, annak a tér közepéig benyúló nagy terraszán ültem. Egyszerre rámköszöntött valaki. Nevemen szólított. Csodálkoztam, hogy ott, az idegenben, valaki ismer, arra fordítottam a fejem, — egészen különös, hogy az élet rengeteg viharában így az emlékezetembe fotografálódott ez a jelenet — hires szép asszony volt, aki üdvözölt. Aztán magával hívott sétálni, megmutatta a várost. Így ismertem meg, akkor, azon a tavaszi napon, Gyöngyöst. Megismertem és — furcsa nagyképűség az ujságíró részéről, hogy ilyet mond, hiszen rendesen csak királyok szoktak így nyilatkozni, meg nagyon előkelő látogatók — megszerettem. Ebben a nagy rajongásban bizonyára a szép asszonynak is szólt

egy kevés és a többi is csak róla zudult át a városra. És ahogy multak az évek és nagy komolyságaival, véres küzdelmeivel, ragyogó reményeivel, folyt az élet, fantasztikumokkal teli tervezgető éjszakákon mindig odarajzolódott a sötétben látó szemem elé egy kis ház Gyöngyösön, hozzá kert, csirkékkel teli udvar, aminek én vagyok az ura, gazdája, parancsolója. Kiülök a tornácra és nézem a pipáló Mátrát.

A villamosoktól, kocsirobogástól hangos fővárosi életembe aztán egyszerre beleriasztott a hír: Gyöngyös leégett! Késő éjszaka hozta a drót az irtózatos betűket és reggel, — nem küldött senki, nem hívott senki — felültem a vonatra és elmentem meglátogatni az elpusztult várost. Ugy siettem, mint akinek a maga házáért remeg a szive, aki azt keresi, hogy maradt-e élet a neki kedves falak között. Már amit az uton láttam — a hetedik határban siró kétségbeesett asszonyokat, földetlen fejjel menekülő aggastyánokat, — az is megdöbbenett. De mikor ott állottam a csonka nagytemplom alatt a főtéren, az üszkők és romok között, a füstben, szállongó pernye záporában, a tegnapról mára hontalanok között, kicsordult a könnyem. Sirtam, mint aki elvesztett valamit, valami kedveset, szépet, szívébe zártat. Pedig azok között, akik ott állottunk akkor a téren, talán csak nekem nem vészett oda semmim. Hiszen álmházakat, álmamajorságot nem tud elpusztítani még a tűz irtózatos ereje sem.

A vasat tűzbe teszik, hogy acél legyen belőle. Remélem, hogy Gyöngyös, ez az életrevaló, bájos, felvidéki város, acélos keményen, erősebben, mint valaha támad fel hamvaiból és mint a lángban kovácsolt penge, szikrázva veri vissza a jövőben a pusztulás minden támadását.

Lévai Mihály

JÓJJ EL SZENTLÉLEK-URISTEN!

— Sőhajításom Gyöngyösre, a bölcsőm felé. —

Izzik a levegő; aggódó tekintettel, szomjúságtól kicserepesedett ajakkal lessük hetek óta a kicserepesedett földre a jótekonny istenáldást; az üdítő esőt és e helyett még az égboltozatot is vérhullámok töltik meg, tüzes csóvák kergetik egymást, hörgő halódók rekedt böffenettel eregetik magukból a vészkiáltást: tűz van! Megnyit a pokoll! ....

A szívem nyugtalanul kalimpált, fárasztott a munka, elernyedtek az idegeim; az éjszaka sötét

csöndességébe csak a szívem rendetlen zakatolása kopogott bele, meg hirtelen éles, visitó hangon a pesti telefon csengője: Halló!

És már adja a tudósító a híreket: Berlin, Wolff, Stockholm, Reutter, Terescsenko, Czernin, ... Gyöngyös, viharban nagy tűz ... Fájdalmas jajkiáltásom hördült föl a mellemből. A szívemben éles szurást éreztem, a láz kihajtotta rajtam a hideg verítéket, mely végigcsorgott az arcomon, összevegyülve a szemem omló könnyeivel.

Én szép szülőházam, bölcsőm ringatója, kies kis mátraalji városom! A pusztulás ördöge hát csak megint ott garázdálkodik a rendbentartott portádon? Óh istenem, én már ismerem a gyöngyösi tüzeket! ...

Negyedik napja, hogy ez a fránya szívsszurás az ágyhoz köt; a jeges borogatás, meg a brómmal, nitroglicerinnel való csitítgatás használ valamelyest; a gyöngyösi tűzre, szülőim elhamvadt házikójára gondolva, a könnyeim csak szívárognak már az elborult szememből és emlékeimet tisztán látom.

Ha, mikor a Mátra felől sivító szél Oroszi, Pata, meg Szücsi fölött gomolyagba hajtotta a felhőket, — mi gyöngyösiék már éreztük, hogy ránszakad a vészes zivatar és mire Veresmart vörös márgájától véres nehéz esőcseppek a nyakába hullottak a plágán dolgozó kapásnak: a Mátra szakadékaiból omlott a szennyes áradat, apró hegyi házikókat, gyökerestől kitépett tölgyeket, vézna hegyi kecskék, girhes malackák holttestét görgetvén hullámain, melyek magasra dagadtak a szilajon ereszkedő lejtőn folyó patakok sekély medreiben és egy óra múlva ami ház Gyöngyösön a Toka, a Mérgecs, a két patak, meg a Dulinika partjain állott, mint a részeg ember, dült bele a szennyes vizekbe és alább a Zagyvából már gyöngyösi emberek holttestét halászták ki az árvizből.

És Gyöngyösnek a fele szomorú romokban hevert. Az emberek sirtak, aztán munkához láttak. A benei bányából, a farkasmáli hegyoldalból készen faragva vitték haza a köveket, felhúzták újfent a falat és esztendő múltán a kétlépés széles közök köze másfél lépésnyire szorult, mert hogy jólesett a káros embernek, ha a város földjéből beépíthetett egy talp alá valót.

A város érdemes tanácsa pedig úgy gondolkodott, hogy ami kárt a víz okoz, nem nagy baj; a környékén a föld olyan televény, hogy zsarolni kell, különben kiég benne a gabona. Aki vizet

akart inni, bort ivott; a mosogatásra, hordó-öblítésre mire való vizet adtak a kőkutak, amelyekre hasznos volt az esőzés, mert egyébként kiszikkadt belőlük a víz.

Hanem aztán jött a tűz. A rettenetes tűz. Mindig viharral jött, vagy viharkor, mint most, amikor megesett stájer cselédleányok hazudják, hogy nem ők fűtötték a tüzet okádott konyhát.

Suttyó, pendeles gyerek voltam. A kolera alig takarodott el a határról. Egy éjszaka a jó szüleim ijedt szemekkel költöztek fel első álmomból: tűz van! Abban a szűk utcában, melyben a házunk állott (most az is leégett) minden oldalról ropogott a tűz és mert az én gondos édesapám tudta, hogy Gyöngyösön soha, de soha sem volt víz a tűzoltáshoz, leverette a háza tetejét, úgy, hogy csak a meztelen falak álltak, védőbástyának a vadul ropogó, sziporkázó, tüzes pernyét hányó, szeszélyesen imbolygó tűzvészszel szemben.

A tágas, szép száraz pincébe bujtattak el bennünket: gyerekeket, akik megint elaludtunk nyugodtan a puha almon, melyet szerető anya vackolt gondosan.

Másnap szemlére mentem. Nem felejttem el a látott képet, amíg élek és nem szégyenlem a könnyet, mely e pillanatban is a szemembe szökken a megrázó visszaemlékezéstől. Én tudom, én érzem, hogy most, mikor a király látta azt a rettenetet, mely Gyöngyös városát sötét gyászba borította, az ő szemébe is könny szökött. De ezt a társaim nem irták meg. Pedig a kitüntetésektől diszló mellén az a könny a legfelségesebb dekoráció, mely lecsurrant a király tábori zubbonyára. A népe, magyar nemzete lelke-magva fájdalmán osztozó magyar király bánnatos könnye volt az, drágaköveknél értékesebb, drágább!

Hát a hetvenegyes tűz dulasát szemléltem és a gyerek-eszem felfogta: istenem, ez a szorgalmas nép, mely kora reggeltől késő estig munkálja a szőlejét, melynek világos, tiszta vallásos buzgóságáról legendák szólnak: olyan bűnös, hogy tűzek pusztításától kell nyomorulttá válnia? Láttam, amint Magyary uram égő szemekkel szemlélte a házatája üszkeit, reszkető kézzel piszkálta a zsarátnok-halmot és térdreomolva szedte föl a zsebbevaló kendőjébe a sustorgó zsircafatban a hajadon leánya elhamvadt testének szomorú maradványait. Láttam a szerencsétlen Fabricius mézes-

kalácsos szép hajadon leányát, aki ijedtében a kemencébe bujt és ott sült meg elevenen.

Láttam romokban heverni Szent Orbán szép templomát; láttam végigjárni a szenvedés kálváriájának minden stációján a buzgó gyöngyösi kapás polgárt és láttam, hogy könnyen felocsudott a fájdalmából: megmaradt a bor. A vízre ügyet se vetettek.

A jó magisztrátus utcákat nyitott, kisajátított, mindenről gondoskodott; a Sárhegy lankáin, az elpusztult szőlőtőkék helyett amerikai vesszők termették a híg levét; de annak a hire is elment, még a Sampányba is, ahonnan élelmes francia kufárok jöttek és összevásárolták pezsgőnek. A kapások kezdték a pénzüket takarékbba hordani és a város magisztrátusa örvendett, hogy vigan folyik be az adó, szaporodik a virilista.

Hogy nincs víz? Ki bolond, hogy vizet igyék itthon, mikor a borból milliókat pénzel mindenki és a szántóföldek helyén szőlőterületek terpeszkedtek el.

Ezelőtt tizenhárom évvel, száraz nyáron, megint leégett Gyöngyös. Kiadós tűz volt. Vihart keltett a hullámszája is és a jó Franciskánusok templom és hajlék nélkül maradtak. Vak Bottyán generális sirfűlkéje a templom kriptájában veszedelemben volt, mert hogy a csonkatorony leomló fala beütötte a tetejét.

A tanács megint utcákat nyitott. Mert Tuza uram, Csépany uram, Garai uram, Buday gazda, Kaszab sógor, meg a többi: valahány, megelégedett az utcával és rühellette azt is, hogy a szép Bertalan teret, amelynek most minden házából üszkös gerendák merednek kifelé, elcsufítja a város az asztfalddal, mert hogy most már „méré folyon a folyóka?”

Most már aztán kereshetik a vízfolyások útját. Most, hogy a magyar király, meg a magyar királyné látták a szörnyűséget, talán eszébe jut Tuza uraméknak, hogy mégis talán a bor mellé víz is kék, mert úgy lehet: jöhet még egy tűzveszedelem és akkor nem menekszik meg a szeszraktár, nem áll helyt a kéztördelő kétségbeesés és hát a szegény, nincsetlen öreg Lábam Palyáné vacska csak olyan ékes néki, mint akármelyik bankdirektornak, vagy milliomos kapás gazdának a gazdag portája és ha a Hám-palota leomló oromfala agyonüti a Rómer zsidó-lányt, hát annak az életéért ép úgy kár, mintha Auersperg herceg Anna halt volna meg ott helyt.

Szerettem volna hallani azt a karinges fiatal papot, hogy mivel vigasztalta a fájdalomban összeomlott szegénységet a Bene-utcán, szerettem volna az egri érseket látni, mikor amethisztköves gyűrűs ujját fölemeli és megáldja az áldatlan szegény kárvalott koldus-népet; szerettem volna hallani az alispánnak, a főispánnak, Tisza István grófnak csak egyetlen parancsát: Vízet teremtesek Gyöngyösnek!

Akkor nem félténém többé tűzvészről a szülőföldemet, a bölcsőmet ringató áldott fészket. Akkor nyugodtan tudnám kis vackomat a pernyétől piszkos szűk uj-utcában és mélyebb, igazabb áhítattal rebegném a szent láng-nyelvek ünnepének hajnalán a zsolozsmát: Jöjj el Szentlélek Ur Is-ten, Töltsd be sziveinket Épen!

(Pécs, 1917. május 26.)

Katona Imre.

Munkatársaimmal együtt az uj, a legnagyobb fejlődési lehetőségekkel bíró Gyöngyöst kívánjuk megteremteni, de nem egy idegen világot, hanem Gyöngyöst. És ezt a feladatot meg akarjuk oldani: műszakilag tökéletesen, művészileg szépen, pénzügyileg gazdaságosan és mindenekfelett a végrehajtásánál a közérdekűség teljes érvényesítésével. Ha szándékunk valóra válik, — aminek érdekében minden tudásunkat és erőnket belevetjük a munkába — nemcsak Gyöngyösnek biztosítunk egy szebb jövőt, hanem mintát is alkotunk a magyar városok újjáteremtése számára.

Dr. Harrer Ferencz

Gyöngyös város kormánybiztosa.

Gyöngyös városát 14 év alatt immár másodizben pusztította el az óriási tűzvész.

Vajjon — hihetnénk-e, hogy a Gondviselés mérte rá e csapásokat?

Talán azért, mert oly büszkén nézett Gyöngyös a világ felé, mivel szorgalmával, munkaszeretetével a fejlődésben, a vagyonsodásban már oly előre járt? Nem itt bizony az irigység szelleme settenkedhetett fölötte, hogy megakassza nemes törekvésben, a fejlődésben.

A szorgalmat és munkásságot, semmi sem akaszthatja meg; a szorgalom és munka újra fogja építeni.

A király és nemzet könnye és azok fo-
hása, mind a Gondviselés felé szállanak,
hogy Gyöngyös városát mielőbb újjá, boldo-
gabbá és nagygyá tegye.

Eger, 1917 július 1.

Gróf Keglevich Gyula

Hevesvármegye volt főispánja.

„Az a bámulatos munkavágy és segíteni való törekvés, amelyet a Gyöngyös városát ért nagy katasztrófa pillanatában, — de később a város felújítása körüli előmunkálatok teljesítésében — a város mindenrendű lakói részéről tapasztaltam, — megnyugtathat és biztosíthat mindenkit arról, hogy a vármegye kincsét képező ezen kies város, nagygyá és széppé való tételéhez, nem kell hosszú évek munkájára várni, mert a vész sujtotta város szeretetében egyesült tényezők mindenségé-
nek, sikerülni fog az uj és szebb Gyöngyöst mihamarabb szemünk elé tárni.“

Eger, 1917. július 25.

Isaák Gyula

alispán.

JELEN, MULT ÉS JÖVŐ.

Szivettépő látvány: kormos falak; romhalmaz udvarok; aggódó apák; siró anyák; megtépett ruhájú hadfiak, kik a halál torkából jöttek haza — viszontlátni elpusztult gazdaságukat.

Ez a jelen, súlyosbítva a három év óta dühögő háboru gyötrelmeivel, az építési anyagok hiányával, az élelmiszerek csekélységével és a minden fogalmat túlhaladó drágaság csapásaival.

*

Tiszta, mosolygó kép; jólétben élő vallásos emberek; élelmes kereskedők; becsületes iparosok; dolgos földművesek; gondos uri közönség — széreny, tiszta falak között.

Ez a mult, terhelve a vízhiány, kis telkeken lévő sűrű építkezés s a régiekhez való ragaszkodás bajaival, melyek következménye, hogy a régi Gyöngyös bucsuzik és a jövő idők Gyöngyösének rakunk szeretettel, gondos figyelemmel alapot.

*

Milyen lesz, — milyen legyen a jövő?

Legyen széles, fásított utcákkal, ligetekkel, közművekkel ellátott modern város, melynek fiai kövessék elődeink vallásos, munkás, vállalkozó szellemű életét, — legyenek jó fiai a hazának, ragaszkodók törvényeinkhez, hűségesek a királynak. Ily Gyöngyös disze lesz a hazának, méltó utóda a réginek, jogosult elővárosa Budapestnek, hová emelkedni és ehhez képest berendezkedni legyen Gyöngyös város polgárainak ambíciója, fejlődésének célja!

*

Mikor dr. Harrer Ferenc kománybiztosunk, városunk újjászülésének jogosult mestere a város képviselőtestületében beköszöntőjét tartotta, üdvözlő szavaimban vázoltam azon kívánalmakat, melyek Gyöngyös újjáépülésénél figyelemreméltó határkövek. Dióhéjba szorítva és részben kibővíve, leírom azokat e cikk keretében is.

Első legfontosabb kérdés: tisztázni és keresztül vinni azt, hogy Gyöngyös mellé új vasuti vonalak épüljenek. — Előmunkálati engedély van adva egy Hatvan—Gyöngyös—Ózdi és egy Szurdokpüspöki—Gyöngyösi vonalra. Az első folytatást nyer Bánrévén, Dobsinán át Poprádra miáltal a kassa—oderbergi vonal az eddigénél 82 kilométerrel rövidebb uton lesz elérhető Budapestről indulva, — a második vonal által pedig előnyös összeköttetést nyerünk Németország felé. Mind-

két vonal szükségességét megmutatta a háboru és mindkettő rentabilitását igazolják a vonalak nagyarányu szállítmányai és a várható erős személyforgalom.

Második fontos kérdés: Gyöngyöshöz csatolni a velünk délen összeépítve levő Gyöngyöspüspököt és a tőlünk északra alig két kilométernyire fekvő Solymost, mely községek derék lakossága megérdemli, hogy a városi élet előnyeiben közvetlenül részesüljenek.

Harmadik fontos kérdés: megállapítani azon igazságot, hogy csakis felszökő vizü artézi kutak útján oldhatjuk meg a vízkérdést; — megállapítom, hogy ily módon a víz már föl is táratott és Gyöngyöspüspöki határában van is már oly kutunk, mely naponta 24,000 hektoliter jó vizet képes a városnak juttatni. Országos nevü geológusok és vízmű szakértők állítják, hogy kimeríthetetlen medence van alattunk, melyből elegendő kutak furatása által minden céljainknak megfelelő bőséges vízhez juthatunk.

Negyedik kérdés: Méltatni Mátrafüred előnyeit. A város közepétől hét kilométernyire, lombdús erdők árnyában, északról védett, szél- és pormentes helyen fekszik Mátrafüred. Alkalmas hely hidegvíz gyógyintézet létesítéséhez, Parádig nyújtható sétatutakkal, gyönyörű kilátásokkal, létesíthető tavakkal, pizstráng tenyésztéssel, ródli pályával. E kies hely lesz a jövő Gyöngyös legalkalmasabb összekapcsoló eszköze Budapesttel, melynek nyaraló és téli sportot űző közönsége itt kellemes otthont talál.

Ötödik kérdés: a leendő Gyöngyös déli végére, a Büchler-féle gőzmalommal szemközt fekvő területre áthelyezni a vasuti pályaudvart és egy innen kiinduló, Gyöngyös középvezetékén át, Solymosra és Mátrafüredre futó villamos vonattal ellátni a várost, mely vonal könnyen lebonyolítja a vasuttol kiinduló személyforgalmat, közvetíti a nagyarányu teherszállítmányok fölvetelét, úgy, hogy a faragásra alkalmas, hirneves solymosi követ, a makadám utakhoz alkalmas, nagyarányokban aknázható burkoló követ és fedő kavicsot, fát, bort, gyümölcsöt és az egyes nagykereskedések és pincészetek produktumait a létesítendő villamos vonal csekély energia igénybevételével képes lesz átjuttatni a vasutvonal fölveteléséhez.

Hatodik kérdés: létesítendő utcáinkat vízvezetékkel, csatornázással ellátni, — minden kényelemmel ellátott fürdőt, uszodát létesíteni, — fagyasztó teleppel, jéggyárral ellátott vágóhidat be-

rendezni; vásárcsarnokot, villamoserő átvitelével felszerelt közös műhelyeket és a gyümölcs- és zöldségfélék árusításához alkalmas telepeket létesíteni. Szóval az élelmezés és az egészségügy terén hasznosnak és szükségesnek ismert összes létesítményeket beállítani.

Hetedik kérdés: a közoktatás és a közművelődés ügyének áldozni, olyképp, hogy iskoláink árnyas fák között, pormentes játszó udvarok terén álljanak; — létesítsünk kulturpalotát: muzeummal, színházzal, mozival, felolvasó termekkel, bállok és összejövetelek tartására alkalmas helyiségekkel.

Nyolcadik kérdés, hogy emeljük ki gyönyörű főtemplomunkat az előtte lévő épületek nyomasztó köréből, — létesítsünk előtte levegős teret, — dobjuk ki a főtemplom és a Kossuth Lajos-utca és a Hanisz Imre-tér és a Jókai Mór-utca közt éktelenkedő háztömböket, — létesítsünk egyenes vonalú bejáratot a Wachot Sándor-utkába, — szélessítsük ki összes főutcainkat, — osszuk fel házhelyekre és kertszerű város céljaira a vásártér és a mellette levő régi temetőt és a jelenlegi vasuti állomás területét.

Kilencedik kérdés, hogy rendezzük a városon végig futó nagy patak medrét, a város belterületének főbb helyein földjük be vasbetonnal; tüntessük el teljesen a malomárok disztelen folását; vezessük el a város területéről a belső Mérges-patakot és ezek által bővítsük a belterület nagyságát és tegyük lehetővé, hogy az imittamott megálló vizek pocsétái megszüntethetők legyenek.

S tizedik kérdés, hogy az utcák, terek, közművek és középületek létesítéséhez a saját területeink eladási árán felül szükséges nagy összegeket úgy szerezzük be, hogy a város felújításának alapösszegéhez a le nem égett polgárok előzetesen megállapítandó kulcs szerint hozzájárulni tartozzanak, — a kölcsönbevett összegek visszafizetésének kötelezettsége pedig lehetőleg két-három nemzedékre kiterjeszthető legyen.

*

Ezen főfő kívánalmak szerint vélem én a jövő Gyöngyös szép, egészséges, modern várossá alakulását elérni. Kétségtelenül ily város lebegett hön szeretett királyunk és királynénk szemei előtt is, mikor soha sem feledhető látogatásuk alkalmával azzal vigasztaltak bennünket, hogy Gyöngyös élni és virulni fog! — És kétségtelenül ily Gyön-

gyös képe lebeg nagynevű kormánybiztosunk és kiváló segítőtársai szemeik előtt is, kik tudásuk összességét, jóakarataik teljességét és munkaképességük eleven erejét adják városunk közönségének, hogy az elhamvadt jóból — jobbat, szépből — szebbet alkossanak. . .

Bizom az isteni gondviselésben, bizom polgártársaim kitartó erejében és hiszem, hogy mindezek bekövetkeznek!

Aldja meg az Isten romok közt sínylődő polgártársaimat, — adjon megelégedést, boldogságot a királyi párnak, kik elsőik voltak bátorító szavaikkal, elsőik segítségükkel és polgártársaink között megjelenve s polgáraink szeretetétől környezve, közvetlenül látták és tapasztalták, hogy királyi trónjuk előtt bizalommal, szeretettel, alattvalói hűséggel hódolunk!

Kemény János

kir. tanácsos, polgármester.

UJGYÖNGYÖS KERESKEDELMI IRÁNYA.

Egy üszkös város romjait szemlélve, a távol jövő kódébe vész képzeletem. A káprázatosan szép jövőbe nagy feladatok körvonalai rajzolódnak elém.

Látom Ujgyöngyös pezsgő erejű, lüktető elevenességét, a tüköruveges irodákban serénykedő üzletvilág dolgos méheit, fényes kirakattal ékeskedő boltok százait, hallom nagy forgalmat hirdető vonatának szakadatlan dübörgését, berregő gépkocsi zakatolását és gyönyörködve szemlélem a boldogságtól ragyogó arccal járó-kelő közönséget.

Csak hogy addig még nagy ut van. Mely a jelen sivárságából a tündöklő jövőbe vezet. Ez az ut: Gyöngyös specializált kereskedelme.

Lássuk, hogy érünk oda. Nagy feladatok vannak e téren, különösen a kereskedelemre. Olyanok, melyeknek szerencsés megoldása egy európai fejlődés homlokterébe tolja a Mátravidék ez új életrekelő nagy jövőjű metropolisát.

Elsősorban Gyöngyös legjellegzetesebb foglalkozási ágára, a borpiacra gondolok. Ezen a téren Gyöngyösnek kell magához ragadnia a vezérszerepet Magyarországon. A gyöngyösi borvidék első kell, hogy legyen nemcsak belföldön, de az egész európai piacon.

Ekhez minden előfeltétel adva van. Óriási bortermő területek, mintaszerű borgazdaság, nagymé-

retű pincészettel és mindenekelőtt jól szervezett modern bornagykereskedői karral. Borvonatok hirdetik a szélrózsa minden irányában Gyöngyös borkereskedelmének kitűnő technikai felkészültségét. Hatalmas tőke teszi mozgékonyvá és nagy teljesítményekre képessé a borüzletet.

A kivitel megnövelése felé kell haladnia a jövőben Gyöngyös borkereskedelmének. Kereskedelmi mérlegünk, valutánk megjavítása érdekében a nyers bor mellett a feldolgozott borok exportja kell, hogy lebegjen a körültekintő borgazdálkodó szeme előtt. Amely gondolat füstölő gyárkérményeket (konyak-, likőr-, borecet-, pezsgőgyárakat) varázsol képzeletem elé.

Erre a horizontra tekintve kell majd irányítani a Gyöngyös kereskedelmi szervezetében rejlő hatalmas erőket. Ez erők, felismerve és gondosan kihasználva, vulkánikus erővel dobhatják felszínre a ma még kiaknázatlan kincseket, mikből nő és felvirágzik Ujgyöngyös hatalmas gazdasági, társadalmi kulturája. És mire eltűnik az utolsó üszkös fal, a kéklő Mátra alján Ujgyöngyös ragyogó pompája gyönyörködtet és regél hű fiainak gondos sáfárkodásáról, egy hangyaszorgalmu várospolgárság titáni küzdelméről, a magyar Champagne nagyszerű haladásáról.

Wittich Andor

a miskolci Kereskedelmi
és Iparkamara titkára.

GYÖNGYÖS PÉNZÜGYI MEGÚJ- HODÁSA.

Gyöngyös pénzügyi megújodása is szükség-szerű folyománya a hamvaiból új életrekelő városnak. Mert nemcsak tetszetősebb külsőt, új kontózt fog felvenni, hanem belső életében, háztartásában is alkalmazkodnia kell egy tisztultabb, a kor által megkivánt új felfogáshoz. Mindkét tekintetben tehát különböznie kell az Új-Gyöngyösnek az Ó-Gyöngyöstől, mely közt a határvonalat a világháború közepette huzta meg a nagy tűzvesze-delem.

Tűz és víz! összeférhetetlen két elem. Gyöngyösnek a földtani alakulat nem adta meg, hogy vize legyen, ezért talál gyakran otthonra benne a tűz. Midőn a képzeletet megszégyenítő szárnyalással, őrző kavarodásban hordja a szeszélyesen nyargalászó szélvész a templomok és lakóházak felett a gyújtó zsarátnokokat, mindig esküszünk arra, hogy meg kell oldani a vízkérdést.

De Gyöngyösnek az egészséges víz feltárása

közegészségügyi szempontból is nagyon égető szüksége, mert nem lehet ott fejlődő, népesedő városra számítani a jövőben sem, ahol ez az élet-be vágó feltétel nincs meg. Városunk a bortermelés nagyságát tekintve, kiérdemli a borváros elnevezést, amelyben gazdag; viszont a vízben szegény, pedig már sokat költött rá. De még nagyobb áldozatot kell hoznia és a kormány segítségét kinyernie, hogy a vizet előteremtse; hogy meg legyen a tűzmentes építkezés mellett a másik feltétel, mellyel a speciálisan gyöngyösi tüzek sorozatának egyszersmindenkorra véget vessenek. Mert ki tudja, hogy lesz-e majd a jövőben is királyi szó, mely Phönixként új életre szólítja Gyöngyöst.

A tűz mellett még egy másik réme Gyöngyösnek: a pótlódó. A város újjáépítése utáni időben ennek is legalább a normális átlagra kell csökken-nie. A kínálkozó és még felkutatandó új jövedelmi források bevezetése, a bérlet alól felszabaduló városi tulajdont képező földek nagyobb hasznosítása, a nagy kiterjedésű erdő üzemtervszerű gazdaságosabb kihasználása, a kölcsönök előnyös konvertálása és a további hitelügyek kedvező megoldása, jövedelmező közművek létesítése és az egész rekonstrukcióhoz állami támogatás ki-eszközlése: lesznek azon tényezők, melyek a pótlódóesést eredményezni fogják. Mindezek Gyöngyös újjáépítésével kapcsolatban vannak hivatva hozzájárulni a város pénzügyi megújodásához.

Barna Jenő

városi főszámvévő.

A GYÖNGYÖSI „TÜZ” A MEZŐGAZDASÁGI KULTURA SZOLGÁLATÁBAN:

Nem a pusztító tüzről akarok írni, arról avatottabb tollak irtak már és hívták fel az ország figyelmét a sajgó sebek gyógyítására és hála az emberek jóságának, elég sikerrel is.

Én azt a „tüzet” bámulom és dicsérem, amely a gyöngyösi nép szívében él és amelyet a magasabb gazdasági kultúra érdekében oly nagy lánggal lobogtat.

Aki ismeri ennek az agilis népnek a munkakedvét, nagy teljesítőképességét, szaktudását és a még előtte ismeretlen szakkérdések iránti érdeklődését és tudásvágyát, de különösen a munka iránti nagy szeretetét, az tudja, hogy azzal a

„tűzzel“, amely ennek a népnek a szívében él, újra fel fogja építeni és még szebbé alkotni Gyöngyöst, mint volt.

Adjon tehát az állam módot arra, hogy Gyöngyös városában a modern kulturális tudományoknak állandó ismertető hajléka épüljön és akkor bizva mondhatjuk, hogy ez a város megelégedett, gazdag és egyik legboldogabb metropolisa lesz az országnak.

Gyöngyös, 1917.

Engel Hermann

a Hevesmegyei Gazdasági Egyesület titkára.

GYÖNGYÖS MÜEMLÉKEI.

A felső plébániai Nagytemplom, Szent Bertalan tiszteletére épült, először román, azután csúcsíves, majd renaissance stílusban, 1300-ból. — A barátok gótikus temploma átalakítva, mellette a kolostor 1400 tájban a Báthory-család által építve. — A Szent Orbán templom 1566-ban már állott, jellegzetes barokk stílus. — A Szent Erzsébet vagy Ispita-templomot 1645-ben megújították. — A görög templom 1781-ből. — A Máriatanoda román stílusú kis temploma több száz éves, eredetileg temető-kápolna volt. — A Kálvária 1723-ból.

A világi épületek közül az 1700—1800 között épült barokk paloták, az Almássy, báró Beust, gróf Berényi, gróf Károlyi családok házai.

Az 1800 elején divatos empire vagy Napoleon stílus igen jó példái a Városháza, Gosztonyi- és Orczy-kastélyok. A lebontott Luby- vagy Rákóczi-házból fennmaradt kőoszlop latin felirással. A város határában lévő bronzkori és vaskori őstemetők. — A városi muzeum.

A nagytemplomi monstrancia. A szabócéh keresztje, javítottatott 1633-ban. Aranyozott ezüst kehely a XVI. századból. A XV—XVI. századból származó feszület és kehely. Bronz keresztelő kut a XV. századból. Továbbá a Szent Erzsébet templomban egy feszület a XV. századból és egy XVIII. századbeli ötvösmunka, aranyozott ezüst kereszt, ráírva: Reparatum 1711.

Pásztor József.

A GYÖNGYÖSI ÖNK. TŰZOLTÓ DIÁKCSAPAT.

A gyöngyösi tűzoltók legnagyobb részét hadba szólította az általános mozgósítás. A tűzoltótestület parancsnoksága 1915 decemberében, hogy ne maradjon a város tűzoltóság nélkül, elhatároz-

ta, hogy a gimnázium ifjúságához fordul és a diákságból alakít kisegítő tűzoltócsapatot. A tervhez hamarosan megnyerte a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak és a helybeli tanártestületnek a beleegyezését abban az esetben, ha a csapat fölött a tanári testület egyik tagja elvállalja a felügyeletet. A kibocsátott lelkes fölhívásra örömmel segített a felsőosztályú ifjúság a tűzoltózászló alá és ezzel a régi diákok hagyományos tűzoltása a háború alatt intézménnyé vált. Csakhogy most nem a fűtykösök, gerundiumok alapos ismeretére, hanem a tűzoltószerek gyors és pontos kezelésének a megtanulására volt szükség. A közvetlen tűzoltásra maradt itthon néhány hivatásos tűzoltó, a nehezebb munkára a városban tartózkodó katonaság elegendő támogatásnak látszott, csak a fecskendők, lajtok, létrák kezelésében jártas segítő társakban volt hiány. A diákok erre a célra megfélelőeknek mutatkoztak. Az első diákcsapat hamarosan szakszerű kiképzést nyert és azóta a diáktűzoltók mindig ott serénykednek a tüzeseteknél. Éjjel vagy nappal, délután vagy előadás idején egyformán fölkeresik a tűz színhelyét. Csak az a baj, hogy a gimnázium ifjúsága évről-évre változik és mióta a 18 évesek is sor alá állanak, a diáktűzoltók nagy és többnyire java része katonának vonul be és így minden évben új tagokkal kell kiegészíteni 20—25 főre a csapatot és teljesen újonnan kell kiképezni. Az idén is március 10-én már bevonult a csapat egy része és az újonnan jelentkező tagok még nem voltak kiképezve, mikor május 21-én óriási északkeleti szélviharban városunkra rontott az ádáz tűzveszedelem.

A harangok kongatására kötelességükhöz híven a diáktűzoltók is azonnal a kórház mosókonyhájához siettek, de mivel ez a hely a házak zsúfoltsága miatt a legborzasztóbb tűzfészek volt, annyira, hogy kitörése után néhány perccel a tűz már egész csomó házat lángba borított, azért kissé lejjebb a Kórház-közből nyíló ugynevezett Kis-Fordulón helyezkedtek el. Három csoportra oszlottak. Közülük kettő a hivatásos tűzoltókkal egy itteni kútnál leszerelve szűk sikátorokon keresztül nyugat felől nyomult előre egyik jobbra, a másik balra szórva a vizet iparkodott a tűz terjedését meggátolni. A harmadik csoport a Kórház-közben kannákkal védett egy veszélyben forgó bádogtejtű házat. Ezzel a munkával sikerült is a tűz útját nyugat felé elzárni s meg volt a remény a szélben nagy számmal repülő zsarátnokok dacára is, hogy talán délnyugat felé is sikerülni fog a tűz

lokalizálása. Ekkor néhány diáktűzoltó parancsot kapott, hogy a laktanyából még egy fecskendőt hozzon ki. Déli irányban azonban a tűz megközelíthetetlen volt. A párhuzamosan futó s egymással csak keskeny sikátorokkal összekötött szűk közőkben a hozzá való hatolás egyrészt életveszélyes volt, mert attól lehetett tartani, hogy a sűrű szikraeső távolabbi házakat is felgyújtván a kijárást mindenütt elzárja, másrészt lehetetlennek is látszott, mert a földön kóválygó sűrű füstöt haladó nem bírta kiállani. Ebben az irányban tehát a tűz akadálytalanul terjedt tovább. Egyik ház a másik után gyúlt ki s belekapván a Kossuth Lajos-utca felé haladó városi élelmezési raktár épületbe az egész Kossuth Lajos-utcat, a Nagytemplomot s a város legértékesebb részét, a piacteret kezdte fenyegetni. Erre a Kórház-köztől a Kossuth Lajos-utcaig terjedő részt sorsára kellett hagyni. Oly széles fronton tombolt a tűz, oly gyorsan haladt ép házakat keresztül ugorva, hogy lokalizálására gondolni sem lehetett. Menteni, amit lehetséges, maradt az utolsó jelszó. A diáktűzoltók a fecskendőket lehúzták a Petőfi Sándor-utca s a tűztenger szélén dolgozva iparkodtak korlátozni a tűz tovaterjedését. Számuk azonban folyton fogyott, mert kiki a veszedelem növekedésével szüleinek veszélyben forgó házához sietett, hogy mentsen, amit lehet. Az a néhány diák, ki fecskendőért ment a laktanyába, a tűz miatt már nem juthatott a Nagytemplomnál tovább. Visszafordult tehát s látván, hogy veszélybe jut a laktanya is, a szertárakból a fecskendőket, a két mentőkocsit, lajtokat, létrákat, tömlőket kihuzta az utcára, innen tovább a gimnázium elé s ezzel a dicséretes cselekedetével megmentette a tűzoltószerek javarészét. Mentettek volna még ők egyebet is, de már akkor kigyulladt a tetőzet. Ettől kezdve aztán a fiuk egymástól elszigetelten működtek. Egyik csoport a Kossuth Lajos-utcában levő Fehér Antal-féle házat mentette meg a tüztől a főgimn. igazgatójának vezetése alatt, egy másik kis csapat katonaság segítségével a barátok utcájában dolgozott egy fecskendővel, míg lassan-lassan le nem szorult egész Püspökiig, a harmadik a Wachot Sándor-utcában fáradozott egy leszerelt géppel. Megvolt a jóakarát a szegény fiukban! Szabó Imre, Urik Andor, Horváth Mihály s még többen az egész éjszakát álmatlanul töltve még másnap is folyton dolgoztak, hol itt, hol ott nyújtva segítséget, koromtól piszkosan, a füsttől kivörösödött szemekkel. Szabó Imre két orosz fogoly segítség-

gével egy helyen egy pincébe menekült és oda beszorult asszonyt és kis leányát mentette meg a biztos pusztulástól, jóllehet már a lépcsők is égtek.

Másnap mikor már a tűz kitombolta magát, a diáktűzoltók újra csapatokba verődve vettek részt a zsarátnokok eloltásában, a fel-felcsapódó lángok elfojtásában. Egész héten keresztül munkálkodtak, számos helyre kivonultak, néhányan a városháza megmaradt épületrészében még éjszaka is őrködtek és készenlétben voltak, ha a lappangó tűz újból való kitörését jelentették valahonnan. Mindent megtettek, ami tőlük telhetett „közjóért — becsületből.

Stiller Kálmán

főgimn. tanár, tb. szakaszparancsnok.

GYÖNGYÖS TÖRTÉNETE.

Gyöngyös keletkezését az elmúlt századok homálya takarja. Azt azonban teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy ez a hely előnyös fekvésénél fogva mindig lakott föld volt, tehát már abban az időben is, midőn őseink elfoglalták ezt a szép hazát.

Gyöngyös nevének eredete vitás. A régi írásokban Gungus, Gyungus, Giongios, Gyengyes, Giöngiös, Gemmerpolis stb. változatokban fordul elő.

Vidékünk a honfoglaláskor Ede és Edömer palócvezéreknek jutott osztályrészül, később Aba Sámuel királynak, majd a vele vérrokon Csobánka nemzetség birtokába került.

A hagyomány szerint a mi Mátránkban nyitotta meg Szt László királyunk szomjazó serege számára a nevről nevezett forrást.

A tatárpusztítás idejében a lakosok a Mátrában kerestek menekülést, a város azonban elpusztult. De hamarosan újra épülhetett, mert a Csobánkák hatalmasok voltak. 1327-ben Róbert Károly király a Csobánka nemzetséget hűtlenség bűnében bűnösnek találta, birtokaikat elvette tőlük s azokat Farkas fia Tamás erdélyi vajdának adományozta 1335. évben s megengedi . . . „miként Buda városunk Gungus is Hevesujvármegyében falerődítésekkel körülvetessék, tudniillik tornyokkal, vivóhelyekkel, bástyákkal és egyebekkel stb“.

Az új földesur a lakosokat fölmentette a jobbágyi terhek alól s így a város önkormányzatot nyert. Ezt a kiváltságot sokáig élvezte is, de

később újból földesuri hatalom alá került, mely alól csak 1852-ben örökváltsági szerződés folytán nagy összeg árán szabadult meg.

Dicső Mátyás királyunk többször tartózkodott városunkban; először 1459-ben, midőn első győzelmére, a patai vár elfoglalására innen indult ki. 1526-ban a törökök Gyöngyöst kirabolják; ekkor égett le a ferencrendiek gyönyörű gótizlésű temploma. Ferdinánd a város mellett szállott táborba Szápolyai János ellen; ekkor Gyöngyös Szápolyaihoz állott, kitől 1536-ban szabad bormérési jogot nyert. Más királyok is részesítették kiváltságokban; különösen nevezetes volt II. Mátyás privilegiuma, ki a város lakóit a bor árusítása alkalmával fizetendő illeték alól fölmenti.

Hatvan várának eleste után Gyöngyös is a török uralom alá került s másfél századig nyögött rabigája alatt. De ezen szomorú időnek gyászos pusztulásai sem tudták tönkretenni népét, sőt az egész vármegyében egyetlen város volt, mely a török adón kívül a királyi adót is tudta fizetni: miért III. Károly Encs és Bene puszták békességes birtoklásában a várost megerősítette.

Evlia Cselebi híres török utazó 1664-ben megfordult Gyöngyösön is, s uti jegyzeteiben a várost, de főképen borát egekig magasztalja . . .

... „Borának nincsen párja sem Arábiában, sem Adsemországban, csak a Tenedos szigeti hasonló hozzá. Rózsaszínű, fehér és zafirhoz hasonló sárga borai vannak, melyeket hosszukás edényekben küldenek megízlelés végett“.

A kuruc-harcok idején a város Rákóczi Ferenc hive volt, aki mint Gyöngyös földesura szívesen időzött falai között, sőt országgyűlést is tartott városunkban, s a piacon levő házában fogadta Széchenyi Pál kalocsai érseket, hogy vele a békéről tanácskozzék.

Mikor Rákóczi szerencsecsillaga hanyatlóban volt, még egyszer felkereste kedves városát. Ez idő tájban ragadta el tőle a halál a tarna-örsi táborból jeles tábornokát, a páratlan vitézségű ősz vezért, Vak-Bottyán Jánost, kinek holttestét a gyöngyösi ferencrendiek templomában temették el. A kurucok őrtüzei kialudtak, de azért nem jött boldogabb idő városunkra. Dögvész, majd hatalmas tüzvések pusztították Gyöngyöst. 1848-as szabadságharcunk idején ott vértettek fiaink a haza védelmében.

Mindez nem tudta megtörni a várost, míg a balsors gyökerében nem támadta meg. Nagyobb

csapás nem érhetette a filloxera pusztításánál! Azonban az amerikai ojtványvesszők meghonosításával újra szőlőlevelek koszorúzzák a várost, teli pincéiben újra híres bor gyöngyözik. Ettől az időtől a város rohamosan kezdett fejlődni. Ekkor érte az 1904-iki nagy tűzvész, amikor 205 ház égett le melléképületeivel; még ki sem hevertük ezt a mérhetlen csapást, következett az újabb. 1915 május 21-én oly borzasztó tűzvész dühöngött, hogy a város nagy részét, szebb részét romba döntötte.

Most pedig Gyöngyös történetébe írjuk be arany dicsőséggel uralkodó IV. Károly királyunk magasztos tettét, aki nyomoruságunkat megszántva, mint a vigasztalás angyala eljött közénk 1917. május 23-án feleségével, az áldott lelkű Zita királynéval. Résztételével enyhítette fájdalmainkat, a szenvedések elviselésére megerősítette lelkeinket, erős a reménységünk, hogy Gyöngyös föl-támad hamvaiból: Gyöngyös szebb lesz, mint volt.

Stiller János
főgimn. tanár.

GYÖNGYÖS VASÚTI POLITIKÁJA.

Minden város fejlődésének főfeltétele, hogy valamely jó közlekedési vonal, — legyen az bár tenger, folyó vagy vasut — összekösse a többi nagyobb várossal. A sorsnak különös véletlene, hogy az ország fővárosához aránylag igen közel levő Hevesvármegye mindkét nagyobb városa: Gyöngyös és Eger nem fekszik fővonal mentén, hanem a fővonal állomásaival másodrangú vasutvonalak kötik össze. Hogy ez úgy a személyközlekedésre, mint az árutovábbításra milyen hátrányos, azt e két város közönségének eddig ugyancsak volt alkalmunk érezni és így nem csodálható ama mind sürűbben megnyilvánuló törekvés, hogy az ország fővárosával közvetlen vasuti összeköttetés létesüljön.

A hatvan—miskolci fővonal 1868—70-ben épült és Gyöngyös város akkori vezetőségének gyengesége, valamint a képviselőház háznagyának néhai Visontai Kovács László némileg önző közbejárásának tudható be, hogy az eredeti vasuti tervezettől eltérően a vonal nem Hatvan—Gyöngyös Kál—Füzesabony, hanem Hatvan—Vámosgyörk—Kál—Füzesabony mellett épült, míg Gyöngyös Vámosgyörkről kiágazó másodrangú szárnyvonalai kapcsolatot kapott. Eger már az eredeti tervezet szerint sem volt a fővonalba belevonva.

Gyöngyös várost a vasuti zsákutcából kihozni, már évtizedek óta állandó törekvésként, részben mint konkrét tervezet, nagyjából pedig jámbor óhajként nyilvánult meg.

Eddig három vasutvonal került szóba u. m.:
a szurdokpüspöki—gyöngyösi,
a hatvan—gyöngyös—ózd és
a gyöngyös—egri vonal.

A szurdokpüspök—gyöngyösi vonalat h. é. vasutként ezelőtt 6 évvel megtervezték. A vasut a hatvan—salgótarjáni vonal Szurdokpüspöki megállóhelyéről ágazva ki Gyöngyöspata, Nagy-Réde és Gyöngyöspüspöki községek érintésével csatlakoznék Gyöngyös állomáshoz, mely fejállandóság maradna. A vonal eltekintve attól, hogy az érintett községek mezőgazdasági és a vidék bányatermékeinek leszállítását tenné lehetővé, Gyöngyös városának eddigi helyzetén a jobb közlekedés tekintetében nem lendíthetne. Egyébként kedvezőtlen emelkedési viszonyai és az ezzel kapcsolatos drága építkezés felette valószínűtlenné teszi azt, hogy mint h. é. vasut kellően rentabilis lesz-e.

A hatvan—gyöngyös—ózd vonal már nagyobb perspektívát nyújt. Előmunkálati engedélye már 6 év óta fennáll és szintén h. é. vasutra szól. Ezen vonal hivatva van Északmagyarországot, nevezetesen Gömör és Szepesmegyét összekötni az Alfölddel és Délmagyarországgal, sőt tovább menve új közlekedési utat nyitni Galícia és Oroszország felé. Ebből világosan következik az, hogy a helyi érdekű vasut eszméje egyszer és mindenkorra elejtendő. A vonalnak elsőrangú transverzális jelleggel kell kiépülnie.

Nyomjelzése nehéz építési viszonyokra enged következtetni. Hatvan állomástól kiindulva egyenesen Hort községnek halad, innen újból toronyirányt követve Gyöngyös alá ér. Az építendő új Gyöngyös állomást elhagyva a Sárhegy déli lejtőjén kapaszkodik fel és Visonta, Abasár, Markáz, Domoszló községek mellett halad el, míg a Tarna völgyébe ereszkedhetik, hol Tarna Szt. Máriától 6 klm hosszban a Mátrai h. é. vasut vonalát párhuzamosan követi, vagy peageként használná. Folytatásában Sirok- Szajla, Pétervására, Szt Erzsébet, Lelesz, Szt. Domokos községek bekapcsolásával eljut a vonal legmagasabb pontját képviselő Óbükki vízváltatóhoz, melyet egy közel 600 m. hosszú alagút közbeiktatásával metsz át. Innen enyhe lejtéssel elérjük Nádasd községet. Nádasdtól a vasut követi sőt részben fel is használhatja a nádasd—

ózd keskenyvágányu vasut alépítményét. Nádasd, Járdánháza, Arló Csépany után elérjük Ózdot. A vonal hatvan—gyöngyösi része 25 klm. Gyöngyös—ózd része 78 klm., összesen a vonalhossz 103 klm. Jellege hegyi, hol a 16% esetleg ennél valamivel nagyobb emelkedés, illetve esés elkerülhető nem lesz, mi természetesen a közlekedő vonatok terhelését lényegesen hátráltatólag befolyásolja. A vonal folytatása az elsőrangusítandó Ózd—Bánréve 12 km. hosszú vasut, a bánréve—dobsinai vonal már elsőrangú al- és felépítményű, csupán a nagyobb forgalomra volna átépítendő és állomásain megfelelően kibővíthető. Hogy ezen folytatás nem csupán Gyöngyös város lakóinak egyoldali kívánsága, annak bizonyosságul szolgál Dobšina városnak a közelmúltban Gyöngyös város közönségéhez intézett átirata a fentjelzett vasuti kapcsolat létrehozásában való közös munkálkodás végett.

Nem volna teljes a vonalvezetés, ha az Dobsinán túl nem folytatódna. Valóra kell válni ama szintén évtizedes vasuti tervezetnek, mely szerint a gömöri vonal a kassa—oderbergi vasut valamely állomásával hozassék kapcsolatba. Erre eddig két tervezetet dolgoztak ki, u. m. a dobsina—poprádfelkai és a rozsnyó—betlér—iglói vonalváltozatot. Bármelyik is létesül, a vonal folytatható volna Poprádfelka—Podolinon át a galíciai Zagiestowig, mely állomáson túl a Tarnow—Tarnobrzeg vonal lenne a folytatás Lengyelország felé.

Ezen vonal praedestinált arra, hogy Gömör, Szepes- és Hevesmegye fáját, bánya- és kohótermékeit, valamint követ szállítsa rövid úton Délmagyarország és Budapest felé, míg az Alföld és Délmagyarország mezőgazdasági terméke, gyümölcse, Gyöngyös és vidékének bora, gyümölcse minél közvetlenebb úton jusson Északmagyarországba, illetőleg Galiciába, mely eddig is állandó piaca volt. Egyelőre csupán másodszorban gondolhatunk a személyforgalomnak, a tátrai forgalomra ezen útvonalra való terelésére, mert hosszú ideig fog tartani, míg ezen vonalhossz annyira fejlődik, hogy a mai hosszabb, de kétvágányu fővonalakon való gyorsvonati közlekedést tulszárnyalja.

A budapest — hatvan—gyöngyös—ózd—dobsina — poprádfelkai vonal 282 klm. hosszú, tehát a mai budapest—kassa — poprádfelkai vonalnál 81 klmeterrel rövidebb, viszont a budapest—gyöngyös—ózd vonal 36 km-rel rövidebb a jelenlegi budapest — miskolc — bánréve — ózd relatióval,

mindkét utrövidítés tarifális szempontból a közel jövőben igen nagyjelentőségű megtakarítással járna, főleg a tömegáruk továbbításánál.

A harmadik szóbanforgó vasut tervezet a budapest—gyöngyös—egri vasut. Kétségtől érthető és méltányolható Gyöngyös és Eger városának ama törekvése, hogy az ország fővárosával és egymással közvetlenül vasuti összeköttetést nyerjen. Mindkét város élénk kereskedő vidéki központ, melyeknek eddigi fejlődését éppen a siralmas vasuti összeköttetés korlátozta. Ha tehát a jelenlegi vasuti összeköttetésnél jobbat akarunk, a h. é. vasut eszméje ab ovo elvetendő. A mainál csak akkor lehetne jobb az összeköttetés, ha átszállás és várakozás, valamint a tehervonatok átrendezése nélkül a vonalon közlekedő összes vonatok használhatók volnának, tehát Gyöngyös és Eger városát egy oly vonalnak kellene érintenie, amely fővonal és nem végződik zsákutca módjára Egerben.

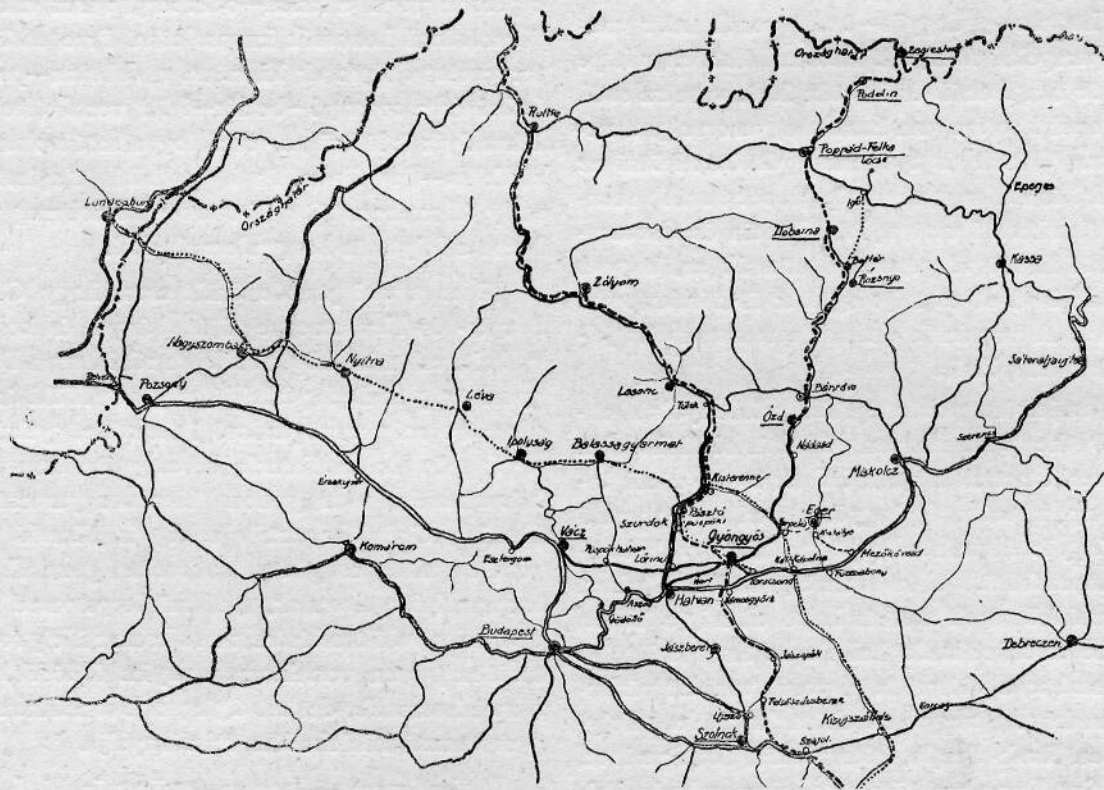
Vizsgáljuk meg azt, hogy milyen módon volna ezen vonal vezetendő a terepviszonyok, az épí-

tés forgalom és vontatás, főképen pedig pénzügyi szempontok tekintetbevételével.

A vonal Hatvantól egészen Kál/Kápolna—Kis-Terennei vonalhoz való kapcsolásáig megegyeznék a már megbeszélte hatvan—ózdí vonal jelzett szakaszával, ama különbséggel, hogy nem Tarna Szt Máriánál, hanem Verpelétnél érne és metszené a Mátrai h. é. vasutat.

Innen keletre fordulva átlépi a Tarna és Laskó vízfásztóját, erős emelkedéssel eléri Egerszalókot. Egerszalóktól kezdődik a vonal legnehezebb része, hol a maximális 20% emelkedő alkalmazásával lenne csak lehető az Eger előtti dombokon áthaladva Eger városát elérni. Egertől a jelenlegi Füzesabony—egri vonalat követi Kistályáig, innen a Bükk legdélibb nyulványán lefejlődve éri a síkság szélén Mezökövesd állomást, hol a jelenlegi hatvan—miskolci vonalba csatlakozik.

Ez irányt a térképen követve azt látjuk, hogy a meglevő kétvágányu hatvan—miskolci fővonallal egy tőle minimálisan 12, maximálisan 16 km. távolságban levő vasuti vonalat kellene létesíteni.

Anélkül, hogy az építés és üzemeltetés, valamint a jövedelmezőség részletes adatait egymással szembehelyeznők, bizvást állíthatjuk, hogy tisztán a két város forgalmának könnyítése, sem a vidék várható forgalmának jövedelme a drága vas-

uj építését nem teszi indokolttá. A jelenlegi fővonal mai forgalmával teljesítőképességének $\frac{2}{3}$ -ával van csak kihasználva, mely teljesítőképesség az állomások vágányzatának kellő szaporításával p. o. berendezések megfelelő átalakításával még

fokozható. A forgalom a jelenlegi teljesen síkföldi 5% maximális emelkedés, illetve eséssel bíró fővonalon sokkal célszerűbben és olcsóbban tartható fenn, mint a tervezendő nagy emelkedésű vonalon. A vontatás tekintetében az üzemi költségek a síkföldi kétvágányú pályán jóval alacsonyabbak bármely más vasutnál. Az új hatvan—Gyöngyös—eger—mezőkövesdi vonal tehát nem tehermentesítené a fővonalat, egyelőre építését semmi nyomos érveléssel indokolni nem lehet. A jelenlegi rossz személyforgalmat javítani úgy lehetne, hogy úgy az eger—füzesabonyi, mint a vámosgyörk—gyöngyösi vonalon a teherforgalmat a személyforgalomtól teljesen elkülönítsük, a személyforgalom lebonyolítására motoros vagy villanyüzemű tramwayszerű járatokat vezetnénk be, melyek minden fővonalon csatlakozást létesítenének.

A jelenlegi rendkívüli körülmények közötti szűk térre szorítható intézkedések azonban nem véglegesek és nem zárják ki azt, hogy Gyöngyös a kereskedelem és forgalom főirányába beleolvassék.

Ha fővonalaink hálózatát szemügyre vesszük látjuk, hogy azok iránya nagyjában nyugat-keleti és észak-déli. A Gyöngyöst érintő és számbajövő vonalakat is így irányuaknak lehetne nevezni.

Már hosszú idő óta súlyosan érezhető a budapesti pályaudvarok ki nem elégítő működése főképpen pedig ama körülmény, hogy vasutvonalaink rendezőiben hosszú ideig vesztegelnek az áruval rakott kocsik, ugyanezen baj a többi hasonló nagyobb állomáson, mint Hatvan, Szolnok, Bruck, Pozsony stb. ismétlődik.

Kézenfekvőnek látszik tehát azon megoldás, hogy a forgalom ezen hirhedt akadályait a szűkséghez képest elkerüljük. A legmegterheltebb utirányok egyike a nyugat-keleti Bécs—Budapest—Miskolc—S.-A.-Ujhely—Galicia felé haladó. A nyugatról jövő árukkal át kell haladniok Budapest—Rákos és Hatvan pályaudvarain, a torlódás főhelyein. A térképre vetett pillantás menten meggyőző arról, hogy mindhárom hely elkerülhető akkor, ha Vácot Gyöngyössel közvetlenül kötjük össze és ezen vonalat folytatjuk a hatvan—miskolci fővonal valamelyik állomásáig, alkalmasint Karácsondig.

E vonal az aszód—balassagyarmati vonalat valószínűleg Püspökatvannál, a hatvan—ruttkai vonalat Lőrinczinél metszené és nemcsak hogy a nagy állomásokat kerülné ki, a Vác—Miskolc kö-

zötti utat 58 kilométerrel rövidítené meg, mi az ezen vonalon várható nagy forgalomban felbecsülhetetlen anyagi előnnyel járna, ezenfelül nagyban hozzájárulna a budapesti pályaudvarok tehermentesítéséhez.

Maga ezen vonal eszméje nem teljesen új, mert a múlt század 70-es éveiben komoly tanulmány tárgya volt egy oly fővonal, melynek hozzávetőleges utiránya a következő volt: Lundenburg Nagyszombat—Nyitra—Léva — Balassa-Gyarmat Pásztó—Gyöngyös — Karácsond. Hogy ezen tervezet miért nem vált valóra, azt nem sikerült megállapítani. Annyi bizonyos, hogy célja teljesen megegyezett a fentebb kifejtett elvvel, a mi tervezetünk csak annyiban mutat eltérést, hogy a Nagyszombat—Léva vonalat önönmagával párhuzamosan délre eltolva, a meglevő Pozsony—váci vonallal helyettesítjük. A vonal főképpen a budapesti pályaudvarokra előnyös, de Gyöngyöst közelebb hozza céljához, minthogy fővonalon csatlakozást nyer.

Ugyancsak ama elvből kiindulva, hogy a nagyobb állomások az átmenő forgalomban elkerülendők, szóba jöhet a Gyöngyös—őzdi vonalnak ekként való folytatása, mely szerint a Vámosgyörk—gyöngyösi másodrangú vonal, valamint a Vámosgyörk—jászapáti—ujszászi h. é. vasut elszárnyasítása által az észak délnek haladó forgalom elkerülheti Hatvan állomást, sőt egy felsőszászberek—alcsi—pusztai elágazással Szolnokot is. A vonal folytatódna Mezőtúr—Arad—Temesvár felé.

Végül nem véletlenség az, hogy hasonló elvek szemmel tartásával Németországban is készültek hatalmas vasuti projektumok.

A német kereskedelmi, ipari és vasuti köröket élénken foglalkoztatja a háború utánra várható nagy gazdasági háború, melynek során az entente a központi hatalmak gazdasági életét tönkre akarja tenni. Ezen harcban a monarchia, Németország, Bulgária és Törökország igen egymásra lesz utalva. Főképpen Németországnak szüksége lesz a távoli kelet nyersanyagára és mezőgazdasági termékeire, míg Törökország és Bulgáriának Németország és a monarchia ipari cikkeire. A német szakkörök tehát egy nagy egységes és közvetlen vasúthálózatot munkálkodnak, melynek gerince, hogy úgy mondják egy berlin—bagdadi vasútvonal. A vonalhálózat leírását és úgy építési, mint tarifális viszonyainak általános jellemzését a Zeitung des Vereins Deutscher Eisenbahnverwaltungen 1918 évi februári száma közölte, mely közlemény amellelt,

hogy igen tanulságos, felette jellemző a jövő vasutpolitikájára. Szerinte az említett vonal Csacánál lépne az ország területére, Ruttkáig a kassa-oderbergi, majd Zólyom, Losonc, Füleken át Kisterenneig a MÁV. fővonalát használná fel. Innen a Mátrai h. é. vasut kisterenne—kál-kápolna—kisujszállási vasut átalakításával, Kisujszállás—Turkeve—Mezőtur—Arad—Temesvár érintésével folytatná útján délfelé. A vonalvezetésből látható, hogy a nagy távolsági forgalomra (Fernverkehr) szánt vonal igyekszik a nagy vasuti csomópontokat elkerülni és útjának rövidítésére inkább helyi érdekű vasutakat használni fel. A német szerző a helyi viszonyok részletes ismerete nélkül tervezett, így valószínűleg nem lenne ellenvetése, terve ama kis megváltoztatása ellen, hogy a vonal Pásztó—Gyöngyös—Vámosgyörk—Jászapáti, Jászládány—Szajolon át haladna tovább az eredetileg tervezett vonalakon. Ezen vonalváltozat egyben felölelné a szurdokpüspöki—gyöngyösi vonal jó részét, mely szerint egy ily nagyszabású vasuterv egy alkotórésze inkább bir létjogosultsággal, mint egy kis h. é. vasut.

Habár nem valószínű, hogy ezen vasutvonal közvetlen a háboru után megvalósul, sőt annak létesítése, — ha egyáltalán létesül — még a jövő kérdése. Mindazonáltal szükségesnek látjuk az ügyet nyilvántartani, hogy adandó alkalommal Gyöngyös város jogos igénye érvényesülhessen. Hogy mily horderejű lenne azon tény, hogy Gyöngyös a világforgalom egyik főerében feküdne, azt e hasonló szerencsés helyzetben levő városok fejlődésének mérete a kellő módon mutatja.

A fentebb megtárgyalt vasutvonalakkal kapcsolatosan meg kell még említeni a vontatás kérdését. A háboru alatt a szénellátás nehézségein, az ebből előálló üzemzavarokon okulva a legtöbb ország vasutjainak igazgatósága, főként pedig Svéd-Norvégország, Svájc és Olaszország komolyan és behatóan foglalkoznak a villamos vontatás kérdésével. A legtöbb helyen a rendelkezésre álló vizierőt, vagy a tőzegtelepeket hasznosítják villamos energia alakjában. Nálunk, nevezetesen Hont vármegyében ilyen vizierő nincsen, de van sok oly silányabb minőségű széntelep, mely szén a szállítást nem bírja el. A helyszínén azonban igen gazdaságosan felhasználható volna egy központi villanytelep (Überlandzentrale) üzemeltetésére, mely azonfelül, hogy a vidék meglevő és létesítendő ipartelepeinek szolgáltatná az áramot, villamos vonóerőt adna az említett vasutak egy szakaszának, esetleg egy egész vasutvonalnak.

Ezen eszmét karolja fel azon legutóbbi időben nyilvánosságra hozott projektum, mely a hatvan—őzdi vonalat a jelenlegi budapest—hatvani vonaltól függetlenül, Jászberény bevonásával közvetlenül Budapestig hosszabbítaná meg. A vonal a jelenlegi összeköttetésnél 9—10 kilométerrel rövidebb lenne és főként elkerülné a gödöllő—mária-besnyő—aszódi nagy emelkedésű szakaszt, mely a teheráruforgalomnak akadályozója. A vonal egy nagyobb része esetleg egészen Budapestig villamos vontatású volna és azonfelül, hogy az őzdi vasgyár és a közelfekvő bányák termékeit szállítaná, közvetlen személyvonati járatokat tartana fenn Budapest és Bányréve között, sőt a teljesség kedvéért azt is megemlíthetjük, hogy elágazással birna Eger felé is.

A gyöngyös—egri vonal megbeszélése során a meglevő fővonallal párhuzamosan építendő azonos végállomású vonalakra vonatkozókat ez utóbbi tervre is alkalmazza, a vasutvonal létesülését felette problematikusnak kell tartanunk, bár nincsen kizárva, hogy a közel jövőben a pozsony—wieni villamosvasut mintájára épült és üzemben tartott hosszabb vasutak is rentabiliseknek fognak bizonyulni.

Végül szólni kell még magáról Gyöngyös állomásról. Az eddigiekben feltételeztük, hogy a tárgyalt vonalak egy tágas befogadó és teljesítőképességű Gyöngyös állomásba ágaznak be, illetőleg ki. A szomorú valóság azonban az, hogy a jelenlegi állomás a rendes forgalom és árukezelés részére is szűk, arról pedig, hogy abba egy új vonal torkoljék be, szó sem lehet. Ezenfelül elhelyezése klasszikus példája egy semmi irányban nem fejleszthető, sem bővíthető állomásnak, mert a meredek terepen kívül kétoldalt és előlről temető, másik oldalról a lovassági laktanya akadályozza a terjeszkedésben. Egyetlen előnye az, hogy a városhoz dicséretreméltóan közel van. Hogy tehát az új vonalak részére egy modern, nagy teljesítőképességű, tágas állomást létesíthessünk, le kell mondani az előbb említett előnyről és az egész állomást más helyen kell felépíteni. Szerencsére a várossal összeépített Gyöngyöspüspöki határában, a lovassági laktanya mellett fekvő érseki földön igen szép terepe van egy új állomásnak.

Az új állomás berendezéséről megemlíthetjük, hogy természetesen és mindenek előtt a személyforgalom részére modern és a városhoz illő monumentális felvételi épületet (indóház) kell építeni; úgyszintén megfelelő berendezésűnek és elhelye-

zésünek kel lennie az áru fel- és leadási raktáraknak, nevezetesen a gyorsáru (bor, gyümölcs) raktáraknak. Tekintve a gyümölcsforgalom itteni speciális voltát, a fogazott rakodók alkalmazása lesz célszerű. Súly helyezendő a szükséges és korszerű be- és kirakodó segédeszközökre, valamint igen indokolt egy nagyobb szerű borközlraktárnak építése, akár állami, akár magánbefektetés módjára.

A vágányzat alakítása megkívánja azt, hogy a meglévő vámosgyörk—gyöngyösi vonalon kívül a hatvan—ózdí, esetleg egy pásztó—gyöngyösi vonal is belesatlakozhassék.

A forgalmi és felállító vágánycsoportozaton kívül külön vágánysor alakítandó a várható tömegáruk kezelésére is, valamint alkalmas módon megoldandó a már meglévő és előreláthatólag megépülő iparvágányba való csatlakozásának.

Az új állomás tervezése, mely a város folyamatban levő szabályozásával karöltve halad, az illetékes körök komoly és beható tanulmányának tárgya. Természetesen nagyszabású és nagy befektetést igénylő munkáról lévén szó, hol az állomás elhelyezését a város fekvése, annak centrumától való távolsága és az új utvonallrész köti, ezenfelül a kissé erős emelkedésű domborzati viszonyok és a szerteágazó vonalak iránya is befolyásolja, a megoldást nem lehet az összes szóba jöhető változatok alapos megfontolása, illetve megtervezése nélkül eldönteni.

Az ügy mostani állásából ítélve azonban minden valószínűség szerint mihamarabb megállapodás, illetve döntés jön létre egy oly megoldást illetőleg, melynél úgy a vasut speciális, mint a város közönségének szépiészeti és némileg kényelmi követelményei a legnagyobb mértékben teljesülnek. A város ujjaépítésével lépésf tart az új állomás létesítésének ügye és mi sem valószínűbb, mint az, hogy az új, megszépült, megnagyobbodott és életerős fejlődésre ébredt város méltó állomást és forgalmas vasutvonalakat fog találni.

Füzesabony, 1918 július 3.

Quittner Ede

Máv. osztálymérnök.

GYÖNGYÖS LÁNGOKBAN.

1917. május huszonegyedikén lesújtott Gyöngyösre a borzalmas istenitélet. Amit méhek szorgalmával építettek a város lakói évtizedek alatt, porba, romba döntötte egyetlen éjszaka. Sirások, jajjok, pusztulás tanyája lett a kis város. Amit kőből, vasból emeltek az alkotók, összedőlt, ami éghető volt, elégett. Ezernyi nyomor, ezer szenvedés szakadt le a gyöngyösiekre. Az irtózatoknak olyan halmazata, melyet halála csendes órájáig el nem felejtethet az, aki átélte azt az éjszakát és a rákövetkező napot.

Elviharzott fölötte a rémségek ezer rémsége s amikor elült a láng, testvérek voltak a nyomorúságban mindannyian Gyöngyös polgárai, gazdagok és szegények, éhezők és kincsekben dúsulók. Testvérek voltak a nyomorúságban, egyformán kivetettek, hajléktalanok, szegények és rongyosok. Akinek tegnap kőpalotája volt, emeletes háza, apró parasztkunyhó ajtaján kopogott szállásért másnap. Hol van olyan toll, mely le tudná írni a felfakadt nyomort? Van-e hozzá nyelvenk szava elég, hogy ki lehessen vele fejezni a szenvedést, mely ezen az éjszakán támadt?

Másnapra magához ölelte a hajléktalan Gyöngyöst az egész ország. Ezer segítő kéz nyult feléje. S eljött az elpusztult falak közé, hogy letörölje a szenvedő alattvalók tengernyi könnyét, a felséges király s boldogságos asszonya, Zita királyné. Velük a miniszterelnök és sok fényes ur, akinek ereje is volt, hatalma is volt, akarata is volt hozzá, hogy tegyen a városért valamit.

Gyöngyös hitt és bizott benne, hogy azok, a kik ott voltak, akik látták a pusztulás retteneteit, akiknek a szeme megkönnyezte a gyászos romokat, segíteni fognak rajta. Bizodalma nem volt hiábavaló. Már integet a szebb jövő: Gyöngyös megújulása. Már készek a tervek s rövidesen felhangzik a Mátra alján a kalapácsok, szekercék szorgos munkája. Vidám dal kél az állványokon s a romok és üszkők fölött egy új Gyöngyös támad: szebb, nagyobb, erősebb, gazdagabb a régivel. Egy új Gyöngyös, dicsőségére lakóinak és dicsőségére a magyar nemzetnek, melynek éppen úgy kell szebben, nagyobbban, erősebben, gazdagabban feltámadnia a világháború okozta romokból, ahogy Gyöngyös újra támad.

* * *

Az Aba nemzetségből származó Csobánka ősi városára, Gyöngyösre 1917. május 21-én ke-

gyetlen kézzel sujtott le a végzet. Leégett, elpusztult egyetlen nap alatt. Kő kővön nem maradt. Amibe belekapott a láng, azt földig marta. Hiányzott az emberi erő, amely megállítsa a pusztulást s egy-egy ház fölött csak akkor szűnt meg a lángok őrző tánca, amikor az összehulló téglák közül már kiégett minden, aminek a tűz ereje ártani tud.

A tűz délután négy és fél öt óra között elkezdett akózkórház mosókonyhájában és rövid néhány perc alatt lángba borította az egész épületet s a szomszédos házak tetőzetét. Az orkán-szerű szélvész hordta tovább a lángot és pernyét. Rövidesen hat-nyolc ház állott lángban. Rohanva rohant tovább a vörös kakas, a lángtenger versenyt tombolt a viharral, haladt előre föl nem tartható erővel s pusztította a város legértékesebb részeit. Végig a Kossuth Lajos-utcán és a Petőfi Sándor-utcán elterjedt a Hanisz Imre-tér mindkét oldalán, átugrott házcsoportokat, nagy távolságban gyújtott meg magányos házakat csak azért, hogy visszafordulva közben is elpusztítson mindent. A tűzharang első kondulásától számított félórán belül már száz és száz ház roppant össze. A szél alulról gyújtatta meg a házakat, még a fának is a törzse égett el és a lombja maradt meg. A Kozmári Dezső tűzoltó laktanyába is belekapott a láng s amit a legönzetlenebb szeretet évtizedek alatt egybehalmozott benne, elhamvadt néhány perc alatt. Egész Gyöngyöspüspökiig vitt el a tűz pusztító útja, sőt áttért ebbe a községbe is, ahol szintén számos házat és melléképületet tett a földdel egyenlővé. Néhány óra alatt 559 ház, 1400 melléképülettel együtt lett a lángok martaléka s ezek között több kőépület is, a Szent Bertalan templom két monumentális tornyával, a központi fiúiskola, a városháza földszinti része, a Sóházi iskola, az izraelita hitközség temploma, a város élelmészeti raktára, nagy liszt- és egyéb élelmiszerkészletekkel és sok-sok más épület.

Minden emberi segítség hasztalan volt. Az egész város lángokban állt, nappali fényt árasztott az iszonyú tűzvész, elviselhetetlen volt a forróság. Mint egy óriási vaskohó, mint egy égő szénbánya, olyannak tűnt fel Gyöngyös a környékbeli segítségre rohanó emberek előtt. Gödöllőig biborvörös volt az ég.

A tűzoltók a hősök hősei voltak mind. Embert meghaladó erővel dolgoztak. Közöttük is a legelső volt Madár Lajos őrparancsnok, aki égési

sebekkel borítva állott ellent a lángtengernek. De kivették részüket a mentés munkájából a közigazgatás tisztviselői is. Kemény János polgármester a tűz kitörésekor nyomban a városházára sietett. A vidéki tűzoltókat hívta össze, kérte, kapacitálta őket, jöjjenek, mentsek meg a város jövő évi szőlőtermését biztosító rézgálicot. Ez volt legfőbb gondja és ezt élete önfeláldozásával sikerült is neki megmenteni.

Később már telefonálni sem lehetett, mert a drótok elolvadtak. A polgármester ekkor táviratot szövegezett, melyben a katasztrófáról jelentést tett az alispánnak. A táviratot a huszárlaktanyába küldte, ahonnan egy huszár Vámos-Gyökre lovagolt vele s onnan továbbították. Megbecsülhetetlenül dolgoztak a hatos huszárok, élükön Scholtz Kálmán őrnaggal és kiváló tisztjeikkel, akik mindenütt ott voltak a legveszélyesebb pontokon, s mentették az emberéletet és a vagyont. Megérkeztek a környékbeli tűzoltók is: a markaziak egy fecskendővel és huszonnégy emberrel, a gyöngyös-orosziak tizennyolc emberrel, a gyöngyös-püspökiek husz emberrel, az ecsédiek egy géppel és nyolc emberrel, a karácsondiak harminc emberrel, a halásziak egy géppel és tizenhat emberrel, a nagyrédeiek egy géppel és nyolc emberrel, a visontaiak egy géppel és tizenkét emberrel, a hatvaniak egy géppel és tizenkét emberrel, a visznokiek egy géppel és nyolc emberrel, a veresmarthiak hat emberrel, a gyöngyös-pataiak egy géppel és tizenkét emberrel, az abasáriak egy géppel és kilenc emberrel, az adácsiak egy géppel és nyolc emberrel, az egriek, majd a budapesti tűzoltóság főparancsnoka.

A vész közepén megjelent Szmrecsányi Lajos egri érsek, vele Török Kálmán Gyöngyös képviselője, majd dr. Vass János akkori vármegyei második főjegyző, később Heves vármegye főispánja, az alispán helyettesítésében. De rendszeres tűzoltásról, a vész megfékezéséről talán még akkor sem lehetett volna szó, ha minden utcasarkon rendelkezésre áll egy fecskendő. Az iszonyú pusztulás egyik legfőbb oka az volt, hogy a város teljesen víz nélkül állt. A hatvani állomásfőnökség az állomáson vesztglő üres olajszállító tartályokat töltötte meg vízzel és azokat szállította el Gyöngyösre. Vámosgyörkről egymásután jöttek a vizet hordó vonatok. De ez mind kevés volt. Az orkán pedig egyre erősebben dühöngött és a lángok szédületes gyorsasággal szaladtak végig a város házain.

Még másnap délben is folyton járták őrjöngő táncukat, pedig ekkor már a város épületeinek háromnegyed része romokban hevert. Borzalmas volt a pusztulás képe: hosszú utcákon, beléjük torkolló keresztsikátorokon végig sehol egy tető, sehol egy ép fal, csak üszök, hamu és pernye. A második napon már jóformán nem is törődött senki a lángokkal. Gyöngyösnek már nem árthatott a tűz. Már táncolhatott, tombolhatott, őrjönghetett, nem félt tőle senki. Már nem volt ami leégjen. A kocsutak közepén, a főtér aszfaltos sétatérén, hirtelenében kihurcolt néhány butordarabon ültek a gyöngyösiek az álmatlanságtól, izgalomtól felduzzadt arccal, véresre sirt, füsttől, pernyétől vakká mart szemekkel, zilált ruhákban s várták a csodát, mely rajtuk segítsen.

A gyöngyösi állomás fekete volt az emberektől. A Budapest felől beszaladó vonatok mind gyöngyösieket hoztak. Senki közülök nem tudta miye maradt, elkerülte-e az örült lángtenger a házat, vagy elnyelte, porig égette. A vonat még nem állt, de már leugrottak, ész nélkül szaladtak keresztül a sinpárokon, elvágódtak és feltápászkodtak, a port és a sinek közt felszedett olajos piszkot sem verték le magukról, csak ismerőst kerestek, megrohanták és kérdezték:

— És mi?

Semmi mást. Sem azt, hogy leégtek-e, vagy csak félig, vagy talán egészen elkerült-e a veszedelem azt, ami az övék. És amikor megkapták a választ, erős hálaadó sóhaj szabadult ki az összeszorított fogsorok alól, vagy hangos, megindító és szivettépő fájdalomteljes feljajdulás. Az emberek egymásra borultak és sirtak:

— Semmink, de semmink sincsen . . . koldusok lettünk.

A második nap délutánján végre sikerült megfékezni a tűzvészt. Közben országszerte már megindult a segítő akció. Budapestről három vagon liszt, bab, szalonna érkezett. A nagyobb cégek sorra jelentkeztek és felajánlották segítségüket. A hatvani cukorgyár öt mázsa cukrot küldött. Katonai konyhák érkeztek és főztek a hajléktalan lakósságnak. A József főherceg honvéd hadikör-

ház orvosokkal és ápolónőkkel segítő vonatot küldött, mely ambulanciát rendezett be a gyöngyösi pályaudvaron, százhusz sebesültet kötözött be, ötöt pedig kórházi ápolásra magával vitt Budapestre.

A borzalmas pusztulást követő második napon érkezett meg a szerencsétlen városba ő felsége a király és felséges neje Zita királyasszony Tisza István gróf akkori miniszterelnök és báró Perényi Zsigmond belügyi államtitkár kíséretében. Délután fél négy órakor futott be az udvari vonat a gyöngyösi pályaudvarra, ahol meghatott lelkesedéssel fogadta az uralkodót a város hajléktalan népe. Maga a király nyomban ötvenezer koronát adományozott a szerencsétlenek felségítésére, majd a miniszterelnök és a polgármester kíséretében bejárta az elpusztult várost. Amerre járt, viharos lelkesedéssel, szeretetének ezer jelével övezte a népet. Ő felsége sorra megszólította a károsultakat, vigasztaló, gyámolító szavakkal. Madár Lajos tűzoltó-őrparancsnoknak maga tűzte mellé a kitüntetését.

A nyomban megindult országos akció másfél milliót jövedelmezett, melyet kiosztottak a nyomorgók között. Az akció szinte páratlan sikerében igen nagy része van a magyar sajtónak. Még lángban álltak a házak, záporként hullott a pernye, mikor a magyar újságírás derék vitézei már ott jártak a vész helyszínén, hogy igazszívű tudósításaikkal tájékoztassák a közönséget a könyörületes szívek irgalmát.

A kormány is gondoskodott Gyöngyösről. Esterházy Móric gróf miniszterelnök az elpusztult város rekonstrukciójának élére kormánybiztost állított, Harrer Ferenc székesfővárosi alpolgármestert, aki hatalmas energiával kiváló tapintattal nagyszerű érzékkel készítette elő Gyöngyös újraéledését. Nagyrészt neki, fáradhatatlan munkásságának, hozzáértésének, igaz magyar szívének köszönhető, hogy az elpusztult Gyöngyös szebben, gazdagabban, hatalmasabban támad fel mihamarabb, mint valaha volt.

Legyen az újraéledő város disze ennek a vértáztatta magyar földnek!

Székely Jenő.

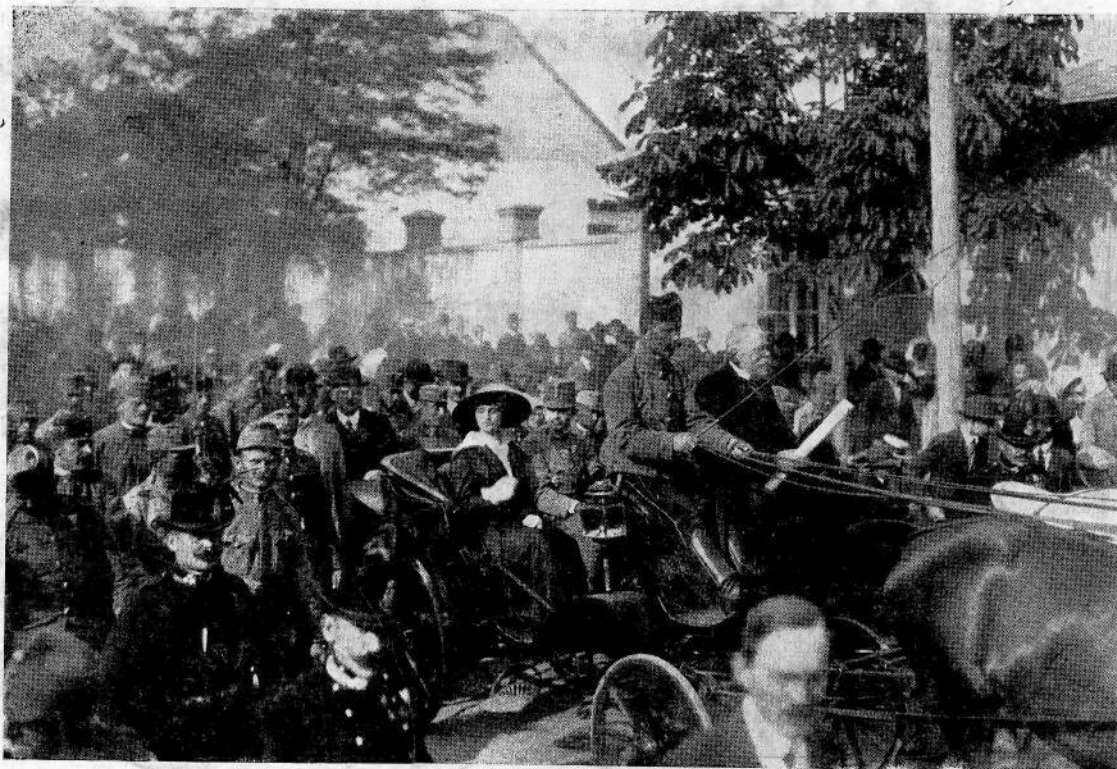
Az elpusztult Gyöngyös éppugy újra fog épülni, mint minden elpusztult harctéri város. Az új Gyöngyös a világ végeztéig öröndetes látvány lesz, de az új harctéri várost örök időkre sóhajtvá fogják dicsérni az emberek. Igazi katasztrófát csak az emberek tudnak csinálni. A porig égetett galíciai falvak zsidainak mondása: »a valódi nyomorúság nem Istentől jön« — keservesen igaz.

Molnár Ferenc.

A királyi pár érkezése 1917. május 23-án. — Kemény János kir. tanácsos, polgármester üdvözlí a királyi párt.

A királyi pár bevonulása a leégett városba.

Az elpusztult Gyöngyös éppugy újra fog épülni, mint minden elpusztult harctéri város. Az új Gyöngyös a világ végeztéig öröndetes látvány lesz, de az új harctéri várost örök időkig sóhajtva fogják dicsérni az emberek. Igazi katasztrófát csak az emberek tudnak csinálni. A porig égetett galíciai falvak zsidainak mondása: »a valódi nyomoruság nem Istentől jön« — keservesen igaz.

Molnár Ferenc.

A királyi pár érkezése 1917. május 23-án. — Kemény János kir. tanácsos, polgármester üdvözlí a királyi párt.

A királyi pár bevonulása a leégett városba.

A királyi pár a városház udvarán. — Kemény János kir. tanácsos, polgármester elmondja a tűz pusztítását.

A királyi pár egy tűzkárosulttal beszél.

A királyi pár tüzkárosultakkal beszél.

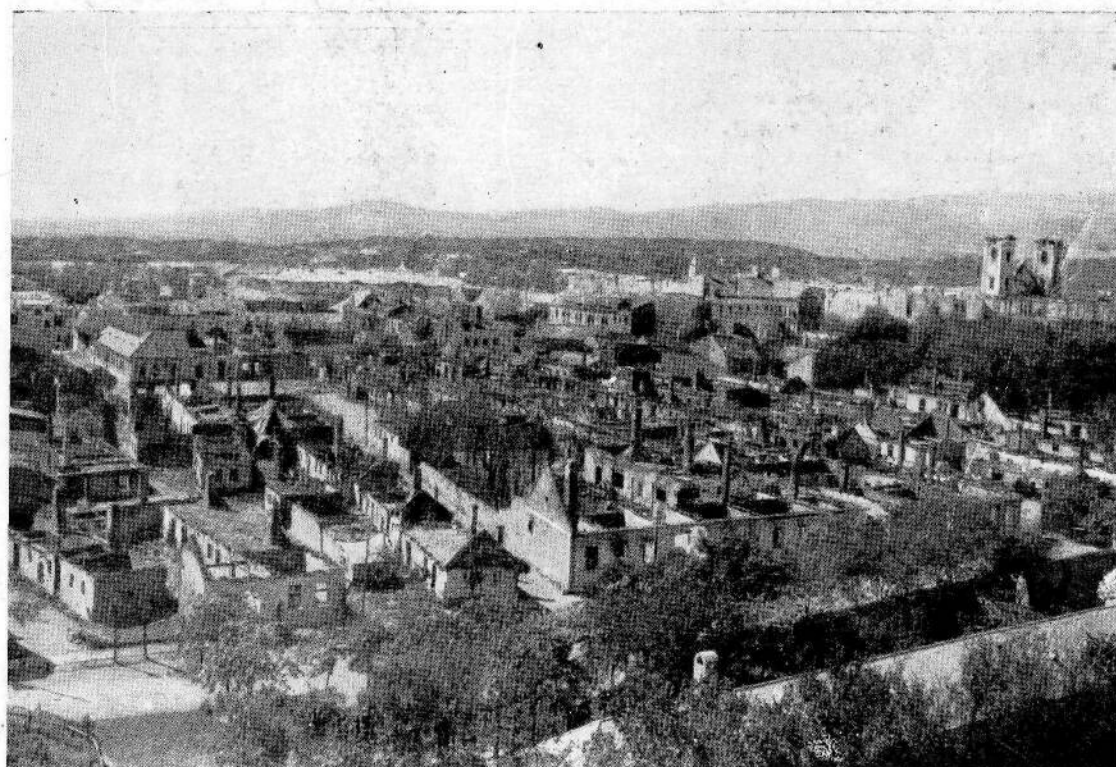

A királyi pár egy tüzkárosulttal beszél.

Gyöngyös látképe, tűz előtt.

Gyöngyös látképe, tűz után.

DR. HARRER FERENC
Gyöngyös kormánybiztosa.

KEMÉNY JÁNOS
kir. tanácsos, Gyöngyös város
polgármestere.

TÖRÖK KÁLMÁN
prépost-kanonok, Gyöngyös város
országgyűlési képviselője.

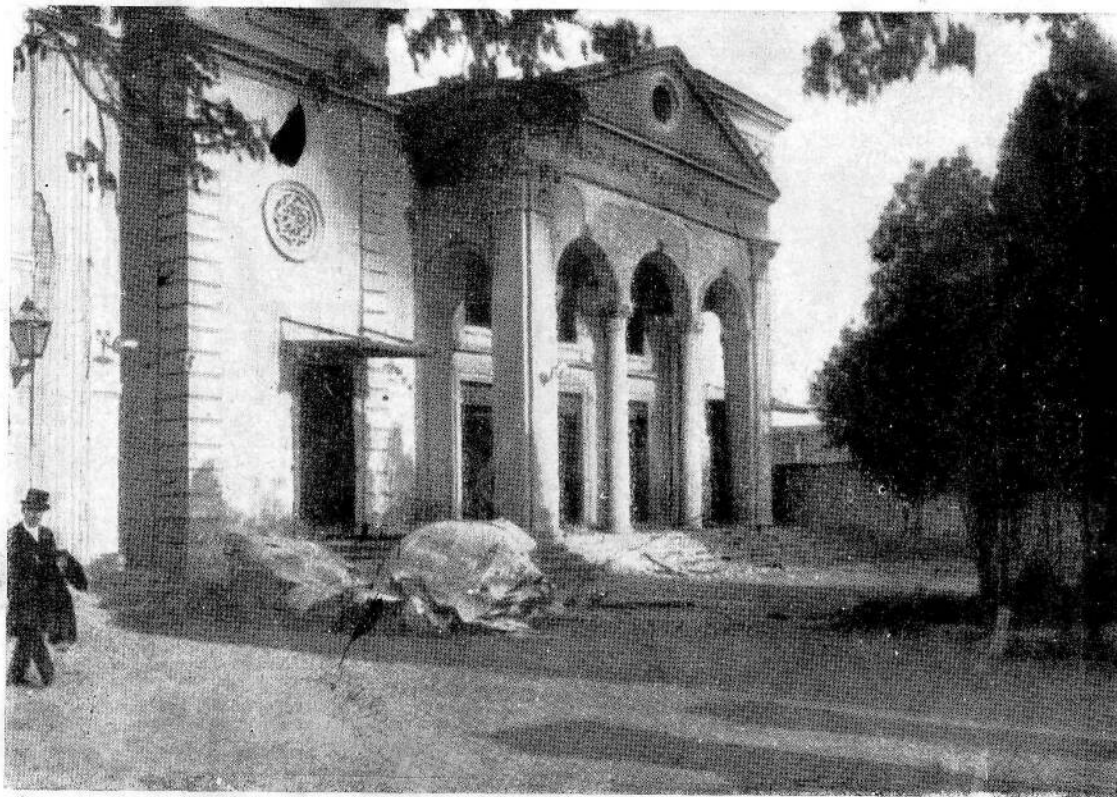

A Szt. Bertalan templom, tűz előtt.

A Szt. Bertalan templom, tűz után.

A leégett status quo izr. templom homlokzata

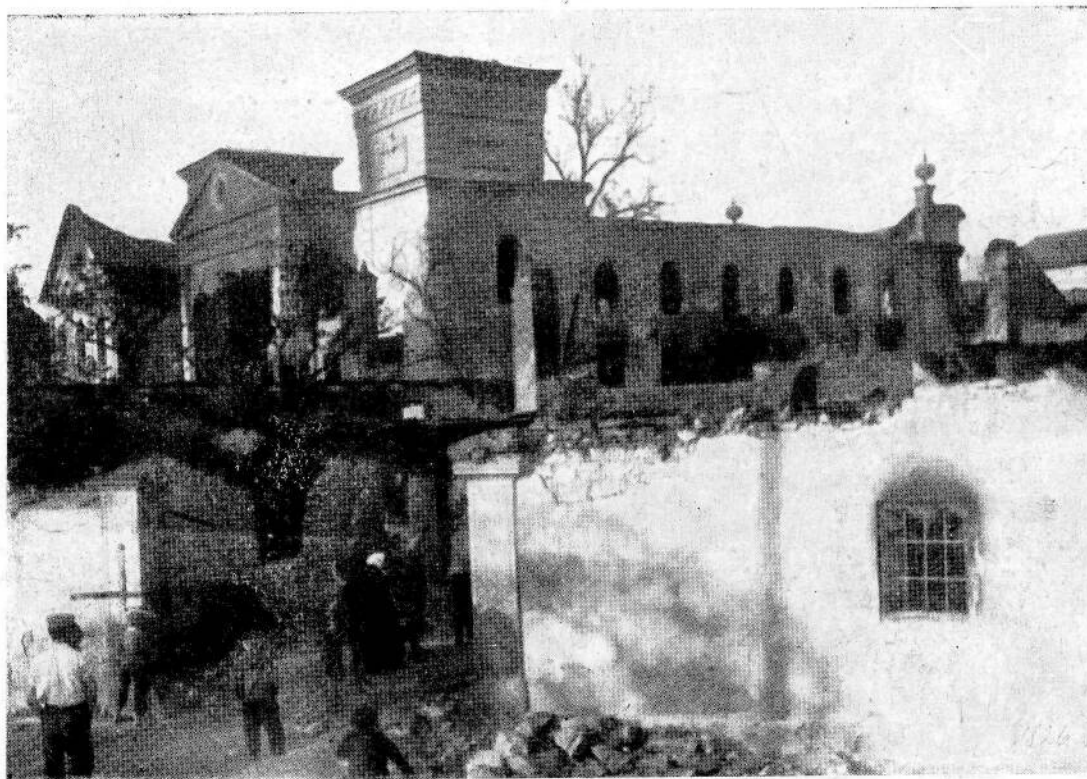

A leégett status quo izr. templom belseje.

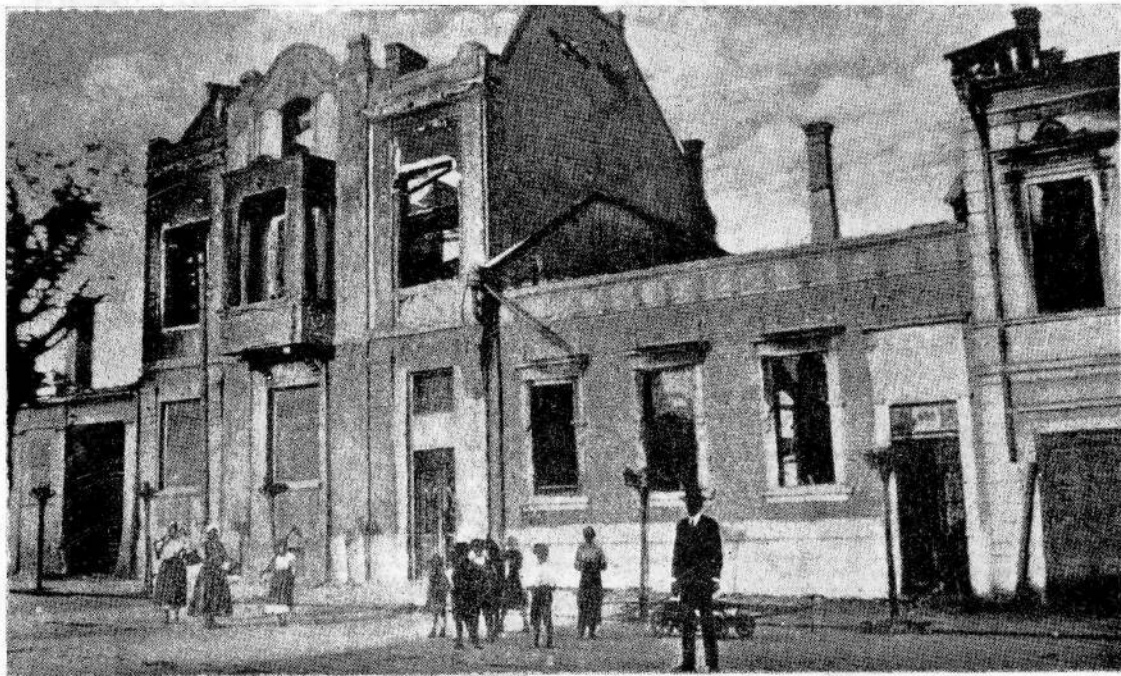

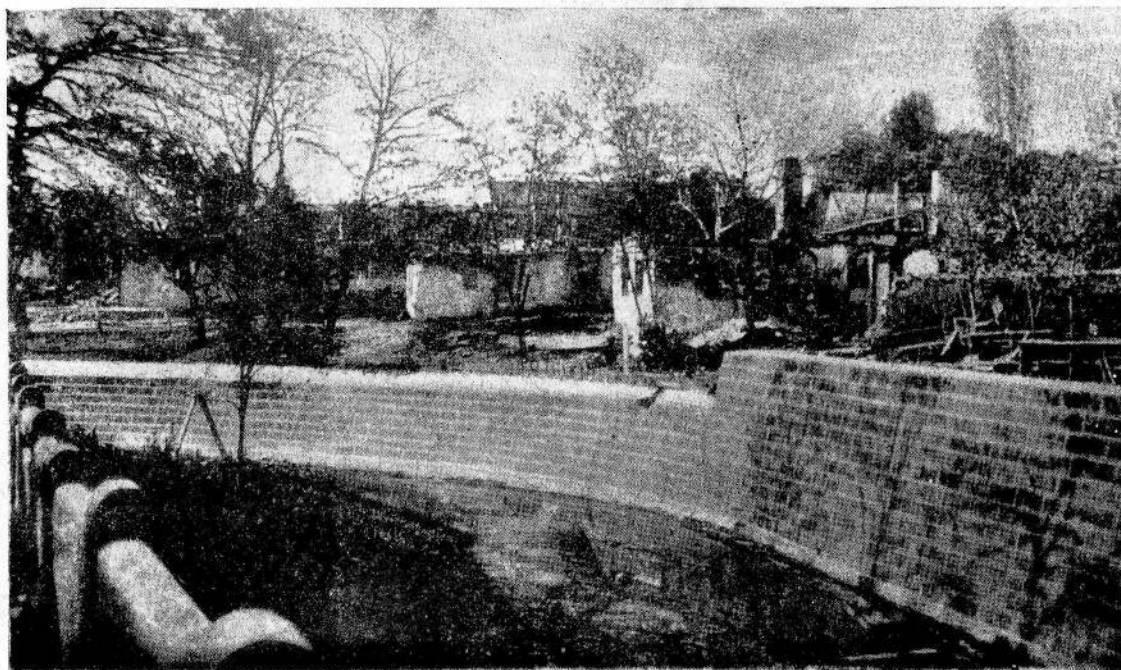
A status quo izr. templom, tűz előtt.

A leégett status quo izr. templom környéke.

Jókai Mór-utca, tűz után.

Nagy-patak részlet, tűz után.

Hanis Imre-tér, tűz után.

A leégett Jókai Mór-utca.

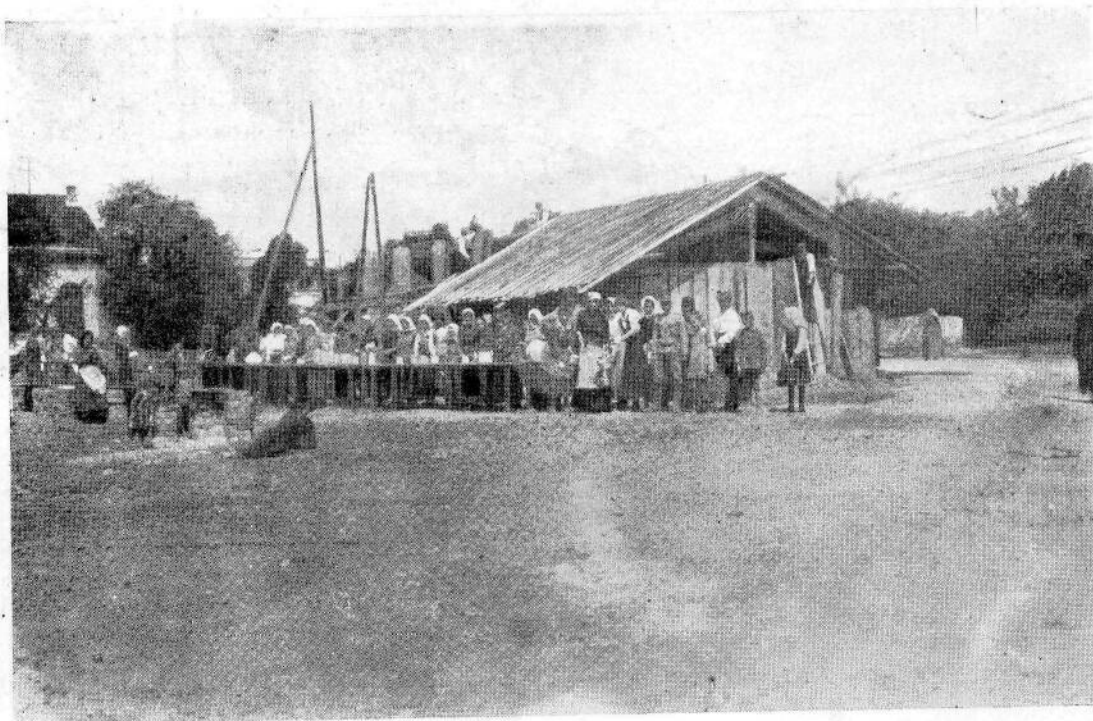

Hanis Imre-tér, piaccal, tűz előtt.

Hanis Imre-tér, tűz előtt.

Népkonyha; tűzkárosultak ételmezése.

Kálvária templom.

TÖRVÉNY GYÖNGYÖS UJJÁÉPÍTÉSÉRŐL.

A képviselőház 1918 augusztus 1-én kezdte és harmadikáig tárgyalta a Gyöngyös ujjáépítéséről szóló törvényjavaslatot, melyet Wekerle Sándor miniszterelnök, mint belügyminiszter, terjesztett az országgyűlés elé, mely következőképpen szól:

Törvény Gyöngyös város ujjáépítéséről és rendezéséről.

1. §. A tűzvéstől sujtott Gyöngyös város ujjáépítési és rendezési munkálatainak intézését, valamint a város és lakossága érdekében megindult segítő mozgalmak irányítását és ellenőrzését a miniszterium által kinevezett kormánybiztos végzi, akinek hatáskörét és az intézkedései ellen igénybevehető jogorvoslatot részletesen a miniszterium rendelettel állapítja meg.

Hatáskörébe tartozik különösen a város szabályozási és beépítési tervének, valamint építési szabályzatának a városi képviselőtestület meghallgatásával és a belügyminiszter jóváhagyása mellett való megállapítása; a szabályozási és beépítési terv megvalósítása végett szükséges kisajátítások és hatósági telekrendezések végrehajtása, továbbá a felügyelet minden köz- és magánépítkezési ügyben.

A kormánybiztos által megállapított szabályozási tervek és szabályzatokat a kormánybiztos működésének megszűnése után is csak a belügyminiszter jóváhagyásával lehet módosítani.

2. §. Gyöngyös város ujjáépítésének és rendezésének költségeihez az államkincstár a következő segélyekkel járul:

1. Felhatalmaztatik a pénzügyminiszter, hogy a város háromszögelésével, felmérésével, szintezésével és térképezésével, valamint a kormánybiztos által végrehajtandó szabályozásoknál és telekrendezéseknél a szabályozási vonalak és az új telekhatárvonalak kitűzésével járó személyi és dologi kiadásokat — kivéve az 1909:V. t.-c. 28., illetőleg 27. §-ában megállapított községi szolgáltatásoknak a költségeit — a pénztári készletekből fedezhesse.

2. Felhatalmaztatik a belügyminiszter:

a) hogy a város szabályozási, csatornázási és vízelátási terveinek az elkészítésével felmerülő, valamint a kormánybiztos működésével kapcsolatos személyi és dologi kiadásokat a pénztári készletek terhére viselhesse;

b) hogy az alkotandó gyöngyösi városépítési alapot (14. §.) a pénztári készletek terhére egyszersmindenkorra 3 millió koronával segélyezhesse.

3. Felhatalmaztatik a földmivelésügyi miniszter, hogy az 1914:XXXVIII. t.-c. 2. §-ában kijelölt fedezet terhére viselhesse a Belső Mérges patak megszüntetése és a Külső Mérges patakba való elvezetése, valamint a Nagypataknak új mederbe való áthelyezése költségeit.

4. Felhatalmaztatik a vallás- és közoktatásügyi miniszter, hogy a tűzvész által megrongált templomok és egyházi épületek helyreállításához s esetleges ujjáépítéséhez való hozzájárulásként a fentartók között összesen 500,000 koronát meg nem haladó segélyeket oszthasson

ki, amely állami segélyek a pénztári készletekből fedezendők.

3. §. Az ujjáépítési és rendezési művelet keretében kötött ügyletek és kiállított okiratok és beadványok bélyeg- és illetékmentesek.

Az ide vonatkozó részletes rendelkezéseket a miniszterium rendelettel állapítja meg.

4. §. Gyöngyös városában — az 1909:VI. t.-c. értelmében 15 évi adómentesség illeti meg azokat az épületeket vagy épületrészeket, amelyek a tűzvész által érintett területen vagy a szabályozási tervben megállapított út-, utca-, vagy térvonalon, ó falak vagy falrészek felhasználása nélkül épülnek, ha legkésőbb 1923. évi december hó 31-ig lakható állapotba helyeztetnek.

5. §. Felhatalmaztatik a belügyminiszter, hogy a pénztári készletekből a tényleges szükségletnek megfelelő részletekben, 6 millió korona erejéig kamatmentes előleget bocsáthasson a kormánybiztos rendelkezésére, abból a célból, hogy a tűzvész folytán szükségessé vált építkezésekhez az anyagokat és a munkaerőt beszerezhesse.

Ez az állami előleg 1920. évi december hó 31-ig visszafizetendő.

A miniszterium az általános magánjogi szabályoktól eltérő rendelkezéseket állapíthat meg avégből, hogy a kormánybiztos által nyújtott anyagok és munkaerő révén elérhető előnyök az építetőkől elvonhatók ne legyenek.

6. §. Felhatalmaztatik a pénzügyminiszter, hogy a belügyminiszterrel egyetértően Gyöngyös városának a tényleges szükségletnek megfelelő összegekben, legfeljebb 12 millió koronáig terjedhető, 45 éven át utólagos félévi kamat és tőketörlesztési járadékokban visszafizetendő, 3%-os kamatozású kölcsönt utalványozhasson ki.

Ezt a kölcsönt a következő célokra kell fordítani:

a) 3 millió koronát Gyöngyös város középítkezési költségeinek fedezésére;

b) 9 millió koronát a város által készített lakások költségeinek fedezésére, továbbá építési kölcsönök nyújtására olyan ingatlan tulajdonosok részére, akik a tűzvész folytán megsérült házaikat helyreállítani kívánnák, vagy a tűzvész folytán megsemmisült, vagy megsérült, vagy a városrendezés folytán kisajátítás alá került házaik helyett új házakat kívánnak építeni;

c) amennyiben a b) pont alapján nyújtandó kölcsönök céljára az ott megjelölt 9 millió koronányi összegnek teljes igénybevétele nem szükséges, a még rendelkezésre fennmaradó összeget a város az a) pont alapján nem fedezett középítkezési költségeinek fedezésére fordíthatja.

A jelen szakasz b) pontja értelmében a magánosoknak nyújtandó kölcsönök 40 évi törlesztésre engedélyezhetők; a jelzálogul szolgáló ingatlanokra megelőzően bejegyzett terhekkal együtt nem haladhatják meg a jelzálogul szolgáló ingatlan becsértékének 75%-át és kamatlábuk legfeljebb 5% lehet.

A kölcsön részletes feltételeit, biztosítását és behajtását a miniszterium rendelettel szabályozza és e tekintetben a fennálló jogszabályoktól eltérő rendelkezéseket is állapíthat meg.

7. §. Felhatalmaztatik a miniszterium, hogy az ujjáépítés és rendezés helyes keresztülvitele érdekében Gyöngyös városára vonatkozólag a kisajátítást, a szabályozást és a telekrendezést rendelettel a fennálló jogszabályoktól eltérően is szabályozhassa.

Különösen:

a) megadható a kisajátítási jog olyan ingatlanok (ingatlanrészek) kisajátítására, amelyeknek megszerzése a szabályozás, helyes telekalakítás, a megszabott időre való beépítés vagy építési telkeknek alkotása céljából szükséges;

b) kisajátíthatók épületrészek is, ha a megmaradó rész még gazdaságosan kihasználható;

c) a kisajátítási és a kártalanítási eljárásra hivatott közigazgatási és bírói szervek, valamint eljárási szabályok a fennállóktól eltérően állapíthatók meg;

d) a szabályozás, vagy telekrendezés következtében előálló értékelkedést a köz javára kell biztosítani.

Olyan közérdekű műszaki munkálatok végzését, melyek az ingatlan állagát nem sértik, az ingatlan tulajdonosa tűrni köteles.

8. §. A kártalanításra nézve az 1881:XLI. t.-c. rendelkezéseit a következő eltérésekkel kell alkalmazni:

1. az épületek értékét — a fél választása szerint — jövedelmezőség, vagy műszaki becslés alapján kell megállapítani.

A jövedelmezőség alapul vétele esetében az 1916. évi nyers házbérjövdelemnek, illetőleg egyenértékének $\frac{2}{3}$ részét 5%-os alapon kell tőkésíteni és ehhez ennek az összegnek 20%-át hozzáadni.

Műszaki becslésnél csak olyan vételárak vehetők figyelembe, amelyek már a tűzvész előtt telekkönyvileg keresztülvitt adásvételi ügyletekben állapítottak meg.

A felépítmények értékelésénél a háboru előtti egységárakat kell alapul venni és ezeket legfeljebb 100%-kal lehet emelni.

2. Az ingatlanrész kisajátítási ára az a különbözeti összeg, amely az egész ingatlan és a visszamaradó ingatlanrész értéke közt mutatkozik.

3. Tűztől sérült épületeknek az ujjáépítésnél fei nem használható részéért és a törmelékért nem jár kártalanítás.

9. §. A szabályozási terv szerint beépítésre rendelt területen, ha a telkek fekvésüknél, terjedelmüknél vagy alakjuknál fogva a szabályozási tervnek és az építési szabályzatnak megfelelő beépítésre nem alkalmasak, a kormánybiztos a területet szabályszerű építési telkek alakítása végett hatósági rendezés alá veheti. A hatósági rendezés és a telekkönyvi átalakítás részletes szabályait a miniszterium rendelettel állapítja meg.

10. §. A telkeknek a rendezésbe való bevonását nem gátolja, hogy azon felépítmény van, de a felépítményért a kisajátítás esetére megállapított elvek szerint kártalanítás jár.

A rendezés alá vett telken telekkönyvileg biztosított jogok a rendezés keresztülvitelét szintén nem akadályozhatják, de ha az ilyen jogok a telekrendezést nehezítenék, az ingatlan kisajátítható.

11. §. A rendezésbe bevont telek eredeti értékűl a telek fekvésének és alakjának megfelelő forgalmi értéket kell venni.

A rendezés következtében előálló új telek értékűl a telek új fekvésének és alakjának megfelelő értéket kell megállapítani.

12. §. Megegyezés hiányában az új telkeket az alábbi sorrend szerint igényelheti az:

1. aki a legnagyobb területértéket szolgáltatotta az új telekhez,

2. aki a legnagyobb területmennyiséget szolgáltatotta az új telekhez,

3. akinek a telektömbben régi telke közelebb fekszik az új telekhez,

4. aki saját telektömbjének rendezésekor telekhez nem jutott; ha ez alapon több igénylő van, köztük a sorshuzás dönt,

5. akinek ingatlana a város ujjáépítése és rendezése érdekében kisajátított.

Kiosztás útján egy teleknél többet senki sem szerezhethet, de az új telkek kiosztásánál és alakításánál a régi telkek nagysága tekintetbe vehető.

Aki régi telke helyett új telket kap, az, ha az új telek a réginél nagyobb értékű, az értékkülönbséget a városépítési alap javára készpénzben megfizetni köteles (15. §. d) pont); ha pedig az új telek a réginél kisebb értékű, az értékkülönbséget úgy kap kártalanítást, mintha telkét kisajátították volna.

Ha valaki a rendezésbe bevont telke helyett új telket nem kap, vagy illet átvenni nem kíván, annak ingatlana kisajátítás alá esik.

A kisajátítás útján el nem kelt telkek alkalmas időben nyilvános árverés útján eladásra bocsáthatók.

13. §. Ha a kisajátítással vagy a telekrendezéssel érintett ingatlanok tekintetében a telekkönyvileg érdekeltek személyében időközben változás történik, a kisajátítás vagy telekrendezés körében a jogelődök által vagy a velük szemben végzett jogcselekmények a jogutódokra nézve is kötelezők.

14. §. Gyöngyös város ujjáépítésével és rendezésével kapcsolatos szabályozások és hatósági telekrendezések pénzügyi megoldására, valamint a városi középítkezések segélyezésére „Gyöngyösi városépítési alap” elnevezéssel külön alapot kell teremteni.

A városépítési alap kezelésének szabályait a miniszterium rendelettel állapítja meg.

A városépítési alap önálló jogi személy s mint ilyen az alapot illető ingók és ingatlanok tulajdonosa.

A városépítési alapot a kormánybiztos képviseli, felelőse és nevében a kormánybiztos rendelkezik.

A kormánybiztos által végzett összes ingatlanszerzések és elidegenítések a városépítési alap nevében történnek.

15. §. A városépítési alap a 2. §. 2. b) pontja értelmében nyújtandó 3 millió korona állami segélyből létesül. Egyéb jövedelemforrását a törvény vagy más jogszabály állapítja meg.

A városépítési alapot illetik meg különösen:

a) a kormánybiztos által végzett szabályozások és hatósági telekrendezések végrehajtásakor a magánosok tulajdonába kerülő közterületekért befolyó összegek;

b) a városépítési alap terhére végzett kisajátítások útján nyert területek magánosoknak való átengedéséből befolyó összegek;

c) a szabályozás végrehajtásakor a magánosok által e törvény rendelkezései értelmében fizetendő értékmelkedési összegek;

d) a hatósági telekrendezések végrehajtásakor magánosok terhére a törvény rendelkezése értelmében megállapított értékkülönbözeti összegek;

e) amennyiben a 16. §. értelmében városépítési járulékok szedhetők, az ebből befolyó összeg;

f) az 5. §. alapján beszerzett építési anyagok eladásánál esetleg elért fölösleg.

A városépítési alapból fedezendő:

A város építése és rendezése céljából megszerzett ingatlanok megszerzési költségei, beleértve a kisajátítási és hatósági telekrendezési eljárás során felmerülő költségeket, a rendezésbe bevont régi telek tulajdonosa javára megállapított értékkülönbözet, a városi középítkezésekre engedélyezett segélyösszegek, a lakosság ideiglenes elhelyezéséből kifolyólag esetleg felmerülő kiadások és amennyiben a jelen törvény 5. §-a alapján engedélyezendő előleg a beszerzett építési anyagok eladásánál befolyt összegekben teljes fedezetet nem talál, az itt mutatkozó hiány.

16. §. A belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg az újjáépítés és rendezés költségeinek részben való fedezésére Gyöngyös városában úgy a tűztől érintett, mint attól nem érintett telkekre, az értéknek 5%-át meg nem haladó kulccsal kivetendő egy-szeri városépítési járulék szedését rendelheti el a városépítési alap javára.

A városépítési járulék szedésének részletes feltételeit és módját a belügyminiszter a pénzügyminiszterrel együtt rendelettel állapítja meg.

17. §. Telki szolgálat vagy más efféle jog a városi építési szabályoknak megfelelő építkezést a hatósági telekrendezés esetén kívül sem akadályozhatja. A jogában sértett fél csak birtokon kívül rendes bírói úton követhet kártalanítást az építkezőtől.

18. §. Gyöngyös városa saját telkeinek tulajdonát akként is átruházhatja, hogy a telek megszerzője a vételár vagy annak egy része helyett a telket terhelően, határozott vagy határozatlan időre, a megváltás vagy a visszaváltás jogának kikötésével vagy anélkül, a telekérték változásához képest változás alá eső vagy állandó évi járadék fizetésére vállalkozza kötelezettséget. Az ilyen átruházásról szóló jogügyletet közokiratba kell foglalni.

A kikötött járadék a teleknek olyan dologi terhe, amely az egyenesadók természetével bír és a telekre vezetendő végrehajtási árverés esetében — amennyiben a jogerős árverés napjától visszafelé számított 3 éven belül vált esedékessé, — korábbi törvény rendelkezése folytán elsőbbséggel nem bír minden más követelésnek, még a telekkönyvben bekebelezetteknek is meg-előzésével elégtendő ki az árverési vételárból. A járadéknak és késedelmi kamatainak hátralékát közadók módjára kell behajtani.

A városnak az átruházás feltételeit megállapító határozatához a belügyminiszter jóváhagyása szükséges.

A telekkönyvi bejegyzésre vonatkozó részletes szabályokat a szükséghez képest az igazságügyminiszter állapítja meg.

19. §. Gyöngyöspüspöki nagyközség, valamint Gyöngyössolymos nagyközség Kertmegi és Nagy-Mérges dűlőben fekvő azon föld területe, melyet nyugatról a gyöngyösi határtól kiindulva a Nagy-patak keleti oldala, majd az 1798. és 1797. hrszámú ingatlan nyugati és északi mesgyéje, északról az 1724., 1309. és 1310. hrszámú dűlőutak déli oldala, keletről és délről Gyöngyös város határa zár körül — legkésőbb 1920. január hó 1-ével köz-igazgatásilag Gyöngyös r. t. várossal egyesítendő. Az egyesítéssel kapcsolatosan felmerülő kérdések előzetesen elintézendők. Evégből az érdekelt községek közt az egyezés az alispán közbenjöttével megkísérendő, mely ha nem sikerül, a községek és a kormánybiztos véleményének meghallgatása után a belügyminiszter határoz.

20. §. A jelen törvény kihirdetésének napján lép életbe és végrehajtásával a miniszterium és saját hatáskörükben az egyes érdekelt miniszterek bizatnak meg.

A javaslatához mellékelt indoklás így válaszolt a törvény szükségességének indokait: Gyöngyös rendezett tanácsú várost 1917. évi május hó 21-én a tűzvész egy-harmadában elpusztította, rommá téve 600 lakóházat, hajléktalanná több mint 1000 családot.

Még a tűzvész folyama alatt megjelentek a mélyen sujtott lakosság körében Ő Felségeik a Király és a Királyné, vigaszt nyújtva a károsultaknak, újjászületést ígérve a városnak.

A miniszterium az azonnal szükségessé vált intézkedések megtétele után 1917. évi június hó 26-án a várost ért tűzvész folytán szükséges összes intézkedések egységes vezetésére s a város és lakosság érdekében megindult segítő mozgalmak irányítására és ellenőrzésére kormánybiztost nevezett ki. A kormánybiztos utasítást kapott arra is, hogy a város helyreállítása érdekében úgy alaki, mint anyagi tekintetéből szükségesnek mutatkozó törvényhozási különleges rendelkezésekre nézve javaslatait terjessze elő.

A lakosságnak pénzsegélyben való részesítésére nézve törvényhozási intézkedésekre szükség nincs, mert egyfelől a társadalom lelkes áldozatkészséggel nagy összeget bocsátott e célra rendelkezésre, másfelől a lakosság egy részének kedvező anyagi helyzete feleslegessé teszi a segítséget. Annál inkább van azonban törvényhozási intézkedésre szükség a város újjáépítési és rendezési munkálatai tekintetében.

Gyöngyös város nagy része keskeny síkatorokban elhelyezett apró házakból áll. Ez a sajátos építési mód — eltekintve a közegészség hátrányaitól — az egész várost állandó tűzveszedelemben tartotta és főoka volt úgy az 1894-iki nagy tűznek, mint a még sokkal nagyobb arányú 1917-iki tűzvésznek. Ily körülmények között természetesen nem lehetett szó arról, hogy a város leégett része a meglevő utcák és telekalakulatok megtartásával épüljön újra. Szükség volt tehát egy teljesen szerves, összefoglaló városépítési akcióra, amelynek jogi és pénzügyi előfeltételei — tekintve városépítési ügyünk szabályozatlanságát és a háború okozta súlyos pénzügyi helyzetet — csak törvényhozási úton teremthetők meg. Az evégből feltétlenül szükséges rendelkezéseket tartalmazza ez a törvényjavaslat.

Ami elsősorban a jogi előfeltételeket illeti: ezeket a kisajátítási jognak szélesebb körben és a városépítés különleges követeléseinek megfelelő, a közre nézve előnyösebb módon való alkalmazásával akként kívánja a törvényjavaslat megállapítani, továbbá úgy, hogy a kártalanításnál a magánosok jogos érdekei megóvassanak, a kisajátítási eljárás egyszerű legyen és a telekrendezés hatósági keresztülvitele lehetővé tétessék.

A pénzügyi előfeltételek megteremtésénél a vezető gondolat az volt, hogy a városnak a modern városi élet követelményeihez simuló újjáalakulásánál a városnak és a városi lakosságnak rendes körülmények között saját anyagi erejére kell támaszkodnia annál is inkább, mert erre a városfejlődés által az ingatlanokban szükségképp előálló értékelkedés tetemes ellenértéket nyújt. Ezért a törvényjavaslatba elsősorban olyan rendelkezéseket kellett felvenni, amelyek az értékelkedésnek a városépítés számára való megfelelő igénybevételét jelentik; s e tekintetben a magyar városi fejlődés számára általános irányt mutatni is hivatva vannak. Hogy az állami támogatás a jelen esetben a fentebb említett általános elvi szemponttól mégis eltérő és a rendesnél nagyobb mértékű, ezt a háboru okozta rendkívüli körülmények indokolják. Azok a rendelkezések pedig, amelyek a városi lakosság részére az építkezés lehetőségeit kívánják elősegíteni, bizonyos módosításokkal lényegükben azonosak azokkal, amelyek hasonló esetekben (Szeged, Kecskemét) már alkalmaztattak.

* * *

A törvényjavaslat egyes szakaszaira nézve a következőket vagyok bátor a t. képviselőház szíves figyelmébe ajánlani.

Az 1. §-hoz.

A törvényjavaslat 1. §-a, Gyöngyös város újjáépítési és rendezési munkálatainak intézésére kormánybiztosnak kiküldéséről és a kormánybiztos hatáskörének megállapításáról szól.

A 2. §-hoz.

A 2. §. az újjáépítési és rendezési akciónak nyújtandó segélyeket sorolja fel. Az 1. pontban említett és mintegy 140.000 K-ra tehető felmérési költségnek az államkincstár részéről való vállalása azért indokolt, mert az egész rendezésnek nélkülözhetetlen előfeltételét tevő ezeket a műszaki munkákat, amelyeknek tetemes összeget kitevő községi szolgáltatás természetű része más rendelkezésre álló fedezeti alap hiányában úgyis a városi közpénztárt terhelné, a jelenlegi legnehezebb időben kell elvégezni, amikor ilyen költséges munkálatnak saját erejéből való teljesítésére a város nem vállalkozhatott volna.

A 2. a) pont alatt említett tervezési munkálatok jelentékenyebb költséget nem jelentenek, de nem volna méltányos, hogy egyszerre való elkészíttetésükkel a tűzvész által sújtott város közpénztára terheltek meg.

A 2. b) pont megadja az újjáépítési és helyreállítási munkálatok leglényegesebb segélyét. A javaslatba hozott 3 millió koronányi összeg kizárólagosan a feltétlenül végrehajtandó kisajátítások költségeire szükséges és a tájékoztató számítások szerint erre sem elegendő. A még hiányzó fedezeti összegnek a városépítési alap egyéb jó-

velmeiből (15. §.) kell kikerülni. A kisajátítási teher tetemes részét az államkincstárnak azért kell átvennie, mert a mai viszonyok mellett, — még a kártalanításra nézve a törvényjavaslatban (8. §.) tervezett határok megtartásával is — a rendes körülményekhez viszonyítva jóval nagyobb kártalanítási összegeket kell fizetni.

De a 3 millió koronás állami segélynek megvan az etikai alapja is, mert a város közterületének (15. §. a) pont), valamint a szabályozás folytán előálló értékelkedéseknek (7. §. d) pont) az akció javára való lefoglalásával és az esetleg fizetendő városépítési járulékkal (16. §.) a város közönsége és a lakosság oly mértékben járul hozzá az újjáépítési munkálatok költségeihez, amely mérték a városépítés körében eddig egyedül álló. Ezt a körülményt pedig nem lehet figyelmen kívül hagyni az adott esetben, amikor tűzvészről sújtott városról van szó.

A 3. pontban említett segélyösszeget, amely a földmívelésügyi miniszter ur számítása szerint mintegy 2 millió koronára tehető, azért viseli az államkincstár, mert ez a vízumunkalat — bár elvégeztetése nélkül a város alapvető szerves rendezése el sem képzelhető és így a városrendezéssel tagadhatatlanul összefügg — a rendes városrendezési munkálatok sorába mégsem osztható be, tehát legalább is külön pénzügyi megoldásra szorul. Erre való tekintettel célszerűségi okokból a vízumunkalat költségeinek fedezetül az 1914:XXXVIII. t.-c. 2. §-ában kijelölt hitelt hoztam javaslatba annál is inkább, mert az idézett törvényszakaszban kijelölt fedezet kimerülése esetén, amennyiben annak szüksége mutatkoznék, az eredeti rendeltetésétől elvont összeg pótlása céljából újabb fedezetről lehet majd gondoskodni.

A 4. pontban foglalt 500.000 K-nyi segélyösszeg módot nyújt arra, hogy az egyházak, illetőleg fenntartóik a tűz által okozott károktól legalább részben mentesüljenek és ne legyenek kénytelenek bevételeiket kulturális rendeltetésüktől elvonni, illetőleg ne legyenek kénytelenek kárukat egészben áthárítani hívőikre, akik maguk is súlyos károkat szenvedtek. Természetesen a segélyösszegnek felosztása akként fog történni, hogy az egyes vallásfelekezeteknek nyújtandó segélyösszegek a szenvedett kárral, az illető felekezet vagyoni helyzetével, a hívők lélekszámával és teherviselő képességével arányosuljanak.

A 3. §-hoz.

Ez a §. az akcióval kapcsolatos ügyletekre vonatkozólag a más hasonló esetekben is nyújtott bélyeg- és illetékmentességet adja meg.

A 4. §-hoz.

A 4. §. a házadó tekintetében adandó kedvezményekről rendelkezik.

Gyöngyös város ezidőszerint házosztályadó alá tartozik s ennél fogva az itt épülő házak az 1909:VI t.-c. 31. §-a alapján engedélyezendő 10—8 évi házadómentességben részesülnek. Az adózási szempontból hasonló helyzetben volt földrendés által sújtott Kecskemét városának az 1912:LVI. t.-c. (16. §.) 12 évi rendkívüli házadómentességet adott. Figyelembe véve már most azt, hogy Gyöngyös város lakossága a mostani rendkívüli

viszonyok tartama alatt, tehát lényegesen nehezebb viszonyok közt lesz kénytelen építkezni, mint annak idején Kecskemét város lakossága, indokoltnak mutatkozik a rendkívüli házadómentesség tartamát 15 évben megállapítani. De abból a célból, hogy a város lakossága az építkezéseknek mielőbbi lebonyolítására serkentessék, a javaslat e §-a a házadómentesség előfeltételeként kiköti, hogy az épületek záros határidő alatt lakható állapotba hozassanak.

Az 5. §-hoz.

Az 5. §. a kormánybiztosnak 6 millió K erejéig három éven belül visszafizetendő kamatmentes előleget bocsát rendelkezésére az építkezésekhez szükséges anyagoknak beszerzésére. Ezen előleg segítségével a kormánybiztos egy anyagkezelőséget állít fel, mely az anyagokon kívül az építetőknek munkaerővel való ellátását is munkakörébe vonja. A kormánybiztosi anyagkezelőségnek nemcsak az lesz a feladata, hogy biztosítsa a magánépítkezések számára az anyagokat és a munkaerőt, hanem arról is gondoskodnia kell, hogy az anyag és a munkaerő minél kedvezőbb feltételek mellett álljon az építetők rendelkezésére. Ezért ezen §. utolsó bekezdésében foglalt rendelkezéssel biztosítani kellett azt is, hogy a kormánybiztos által az anyagok és a munkaerő árában, valamint az anyagok leggazdaságosabb használatbavételével nyújtott előnyök valóban az építetők javára essenek.

A 6. §-hoz.

Ez a §. megállapítja a város rendelkezésére bocsátandó 12 millió K állami kölcsön közelebbi rendelkezését.

E rendelkezések a Kecskemét városnak a földrendezés alkalmával nyújtott hasonló állami kölcsönre nézve az 1912:VI. t.c. 5—13. §-aiban tett rendelkezésektől annyiban térnek el, hogy a városnak nyújtott kölcsön nem 1%-os, hanem 3 százalékos, a magánosoknak adott kölcsönök kamatlába pedig Kecskeméten a kamatmentesség és a 4 százalék közt mozgott, míg e törvényjavaslat szerint 3 és 5% közt mozoghat. A magasabb kamatlábat a mai pénzviszonyok okolják meg; evvel a mellőzhetlen előfeltétellel szemben áll azonban az a kedvezmény, hogy a törlesztési határidőt ez a javaslat a kecskeméti 35 (a városnak) és 30 (a magánosoknak) évvel szemben 45, illetőleg 40 évre tervezi.

Különösen jelentős a törvényjavaslatnak az a rendelkezése, amely szerint az ingatlan tulajdonosoknak a jelzálogul szolgáló ingatlan becsértékének 75%-ig nyújtható kölcsön. Ez a rendelkezés és az ennek alapján megállapítandó részletes kölcsönfeltételek lehetővé fogják tenni, hogy az állami kölcsön kellő biztosíték mellett második helyen bekebelezessék be. Az állam által az építkezések céljára rendelkezésre bocsátható kölcsönnek természetszerűleg korlátolt mennyisége szükségessé teszi ugyanis, hogy az építési hitelt túlnyomóan a magántőke nyújtsa és ezért a kisebb összegű állami kölcsönrel a legnagyobb előnyt az építetők azáltal éri el, hogy a kölcsönt, mérsékelt kamatláb mellett, második helyű kölcsönként kapja. Ezzel egyttal az az általánosan elfogadott és sok helyütt már a gyakorlatban is meg-

valósított lakáspolitikai követelés is érvényesül, hogy az építkezések számára nyújtandó közkölcsönök, a drága második helyű magánkölcsönök kiküszöbölésére szolgáljanak.

A 7. és 8. §-okhoz.

A törvényjavaslat 7. és 8. §-ai a kisajátításról rendelkeznek.

A 7. §. a város gyökeres ujjaépítését lehetővé tevő szélesebbkörű kisajátítási jogot, a közpénztárra nézve méltányosabb kártalanítási elveket és úgy a köznek, mint a kisajátítást szenvedőnek érdekében álló egyszerűbb eljárást állapít meg.

A § a) pontja alapján — a városépítés körében évtizedeken át szerzett tapasztalatok szerint — megadandó lesz a kisajátítási jog:

1. utak, utcák és terek nyitására és kiszélesítésére, továbbá a vízfolyások rendezésére szükséges ingatlanokra;

2. olyan ingatlanokra, amelyek a szabályozási tervnek, illetőleg az ebben feltüntetett építési módnak és az építési szabályoknak megfelelő beépítésre terjedelmükénél fogva nem alkalmasak;

3. olyan ingatlanokra, amelyeknek használati módja nem felel meg a szabályozási tervnek, illetőleg az ebben feltüntetett építési módnak és az építési szabályoknak;

4. olyan ingatlanokra, amelyekre nézve tulajdonosuk nem hajlandó kötelezettséget vállalni, hogy a telket záros határidőn belül a szabályozási tervben és az építési szabályokban megállapított módon beépíti, illetve erre nézve vállalt kötelezettségét nem teljesíti;

5. olyan ingatlanokra, amelyeket tulajdonosuk nem hajlandó a helyes telekalakítás érdekében megfelelő módon és feltételek mellett kiegészíteni;

6. olyan ingatlanokra, amelyek valamely telektömbnek hatósági rendezésébe bevonatnak (9. §.);

7. olyan ingatlanokra, amelyeket helyes telekalakítás végett telekhatár rendezés alá venni kívánatos;

8. a város ujjaépítésével kapcsolatosan létesülő lakóháztelepek céljára, valamint a városrendezés érdekében történő kisajátítást szenvedők részére építési telkek biztosítása végett szükséges ingatlanokra, továbbá mindazon létesítményekhez szükséges ingatlanokra, amelyekre nézve az 1881:XLI. t.c. 1—4. és 11. §-ai, illetve az 1913:XXIX. t.c. 2. §-a alapján kisajátításnak van helye.

Módot nyújt ezen szakasz arra is, hogy valamely nyilvános jellegű építkezés céljára kisajátított ingatlan az említett cél megvalósítása végett magánvállalatnak is átengedhető legyen.

A b) pontja alapján valamely épületnek egy része is kisajátítható, ha a kisajátítást szenvedő tulajdonosnál meghagyandó épületrész még gazdaságosan használható.

E rendelkezés, a 8. §. 2. pontjában foglalt kártalanítási elvvel együtt, a kisajátítást szenvedő érdekeinek teljes megóvása mellett, a kisajátító által képviselt közpénztárt mentesíteni kívánja az okvetlenül szükséges mértéken túlmenő kisajátítás költségeitől.

A c) pontjában foglalt felhatalmazás alapján úgy a kisajátítási terv, mint a kártalanítási összeg megállapítására rendelt szervezet egyszerűsíthető lesz és az eljárásban a kisajátítást szenvedők érdekének teljes megóvása mellett, szakszerű és tárgyilagos újítások lesznek eszközölhetők.

A §. d) pontja az ingatlantulajdonos tulajdonában maradó telkek szabályozása vagy rendezése (felosztásának, egyesítésének, határrendezésének) esetén arra az álláspontra helyezkedik, hogy a telkeknek a szabályozás, vagy telekredezés után megállapítandó értéke és a szabályozás vagy telekredezés előtti értéke közötti különbség a szerint, amint az értékváltozás az ingatlantulajdonos javára vagy terhére állott elő, a közpénztár terhére vagy javára esik.

Amennyire méltányos dolog, hogy a telkek szabályozásából és rendezéséből kifolyólag az ingatlantulajdonost vagyoni hátrány ne érhesse, annyira megokolt másfelől, hogy a szabályozás vagy a telekredezés ténye által előálló értékelkedés a városépítő hatóságnak álljon rendelkezésére ama kiadások fedezésére, amelyek a városépítés során helyenként elkerülhetetlenül bekövetkező értékmegsemmisítésekből állanak elő.

A 8. §. az 1881. XLI. t.-c. alapján kifejlődött kártalanítási gyakorlatnak kívánt, a mai ingatlan- és pénzügyviszonyok figyelembevételével, a közpénztár és a kisajátítást szenvedők érdekében egyaránt szükséges keretet adni.

Amint a közpénztár érdeke szempontjából nem lehet megengedni, hogy az 1881. XLI. t.-c. valódi és teljes kártalanítási elve esetleg úgy értelmeztessék, hogy a kisajátítási kártalanítás megállapításánál az építési anyagok mai túlmagas árai vétessenek alapul, másfelől gondoskodni kellett arról is, hogy a kisajátítást szenvedőt ne érje károsodás azon a réven, hogy a kártalanítási összeget a műszaki becslés esetleg az épület volt előállítási költségeire, a jövedelmezőségi becslés pedig esetleg hatóságilag megöröszített lakásbérére alapítja.

A kölcsönös érdekek mérlegelése vezetett az e §-ban foglalt konkrét megoldásra, amely annyiban is megnyugvást nyújthat, hogy a javasolt kétféle becslési mód eredményei egymással és a normális tényleges forgalmi értékkel nagyjában egyezőknek mondhatók.

A §. 3. pontja a romok tekintetében kívánja a közpénztár és a kisajátítást szenvedő érdekeit megfelelően kiegyenlíteni.

A 9—12. §-okhoz.

A 9—12. §-ok a hatósági telekredezést szabályozzák.

A városi telkeknek a helyes telekalakítás érdekében hatósági uton való egyesíthetése és feloszthatása (tagosítása) állandó követelése a városépítésnek mindenütt, ahol erre még törvényes jogalap nincs. Németországban az utolsó két évtizedben számos ilyen törvény keletkezett, amelyek közül a frankfurti (lex. Adickes) az uttörő és legismertebb; hazánkban a városépítés e fontos eszközét a törvényhozás még nem teremtetten meg. Gyöngyös városának helyes és egészséges ujjáépítése és rendezése azonban a már említett si-

kátoros telekredezési és építési rendszer mellett, hatósági telekredezés nélkül merőben lehetetlen volna. A hatósági telekredezésnek a törvényjavaslatban foglalt rendszere, szemben a német rendszerekkel, a képzelhető legegyszerűbb, (különösen a harmadik személyek jogai tekintetében) és lényegében abban áll, hogy a hatósági telekredezésnek minden tárgyi és személyi akadályát kisajátítás útján hártatik el (10. és 12. §§.), emellett azonban az eredeti telektulajdonosok igénye az új telkekre a lehetőség határain belül a legmesszebbmenőleg biztosítva van (12. §.). Lényeges része még a rendszernek a rendezés által előálló értékelkedésnek a közpénztár javára való lefoglalása, ami ép oly megokolt, mint a szabályozás végrehajtása útján keletkező értékelkedésnek a köz javára való biztosítása.

A 13. §-hoz.

A 13. §. a kisajátítási és hatósági telekredezési eljárás zavartalanosságát kívánja biztosítani a tulajdonosváltozásokkal szemben.

A 14. és 15. §-okhoz.

A törvényjavaslat 14. és 15. §-ai, egy városépítési alap alakításáról szólnak. Ennek az alapnak a megteremtése azért szükséges, hogy az ujjáépítés és rendezés költségeire az állam által fordított segélyösszeg és a törvény által leköthető városi természetű jövedelmek egységesen kezeltesse, továbbá, hogy az ujjáépítés és rendezés céljára leköthető pénzforrások terhére végzendő ügyletek megfelelő jogi személyiséghez legyenek köthetők.

A 16. §-hoz.

A 16. §. felhatalmazást ad a belügyminiszternek, hogy a pénzügyminiszterrel egyetértőleg az ujjáépítés és rendezés költségeinek fedezésére a telkek értékének 5%-át meg nem haladható kulccsal egyszeri városépítési járulékot vethessen ki.

Mivel az államkincstárt a Gyöngyös város ujjáépítésével és rendezésével járó költségekkel a jelen törvényjavaslatban tervbevett mértéken túl terhelni nem lehet, másfelől mindenképp elkerülendő, hogy a szándékba vett nagyobb városépítési műveletnél esetleg előre nem láthatólag felmerülő kiadások a város rendes költségvetését terheljék, célszerűnek mutatkozik egy mérsékelt s csak egyszer szolgáltatandó városépítési járulék szedhetésére a jogalapot megteremteni. A városépítési járulék (betterment) a városépítés pénzügyi megoldásának ma már általánosan elismert eszköze, amelynek jogosultsága különösen ott van meg, ahol, mint Gyöngyösön, egy csapással keresztülvendő gyökeres újításról van szó.

A 17. §-hoz.

A 17. §. biztosítani kívánja az építkezéseknek minden körülmények közt való fizikai keresztülvitelét.

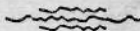
A 18. és 19. §-okhoz.

A 18. §. indokát abban találja, hogy Gyöngyös városa a város jövő fejlődésének területi biztosítékait megteremtendő, az egri érsekségnek a várossal egyesítendő Gyöngyöspüspöki határában fekvő kereken 450 holdas birtokát megvette azzal a cézzal, hogy ez az ingatlan mindenkori értékének megfelelő kihasználásával és a város fejlődésével kapcsolatos értékelkedésével mindenkor a köz, illetve a jövő nemzedék érdekeit szolgálja és soha magánnyereszkedés tárgyává ne váljék. E szándék megvalósítására a haszonbérleten és bérleten kívül, a tulajdonjognak járadék fizetése ellenében való átruházása is alkalmas módnak kínálkozik, miért is ennek törvényes lehetőségét kívánja biztosítani e szakasz.

A 19. §. Gyöngyöspüspöki nagyközségnek és Gyöngyössolymos nagyközség egy igen csekély részének Gyöngyös városhoz való csatolásáról szól.

Gyöngyöspüspöki Gyöngyös város határába teljesen be van ékelve, a várossal teljesen összeépült; e község határában van Gyöngyös város vízvezetéki telepének és új vasúti állomásának elhelyezése tervbe véve és itt fekszik a városfejlesztés számára a város által az egri érsekségtől megvett 450 holdnyi terület is.

A Gyöngyössolymos 11,775 kat. holdnyi területéből átcsatolandó 60 kat. holdnyi rész tőszomszéd a város határával, illetőleg az itt építendő lakóházteleppel; az átcsatolandó terület tulajdonosai csaknem kizárólag (100 közül 92) gyöngyösi lakosok, ezért tehát mindkét bekelezés mindenképen megokolt.

GYÖNGYÖSI TAKARÉKPÉNZTÁR EGYESÜLET

Alapítva 1867. Érdekközösségben (affiliálva)
évben. a Magyar Általános Hitelbankkal.

Alapításai: a Barna Gábor fiai rt. 2,000. 000 K és a
Gyöngyösi városfejlesztő és építő rt. 100.000 K alaptőkével.

Dévényi Téven Zsigmond
elnök.

Rosenfeld Samu
vezérigazgató.

Szabó Jágó
ügyvezető-igazgató.

Elfogad betéteket folyószámlán és könyvecskére. Törlesztéses (záloglevél) kölcsönt nyújt házakra is. Jelzálogkölcsönt a legelőnyösebb feltételek mellett folyósít. Értékpapírokra és árukra előlegkölcsönt helyez ki. Helyi és tőzsdei értékpapírok vételét és eladását vállalja. Megbízásokat átutalásokra és meghitelezésre elfogad, beszedést helyben és vidéken teljesít. A banküzletbe vágó minden ügylettel és művelettel foglalkozik.

Alaptőke . . . . . 2,000.000 korona,
(amelyre 600.000 korona a tartalékból lett áthozva).

Tartaléktőkék . . . . . 800.000 korona.

Nyugdíjalap . . . . . 140.000 korona.

Gyöngyösi Takarékszövetkezet és Hitelintézet.

Erdekközösségben a Magyar Le-
számítoló- és Pénzváltóbankkal,
B u d a p e s t e n.

Alapítva 1870. évben.

Az Osztrák-Magyar Bank mel-
lékhelye. A Phönix Biztosító
Társaság Főügynöksége.

Alapításai: A Gyöngyösi Forgalmi Bank részv.-társaság, a Gyöngyösi Város-
fejlesztő és Építő részv.-társaság, a Polgár Sándor Telep Fajszőlő Uradalom részv.-
társaság Hevesen, és érdekkörében a Gyöngyösvidéki Gőzmalom részv.-társaság.

Alaptőke . . . . . K 2,100.000.—
Tartalékok . . . . . » 900.000.—
Nyugdíjalap . . . . . » 180.000.—

Dr. Polgár Sándor
intézeti elnök.

Bercsényi Gyula
igazgatósági elnök.

Fehér Mátvás
ügyvezető igazgató.

Dr. Polgár Lajos
jogtanácsos.

Elfogad betéteket könyvecskére, valamint folyószámlán. (Csekk számlán.)
Leszámítoló váltókat és könyv-követeléseket. Előleget nyújt értékpapírokra és árukra.
Közvetíti helyi és tőzsdei értékpapírok vételét és eladását. Elfogad megbízásokat átutalásokra
és meghitelezésekre.

Folyósít jelzálogkölcsönöket, valamint törlesztéses (záloglevél) kölcsönöket földbirtokokra
és házakra is előnyös feltételek mellett.

Felvesz biztosításokat tűz, jég, betörés és szállítmányi károk ellen és ember életére.

Bérbe ad pánccsaszekrényeket. (Safe Deposits.)

Gyöngyösi Kereskedelmi és Gazdasági Bank Részvénytársaság, Gyöngyös.

Alapítva 1896. évben.

Érdekközösségben a Magyar Országos Bank Részvénytársasággal.
Budapest. oo Fonciere Pesti Biztosító Intézet Főügynöksége.

Üzletágai:

Elfogad betéteket könyvecskére és folyószámlára.

Leszámitol váltókat és egyéb követeléseket

Jelzálogkölsönt nyújt ingatlanokra, valamint törlesztési kölcsönöket folyósít földbirtokokra és házakra a legelőnyösebb feltételek mellett.

Előleget ad értékpapírokra és egyéb könnyen lebonyolítható árukra.

Foglalkozik minden banki szakmába vágó ügyletekkel.

Biztosításokat tűz-, jég-, élet-, betörés és szállítmányi károk ellen felvesz.

Alapításai:

A Visontai Szőlőtelep Részvénytársaság 260 m. h. amerikai oltványszőlővel. A Mátrahegyaljai Szőlőtelep Részvénytársaság 270 m. h. amerikai oltványszőlővel és 300 m. h. mezőgazdasággal, valamint ezen szőlőtelepek által vezetett Visontai és Mátrahegyaljai Szőlőtelepek Borértékesítő Részvénytársaság.

Alaptőke: K 600.000.—

Tartaléktőke: K 710.000.—

Intézeti elnök:

Malatinszky György

Vezérigazgató:

Vajda Antal

Igazgatósági elnök:

Szabó Béla

Jogtanácsos:

Dr. Vajda Ármin

H E V E S M E G Y E I Á L T A L Á N O S B A N K R É S Z V É N Y T Á R S A S Á G, G Y Ö N G Y Ö S

A TRIESTI ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSULAT
ALAPÍTÁSI ÉVE 1906. (ASSICURAZIONI GENERÁLI) FŐÜGYNÖKSÉGE ALAPÍTÁSI ÉVE 1906.

RÉSZVÉNYTŐKE K 2,000.000.— TARTALÉKTŐKE K 570.000.—

ELNÖK-VEZÉRIGAZGATÓ:

KÁROLY LAJOS

A FERENCZ JÓZSEF-REND LOVAGJA.

JOGTANÁCSOS:

DR. BOGNÁR MIHÁLY

KÖZ- ÉS VÁLTÓ-ÜGYVÉD.

ÜZLETÁGAI:

Elfogad betéteket könyvecskére és csekkszámlára.

Leszámitol váltókat

Jelzálogkölsönt nyújt előnyös feltételek mellett.

Előleget ad értékpapírokra, melyek vételét és eladását a legkulansabban eszközli.

Folyószámlán nyújtott hitelek, átutalások, beszédeket a legelőnyösebben teljesít.

Biztosítási ágazatokat, nevezetesen: élet-, tűz-, jég- és betöréses biztosításokat felei számára a legkedvezőbb feltételek mellett vesz át.

GYÖNGYÖSI NÉPBANK R.-T.

Alapított
1907-ik
évben.

ALAPÍTÁSAI:

Visonta-jókuti szőlőtelep rt., a Gyöngyöspatai uradalmi szőlőtelep rt., Hordógyár rt. és a Mechanikai rt.

Alapított
1907-ik
évben.

ÉRDEKKÖZÖSSÉGBEN:

a Hevesmegyei takarékpénztárral és a Pesti hazai ..... első takarékpénztár egyesülettel. ....

Alaptőke . . . . . 1,000.000.— korona.

Tartalékok . . . . . 225.000.— korona.

Ügyvezető-igazgató : Vezérigazgató : Intézeti ügyész :
Heuduska Gyula Zsiga Aladár Dr. Valkó Sándor

Elfogad betéteket könyvecskére és folyószámlára. Leszámitól váltókat, s folyósít törlesztéses és kamatozó jelzálog-kölcsönöket, földbirtokokra és házakra, előnyös feltételek mellett.

AGRÁR BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG GYÖNGYÖS

ALAPÍTOTT 1911-BEN.

RÉSZVÉNYTŐKE:
TELJESEN BEFIZETETT;
2,000.000 KORONA.

TARTALÉKTŐKE:
370.000 KORONA.

IGAZGATÓSÁG:

dévényi Téven Zoltán	Fülöp Mózes (vezérigazgató)	Dr. Pápai Gyula
Grüszner Zoltán	Dr. Székely Ödön (int. ügyész)	Adácsi József
Weisz Nándor	Batiszt József	Östreicher Miklós
Fülöp Ármin	Groszmann Sámuel	Brack Dezső
Klein Fülöp	Dr. Aczél János	Barna Lipót
Székely Mihály	Welt Ignác	Fülöp Sándor

ÜZLETÁGAK:

Takarékpénztár és Áruosztály Földbirtok osztály
Bankosztály Építési osztály

ALAPÍTÁSOK:

Rudnai mezőgazdasági rt.	alaptőke 3,000.000 korona
Tibolddaróczi szőlőtelep rt.	» 900.000 »
Gyöngyös-Atkari szőlőtelep rt.	» 500.000 »
Gyöngyös-Domoszlói szőlőtelep rt.	» 400.000 »
Helvétia Szőlőtermelő és értékesítő rt.	» 400.000 »

GYÖNGYÖS- VISONTAI BORTERMELŐK SZÖVETKEZETE MINT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG GYÖNGYÖS

KITÜNTETVE:

Az 1901. évi gyöngyösi szőlő és borkiállításán arany oklevéllel.

Az 1902. évi pozsonyi II. országos kiállításon arany éremmel.

Az 1902. évi egri szőlőszeti és borászati kiállításon díszoklevéllel.

Az 1908. évi hevesmegyei gazdasági kiállításon arany éremmel.

Sürgőnycim: Borszövetkezet Gyöngyös. Telefon 65.

Fióktelep: Wien. XXI., Floridsdorf, Nordbahnhof.

Alakult: 1901-ben.

Alaptőke . . . . . 700.000.— korona.

Tartalékok . . . . . 1,000.000.— korona.

Elnök:

bori Borhy György

cs. és kir. kamarás, udv. tanácsos.

Társelnök:

Török Kálmán

prépost kanonok, orsz. képviselő.

Vezérigazgató:

Heuduska Rezső

Évi forgalom: 40.000 hektoliter bor.

GYÖNGYÖSI FORGALMI BANK

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
GYÖNGYÖS, (POSTA-PALOTA)

VEZÉRIGAZGATÓ:
Dr. POLGÁR SÁNDOR

ÜGYVEZETŐ-IGAZGATÓ:
POLGÁR ISTVÁN

GAZDASÁGI IGAZGATÓ:
SOMOGYI LIPÓT

SÜRGÖNYCIM: TELEFON:
FORGALMIBANK 90. INTERURBÁN

POLGÁR SÁNDOR TELEP FAJSZÖLŐ URADALOM HEVES

ELNÖKSÉG:
Dr. VISONTAI SOMA KONTRA LÁSZLÓ
m. kir. udvari tanácsos. esperes-plébános.

500 HOLD FAJSZÖLŐ TERÜLET

ÉVI FAJBOR-TERMÉS:
KB. 12.000 HL. LEGNEMESEBB FAJU BOR

KÖZPONTI ELADÁSI IRODA ÉS PINCÉSZET: HEVES

:: INTERURBAN-TELEFON: 10. SZ. ::
SÜRGÖNYCIM: POLGÁRTELEP HEVES

MAGYARORSZÁG LEGNAGYOBB
:: FAJSZÖLŐ URADALMA ::

!!! LEGREMEKEBB FAJOK
VERSENYKÉPES ÁRAK !!!

HEVES-CSÁNYI SZÖLŐTELEP IGAZGATÓSÁGA GYÖNGYÖS

A SZÖLŐTELEP TEHER- ÉS SZEMÉLYVONAT ÁLLOMÁSA: HORT
GYORSVONATI ÁLLOMÁSA: HATVAN

:: 350 HOLD SZÖLŐ ::
10,000 HL. PINCÉSZET

TELEFON: 90. INTERURBÁN
SÜRGÖNYCIM:
CSÁNYTELEP GYÖNGYÖS

GYÖNGYÖS-SOLYMOSI SZÖLŐSGAZDÁK PINCEEGYLETE GYÖNGYÖS

ELNÖK:
KONTRA LÁSZLÓ
esperes plébános

ALELNÖK:
BARNA JÁNOS
községi bíró

TELEFON:
90. INTERURBÁN

SÜRGÖNYCIM:
SOLYMOSI PINCEEGYLET GYÖNGYÖS

VISONTAI ÉS MÁTRAHEGYALJAI SZŐLŐTELEPEK BORÉRTÉKESÍTŐ RÉSZVÉNYTÁRSASÁGA GYÖNGYÖS

Telefon: Központi iroda 99.
Pincészet 69.

Póstafiók 42.

ALAPITOTTA:

Visontai szőlőtelep r. t.   Mátrahegyaljai szőlőtelep r. t.
(260 m. hold)   és a   (280 m. hold)
beültetett szőlőterület   beültetett szőlőterület

ALAKULT:

1909. évben.

VEZETŐSÉG:

A Visontai szőlőtelep megbizottai: A Mátrahegyaljai szőlőtelep megbizottai:

ROSENFELD EMIL

a Ferenc József-rend lovagja,
a Visontai szőlőtelep alelnöke

SZABÓ BÉLA

a Mátrahegyaljai szőlőtelep alelnöke

RUSZ JAKAB

a Visontai szőlőtelep vezérigazgatója

VAJDA ANTAL

a Mátrahegyaljai szőlőtelep vezérigazgatója

GERGELY DADÓ

ügyvezető igazgató

FOGLALKOZIK:

Az alakító szőlőtelepek, valamint saját igazgatósági tagjainak, végül kiskisgázdák bortermésének értékesítésével; szőlő, illetve borsajtolással. Elfogad megbízásokat borok vételére, valamint eladására.

A szőlőtelepeinken termett boraink minőség tekintetében kiválóak és hírneves borvidékünk terméseinek gyöngyét képezik, melyek ma már az ország határain túl is a legnagyobb elismerésben részesülnek.

SZÉKELY MIHÁLY

GYÖNGYÖSVISONTAI
SZŐLŐGAZDASÁGA

GYÖNGYÖS

FONCIÉRE, PESTI BIZTOSÍTÓ INTÉZET

Alapított 1864-ben. — Központi székhely
BUDAPESTEN, V., SAS-UTCZA 10.

Készpénzben befizetett rész-
vénytőke . . . . . 4,000.000 korona.
A nyereség- és díjtartalékok
az évi díjbevételekkel együtt
mintegy . . . . . 75,597.000 koronára,
az intézet összes biztosítékai
tehát mintegy . . . . . 79,597.000 koronára
rúgnak.

53 évi fennállása óta kártérítések fejében fizetett
az intézet:
az elemi kárbiztosítási ágaza-
tokban . . . . . 294,857.267 korona
az életbiztosítási ágazatban . . 51,369.689 korona
a baleset és szavatossági biz-
tosítási ágazatokban . . . . . 5,848 805 korona
összesen 352,075.761 koronát

Az intézet működési tere kiterjed a következő biztosítási ágazatokra:
1. Élet-, járadék-, kiházasítási-, katonai szolgálat-estére való biztosítás.
2. Tűz-, villámcsapás- és robbanás által okozott károk elleni biztosítás.
3. Betöréses lopás elleni biztosítás.
4. A törvényes szavatosság következtében beálló kötelezettségek
elleni biztosítás.
5. Tűkörnyvekben eshető töréskárok elleni biztosítás.
6. Az emberi testet érhető balesetek elleni biztosítás, (utazási, élet-
hossziglani vasúti balesetbiztosítás).
7. Szállítványozási (tengeri-, szárazföldi- és folyamszállítványozási)
károk elleni biztosítás.
8. Jégverés okozta károk elleni biztosítás.
Olcsó díjak! Tisztán magyar intézet! Előnyös feltételek!

„HANGYA“

Termelő-Értékesítő és Fogyasztási Szövet-
kezet, a Magyar Gazdászövetkezet Köz-
pontja, bármely községbe költségmentesen
küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és
értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni.
Mielőtt a mozgalmat megindítanák, for-
duljanak a kezdeményezők utbaigazítá-
sáért a »Hangya« igazgatóságához: Buda-
pest, IX., Közraktár-utca 34. szám. A
»Hangya« kötelékében ezidőszent több
mint 1800 fogyasztási szövetkezet műkö-
dik, amelyek összforgalma meghaladja a
80,000.000 koronát. Földmivelő népünk
erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyara-
podásának legbiztosabb eszköze a gazda-
sági szervezkedés. A termelés fejlesztése,
az értékesítés kedvezőbbé tétele, a ház-
tartási és gazdasági szükségletek jutányo-
sabb beszerzése csak »Hangya« szövetke-
zetek útján érhető el. . . . .

TÉVEN ZSIGMOND ÉS FIA

SZESZ- ÉS
BORNAGYKERESKEDÉS

SZŐLŐ- ÉS
FÖLDBIRTOKOSOK

TELEFON
INTERURBAN
22. SZÁM.

GYÖNGYÖS

ÉRTESÍTÉS

Van szerencsénk Gyöngyös város és környéke n. é. közönségét értesíteni, hogy Gyöngyösön, az u. n. Schweitzer-féle volt fürdőtelken egy nagyszabású s a technika minden vívmányával felszerelt

SZERELŐ- ÉS GÉPJAVÍTÓ MŰHELYTELEPET

létesítettünk. Régóta érzi már ugy a város, mint a környék közönsége ily műhelytelep hiányát és ezért hisszük, hogy vállalatunkkal házagpótló intézményt létesítettünk. Elvállalunk mindennemű transzmissziók, gőzvezetékek, gép- és villamos berendezések szerelését és bármiféle gépek, autók, cséplőgépek, lokomobilok, gazdasági eszközök, szüretelő berendezések stb. javítását. A legmodernebb munkagépeket szereztük be, műhelyünk autogén hegesztővel is fel van szerelve és ezáltal lehetővé tettük, hogy a megrongált gépek új javítása vagy a hiányzó gépalkatrész pótlása végett Budapesthez nem kell többé fordulni.

GYÖNGYÖS VÁROS UJJÁÉPÍTÉSÉNél

szükséges épület. szerkezeti vas- és lakatasmunkák végrehajtása vállalatunk keretébe tartozván, tevékeny részt fogunk venni a város rekonstrukciójában.

MECHANIKAI R.-T. GYÖNGYÖS.

DEUTSCH ÖZV. ÉS FIA
ALAPITTATOTT 1868. ÉVBEN.
CÉGTULAJDONOSOK
SCHÁAR ÉS HAJDU
SZESZ SZABADRAKTÁR,
LIKÖR- ÉS RUMGYÁR,
COGNAC FŐZDE,
VILLANYÜZEMÜ SZÜRE-
TELŐTELEP, BORKERESKE-
DŐK ÉS BORTERMELŐK.
G·Y·Ö·N·G·Y·Ö·S.
INTERURBAN TELEPHON 16.

MAGYAR KIRÁLYI FOLYAM- ÉS TENGERHAJÓZÁSI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

A társaság 1895-ben 20 millió korona tőkével létesült abból a célból, hogy a Dunán és annak mellékfolyóin személy- és áruforgalmat folytasson, idegen járművek vontatását eszközölje s Sulinán túl a tengerrel az összeköttetést fenntartsa.

Az első évtizedben főleg tömegáruk szállításával foglalkozott a társaság; 1901-ben azonban megnyitotta a forgalmat Pozsony—Wien—Korneuburgon át liszt- és daraárak számára, miáltal a társaság üzeme lényeges kiterjedést nyert. A daraáru-forgalmat 1911-ben az egész Dunára, vagyis Regensburgtól—Galacig kiterjesztette.

Az 1914. évben a társaság részvénytőkéjét 5 millió koronával s az 1916. évben további 5 millió koronával 20 millió koronára felemelte, üzemi hálózatát, a hajóparkot és állomási szervezetét jelentősen fejlesztette; megvásárolta továbbá a Gutmann Testvérek cég drenkovai köszénbányáit.

„A Duna” c. hajózási kalauzt a társaság igazgatósága kívánatra díjmentesen megküldi.

I. Rendes áruszállító járatok: a Dunán: Regensburg—Passau—Linz—Wien—Budapest—Belgrád—Orsova és Galac között; a Tiszán és Bégán: Titel—Szolnok, illetve Nagybecskerek között.

II. Rendes személy- és gyorsáru szállító járatok: a Dunán: Esztergom—Pádkány—Kovács-patak; Budapest—Visegrád—Esztergom között; Budapestén ideiglenes helyihajójáratok; Vigadó-tér—Batthányi tér—Óbuda—Szt-Margitsziget között; személyjáratok továbbá: Budapest—Ercsi, Baja—Apatin, Vukovár—Ujvidék és Zemun—Belgrád—Orsova—Galac között; a Tiszán: Szolnok—Csongrád és Csongrád—Szeged között; a Szávan: B. Rácsa—Mitrovica—Sabác között.

III. Átkelési járatok: a Dunán: Visegrád—Nagymaros között; Budapestén és Zemun—Belgrád között; a Szávan: Klenák—Sabác között.

IV. Kiránduló hajójáratok: a) Budapest gyönyörű hegyvidékére Visegrádra és környékére (budapest—visegrád—dömösi vonal); b) az Aldunára a világhírű Kazán-szoros—Vaskapu vidékére (Zemun—Belgrád—Báziás—Orsovai vonal).

A cs. és kir. szab. kassa-oderbergi vasut.

MÉRSÉKELTÁRU MENETTÉRTI JEGYEK A MAGAS TÁTRÁRA.

A Magas Tátrába, ugyszintén a Csorbai-tóhoz és Tátra-Lomniczra a nyári és téli évadban a Berlinből, Breslauból és egyéb nagyobb külföldi állomásokról fennálló menettérti jegyeken kívül hazai állomásokról következő mérsékelt áru menettérti jegyek kerülnek kiadásra:

A	Kassáról v.	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.
	Eperjesről		korona	
	Poprádfelkára	gy. v. 40.—	24.—	27.—
	v. viszont	sz. v. 28.—	17.—	10.—

B Arad, Budapest, Debrecen, Gyulathérvár, Kaposvár, Kecskemét, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagykároly, Nagyvárad, Pápa, Pécs, Pozsony, Szabadka, Szatmár, Szeged, Szombathely, Szolnok, Temesvár, Ujvidék és Zágrábról — Poprádfelkára, Csorbatóra és Tátralomniczra.

A Budapestről Poprádfelkára szóló jegyek ára: 126 70 korona az I., 76.80 korona a II. és 32,70 korona a III. osztályban. Az I-ső és II-od osztályu menettérti jegyek a gyorsvonatokra, a III-ad osztályu jegyek a személyvonatokra szólnak. A többi állomásokról szóló jegyek árai a magyar vasuti személyforgalom I. füzetéből, valamint a kiadó állomásokon tudható meg.

Budapest, 1918. május havában.

A kassa - oderbergi vasut
Vezérigazgatósága.

DIAMANT JENŐ
GYÖNGYÖS o SZESZ- ÉS BOR-
NAGYKERESKEDŐ, SZŐLŐ-
NAGYBIRTOKOS o TÖRKÖLY,
SZILVÓRIUM, BORÓKA, SEPRŐ
ÉS COGNACFŐZDE, RUM-
ÉS LIKÖRKÜLÖNLEGESSÉGEK
GYÁRA ooooooooooooooooooooo

EGRI SZÖVETKEZETT BORTERMELŐK RÉSZVÉNYTÁRSASÁGA

MAGY. KIR. POSTATAKÁRÉK-
PÉNZTÁRI CSEKK SZÁMLA
29439

E · G · E · R

SÜRGÖNYCIM
BORSZÖVETKEZET

TELEFON 170.

ALAKULT: 1912-BEN.

ALAPTŐKE: 800.000.— KORONA.

TARTALÉKOK: 300.000.— KORONA.

ELNÖK

VEZÉRIGAZGATÓ

CSEKÓ GÁBOR
PRÉPOST KANONOK

HEUDUSKA REZSŐ

ÉVI FORGALOM 20.000 HEKTOLITER BOR.

KISBIRTOKOSOK ORSZÁGOS FÖLDHITELINTÉZETE

BUDAPEST, V., Géza-u. 2.

Egyaránt ad nagy és kis
JELZÁLOGKÖLCSÖNÖKET.

Főcélja azonban, hogy a
KÖZÉP- ÉS KISBIRTOKOSO-
KON segítsen. Ezért

KÖLCSÖNÖKET MÁR
300 KORONÁTÓL
KEZDVE AD.

Mérsékelt díjért minden kölcsön körüli teendőt ellát.
Kölcsöneit a földbirtok fele értékéig 50 vagy 65 évi tör-
lesztésre engedélyezi. Ha az adós pontosan fizet, az inté-
zet a kölcsönt fel nem mondhat, az adós azonban tartozá-
sát akár egészben, akár részben bármikor visszafizetheti.

Fennállása óta 71.497
birtokosnak adott kölcsön
összesen 351,721.300 koronát.

PARCELLÁZÁSOK

jutányos és gyors keresztülvitelét szintén elváll-
lalja az intézet, melynek rendeltetése kizár minden
nyerészkedést. Ezért maga parcellázási célra birtokot
nem vásárol, hanem kívánatra elvállalja méltányos
munkadíj ellenében a parcellázások teljes (jogi, te-
lekkönyvi és mérnöki) lebonyolítását s e célra meg-
bizottját a helyszínre küldi, aki az összes teendők
ellátásáról a kívánalmak megfelelően gondoskodik.

LEGFELSŐBB HELYEN ENGEDÉLYEZETT

„DUNA“ BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG BUDAPEST

VI., ANDRÁSSY-UT 30.

ALAPITVA 1867-IK ÉVBEN.

BIZTOSÍTÉKI ALAP 74.000.000 KOR.

Elfogad biztosításokat:
élet-, tűz-, betörés-, jég-
és üvegbiztosításokat,
valamint leányintézete a

„DANUBIUS“
baleset és szavatossági biz-
tosító r. t. útján baleset és
szavatossági biztosításokat.

Gyöngyösön képviseli:

MÁTRABANK
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

MAGYAR KERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

GYÖNGYÖS

Fűszer-Gyarmat.Festék-
Olajnagykereskedés
Konservgyár.

Különlegességünk:
Juliene
száritott zöldség
vöröshagyma száritva.

Giroszámla az Osztrák-
Magyar Banknál.
Check- és clearingszámla
a m. kir. postatakarék-
pénztárnál 28264. sz.

Sürgöncim:
„Gyarmatáru“

Telefon Interurban 21.

SZÉN
MÉSZ
CEMENT
GYPSZ
PÁLYA

LEGELŐNYÖSEBB
BESZERZÉSI FORRÁSA

KLÁR ANDOR
ÉS TÁRSA R. T.

IRODA:
BUDAPEST:
ANDRÁSSY-UT 33
DEBRECEN:
HUNYADY-U. 17

IPARTELEPEK:
ÉLESSEN, BIHAR-
MEGYE ÉS
LÉDECEN,
TRENCSÉN-M.

Törv. szövédjegy: FERRENIT.

FERRENIT-PALA a legjobb, legszebb és a legtartósabb tetőfedés és faburkolás.

RAKTÁR:

RUSZ LIPÓT GYÖNGYÖS

GYÖNGYÖSVIDÉKI GŐZMALOM RÉSZVÉNYTÁRSASÁG GYÖNGYÖS

ALAPTŐKE
700.000
KORONA

ÉRDEKKÖZÖSSÉGBEN A BUDAPESTI
GIZELLA-GŐZMALOM
RÉSZVÉNYTÁRSASÁGGAL

ELNÖK:
KATONA ZSIGMOND
A GIZELLA GŐZMALOM R. T. VEZÉRIGAZGATÓJA
VEZÉRIGAZGATÓ:
BÜCHLER ZSIGMOND

RUSZ LIPÓT

ÉPÜLET- ÉS TŰZIFAKERESKEDŐ, SZŐLŐBIRTOKOS

TELEFON
143

GYÖNGYÖS

TELEFON
143

Raktáron:

Épületfák, deszkák, lécek, zsindely stb.
Karók: tölgy-, akác-, fenyőfából
bármely hosszban. — Tűzifa.
Cserepek: francia és kecskefarku,
közönséges és kátrányos. Portland-
és románcement. Cementcsövek csa-
tornázáshoz és utakhoz. Karboli-
neum, fakátrány, kőszénkátrány.
Kátrány és aszfalt fedlemezek.

Az elismert legjobb minőségű

FERRENIT ASBEST TETŐPALA

== kizárólagos képviselő. ==

ÖSZTREICHER DEZSŐ
VASKERESKEDÉSE GYÖNGYÖS
SZÁLLITJA AZ ÖSSZES VAS-
ÁRUKAT AZONNAL RAKTÁRRÓL
TELEFON 9.

VIZSGÁKRA

magántanulókat a legjobb
sikerrel gyorsan előkészít

ZSOLDOS-TANINTÉZET

BUDAPEST, VII., DOHÁNY-UTCA 84. SZ.

TELEFON 32-40.

Ugyanott kapható a közép-
iskola összevont tananyaga.

INTERNÁTUS.

SCHNELLER SÁNDOR ÚRI SZABÓ ÜZLETE BUDAPEST

VI., TERÉZ-KÖRUT 12. (ABBAZIA KÁVÉHAZ
MELLETT)

Gyöngyös r. t. város elektromos műve

Ganz-féle villamossági r. t. Üzemvezetősége

Elektromos világító és erőátviteli berendezések.

Elektromos üzemek berendezése. Elektromos

üzemű szivattyúk, ventilátorok. Aprító

és takarmányozó berendezések. Al-

landó nagy raktár villamos csil-

lárokban és világítóttestek-

ben. Fűtőttestek, villa-

mosvasalók eladása

és javítása.

oo

Költségvetéssel díjtalanul szolgál az üzemvezetőség.

Hungária Áruház WIENER IGNÁCZ

TELEFON 119-99.

Budapest, VII., Dohány-utca 48.

Főzőedények, üveg-, porcellán-, hygienikus
cikkék, mosdókészletek, acél- és alpaca evő-
eszközök, stb, kórházi berendezések nagy
választékban.

Vidéki megrendelések a legpontosabban és a
leggyorsabban eszközöltetnek.

A magyar vörös-kereszt egyesület és hadikórházak szállítója.

M. KIR. ÁLLAMI VASGYÁRAK KÖZPONTI IGAZGATÓSÁGA

BUDAPEST, X., KÖBÁNYAI-UT 19-23. SZÁM.

Sürgőnycim: „ÁLLAMI VASGYÁRAK BUDAPEST.”

TELEFONSZÁM: József 11-33 és József 11-39

TELEPEK:

BUDAPESTEN, Telefonszám József 11-34, József 11-35 és József 11-37. DIÓSGYÖRÖTT, Telefonszám 40 és 169. VAJDA-
HUNYADON, Telefonszám 3. ZÓLYOMBRÉZÓN, Telefonszám 3 és KUDSIRON.

Gőzmozdonyok, gőzlokomobilok, benzinlokomobi-
lok és motorok, gőzekék, szab. gőzszántási berendezé-
sek, arató-, fűkaszáló- és cséplőgépek, utimozdonyok,
szalmakazalozók, kukoricamorzsolók és egyéb gazdasági
gépek, vasuti vízellátási berendezések, gőzkazánok,
sajtolt villamos kocsik keretlemezek, teljes lokomotív és
vasuti kocsik kerékpárok, kerékvázak és tengelyek, vont
fényes rudak, kovács- és acélöntvényű hajó- és gépal-
katrészek, téglacélöntvények, alakos acélöntvények,
különféle nyersvas és vasöntvények, szegecses, csavarok,
csavarkulcsok, tűzálló anyag- és chamotteáruk.

Hidag, vasszerkezetek, vasuti sínek és sinkapcsoló-
szerek, teljes vasuti váltók, keresztvezések, vastartók, ke-
reskedelmi vasak, lemezek, hidláncok, rugóacél, kő-
fúróacél, reszelőacél, kocsirugóacél, vágóacél, fenyő,
brescian-, azzalon és durva acél, sziklavésők, gazdasági
szerszámok, különféle acélszerszámok, üllők stb.

Acél- és öntöttvas gránátok és shrapnelek, tengeré-
szeti lövedékek, gyújtóttestek és azoknak részletei,
ágyumozdonyok, löszerkocsik és azoknak sajtolt és ko-
vácsolt alkatrészei, sajtolt lafetta lemezek, ágyu- és
ágyumozdony és löszerkocsi üreges kerékpártengelyek,

aknavető készülékek és aknabomba részletek, tábori
és vasuti kocsik kályhák, tábori és kórházi ágyak és bu-
torberendezések, szántálpak, lövegládák stb.

Vont, hengerelt, kazán-, forr- és furócsövek ónozva
és galvanizálva, öntött vascsövek.

Vizgázhegesztési eljárással előállított gőzvezetési, viz-
vezetési és csatornázási csövek szab. kötőkarimákkal, vagy
hengerelt karmantyukkal, mindennemű bányacsövek,
elektromos vasuti vezetékhez és világítóttestekhez való
árbocok, hajóárbocok, vitorlarudak, (Raaen), árbocszárak
(Stengen), árbocszálók (Spieren), póznák (Bäume), alag-
csövek, vízlépcsőcsövek (Speigattrohre), üreges mozgó hajó-
rudak (hohle Davits), tengeri uszorok (Meeresbojen), víz-
építésekhez, hidjarmokhoz és partbiztosítási falakhoz
alkalmas csövek, melyek vízerővel a földbe nyomtatván és
felülről cementtel kiöntetvén, olcsóbbak és tartósabbak,
mint a kőfalazatok; olaj-, légszusz- és légnyomási ürtár-
gyak 200 atmoszféra és azon felüli belső légnyomásra,
torpedó-légpatronok, cellulóze-, cukor- és szappanfűző
üstök, egészen hegesztett üzemi kazánok és mozdony-
kazánköpenyek, malomdobok, retorták, központfutók,
vegyszeri és ezzel rokoniparok céljaira szolgáló készü-
lékek stb.

HERKULESFÜRDŐ

FÜRDŐHELY ÁLLAMI KEZELÉSSEN.

Herkulesfürdő Krassó-Szörény megyében fekszik, Magyarország délkeleti részében, a Cserna-patak 20 kilométer hosszú, természeti szépségeiről világhíres völgyében, 168 méternyire az Adriai-tenger színe fölött. A fürdőhely körül fekvő 500–1000 méter magas hegyek sziklacsúcsait fenyvesek, az alacsonyabbakat erdők, hársfák és tölgyek borítják.

Herkulesfürdő, elsőrangú vasuti állomás, a Budapest–orsovai fővonal mentén, ahol minden express-, gyors- és személyvonat megáll, Budapestről 10, Bécsből 15 óra alatt érhető el. A Budapest felől érkező utas kényelmesen egybekötheti az utat egy hajókirándulással az alsó Dunára, ahol a Budapest – Temesvár – Bázási

vasuti vonalon Báziasig utazik s onnan hajón megy Orsovára.

A fürdőidény május elsején kezdődik és szeptemberig tart.

A karlsbadi malom forrás vizéhez hasonló Károly-, Herkules- József-kutak és a Szemforrás, – melynek vizét szigorúan szembetegségek ellen sikerrel alkalmazzák, – ivókurák céljaira alkalmasak.

A romantikusan szép környék és a fürdőhelyet körülölelő 24.000 katasztrális hold kiterjedésű erdőség, kitűnő alkalmak kirándulásokra. A természeti szépségekben olyan gazdag Cserna-völgyön keresztül kitűnő karban tartott kocsutak, 60 kilométer hosszú, árnyas sétautak és az egyes magaslatokra vivő kényelmes szerpentinutak vezetnek.

Tátra-Lomnicz és Szentiványi Csorbató

Királyi magyar kincstári fürdők.

Tátra-Lomnic 848, Szentiványi Csorbató ellenben 1356 méternyire fekszik a tenger színe fölött. A két előkelő és gyönyörűen fekvő magaslati gyógyhelyet, melyek télen-nyáron nyitva állanak, egy villamos vasuti vonal köti össze közvetlenül.

Tátra-Lomnicon mindenféle előkelő sportot üznek, nemzetközi mérkőzésekkel, melyekre nagy díjak vannak kitűzve.

Nyári idény: június elejétől szeptember végéig. Téli idény: december 15-től február végéig (nagyszerű, hasonlíthatatlan téli sport).

Elsőrangú szállók, villamos világítás, lift, központi fűtés, vízvezeték, penzió.

Mind a két fürdőhelyen zerge, őz és fajdkakasvadászat, valamint pisztráng-halászat.

PESTI MAGYAR KERESKEDELMI BANK BUDAPEST.

ALAPITATOTT: 1841-BEN.

KÖZPONT ÉS VÁLTÓÜZLET: V., FÜRDŐ-UTCA 2. SZ.

BEFIZETETT ALAPTŐKE . . . 100,000.000.— KORONA.

TARTALÉKOK . . . . . 215,000.000.— KORONA.

BUDAPESTI FIÓKOK:

Buda, II., Fő-utca 4.
Margit-körút, II., Margit-körút 4.
Széna-tér, II., Széna-tér 7.
Óbuda, III., Flórián-tér 3.
Belváros, IV., Károly király-ut 2.
Lipótváros, V., Vilmos császár-ut 74.
Szabadság-tér, V., Szabadság-tér 16.
Terézváros, VI., Andrássy-ut 21.
Erzsébetváros, VII., Rákóczi-ut 84.

Erzsébet-körút, VII., Erzsébet-körút 26.
Rákóczi-ut, VII., Rákóczi-ut 32.
Lövölde-tér, VII., Lövölde-tér 7.
Józsefváros, VIII., József-körút 53.
Baross-utca, VIII., Baross-utca 112.
Ferencváros, IX., Ferdinánd bolgár király-ut 5.
Ferenc-körút, IX., Ferenc-körút 13.
Kőbánya, X., Liget-tér 2.

VIDÉKI FIÓKOK:

Arad, Andrássy-tér 14.
Brassó, Kolostor-utca 7.
Budafok, Kossuth Lajos-utca 93.
Erzsébetfalva, Kossuth Lajos-utca 31.
Eszék, Városháza.
Fiume, Piazza Dante 2.
Nagykanizsa, Csengery-ut 4.

Nagyszeben, Fő-tér 2.
Nagytétény, Fő-utca 157.
Nagyvárad, Bémer-tér 4.
Rákospalota, Eötvös-utca 1.
Sopron, Várkerület 117.
Ujpest, Árpád-utca 53/a.
Ujvidék, Kossuth-utca 4.

KÜLFÖLDI KIRENDELTSÉGEK:

BELGRAD. — SZKUTARI.

AFFILIÁLT INTÉZETEK ÉS COMMANDITEK.

A) BELFÖLDÖN.

Budapest: Budai általános takarékpénztár r.-t., II., Fő-utca 9.
Budapest: Hungária bank r.-t., IV., Koronaherceg-utca 18.
Budapest: Nemzeti pénzváltó r.-t., V., Gizella-tér 1.
Csáktornya: Csáktornyai takarékpénztár r.-t.
Debreczen: Alföldi takarékpénztár Debreczenben.
Dés: Dési hitelbank.
Edelény: Borsod-miskolci hitelbank fiókja.
Érmihályfalva: Egyesült érmihályfalvai takarékpénztár és érmelléki hitelbank r.-t.
Gyergyó-Szentmiklós: Gyergyói bank és takarékpénztár r.-t.
Gyula: Gyulavidéki takarékpénztár r.-t.
Hajdunánás: Hajdunánási gazdasági bank r.-t.
Hajdusoboszló: Gazdasági bank r.-t.
Hatvan: Hatvanvidéki takarékpénztár r.-t.
Hernádszadány: Hernádszadáni takarékpénztár r.-t.
Heves: Hatvanvidéki takarékpénztár r.-t. fiókja.
Kaba: Kabai takarékpénztár r.-t.
Kassa: Kassai jelzálogbank r.-t.
Királyhelmec: Bodrogközi gazdák takarékpénztára és jelzálogintézete r.-t.
Kolozsvár: Erdélyi bank és takarékpénztár r.-t.
Ligetfalu: Határszéli takarékpénztár r.-t.
Lugos: Kereskedelmi bank r.-t.

Mád: Hegyalja-Mádi takarékpénztár r.-t.
Marosvásárhely: Marosvásárhelyi bank és takarékpénztár r.-t.
Miskolc: Borsod-miskolci hitelbank.
Nádudvar: Nádudvari takarékpénztár r.-t.
Nagykároly: Nagykárolyi kereskedelmi és iparbank r.-t.
Nagy Mihály: Nagymihályi takarékpénztár r.-t.
Nagyszalonta: Gazdasági takarékpénztár r.-t.
Nagyszombat: Pozsonyi általános takarékpénztár r.-t. fiókja.
Pásztó: Hatvanvidéki takarékpénztár r.-t. fiókja.
Pozsony: Pozsonyi általános takarékpénztár r.-t.
Rozsnyó: Gömöri takarékpénztár r.-t.
Szarvas: Gyulavidéki takarékpénztár r.-t. fiókja.
Szászrégen: Marosvásárhelyi bank és takarékpénztár r.-t. fiókja.
Szeged: May R. Miksa bank és váltó-üzlete.
Szendrő: Borsod-miskolci hitelbank fiókja.
Szered: Szeredi általános takarékpénztár r.-t.
Szerencs: Hegyalja-mádi takarékpénztár r.-t. fiókja.
Temesvár: Délmagyarországi kereskedelmi és gazdasági bank r.-t.
Torda: Erdélyi bank és Takarékpénztár fiókja.
Tornalja: Tornaljai bank r.-t.
Tura: Hatvanvidéki takarékpénztár r.-t. fiókja.

B) KÜLFÖLDÖN.

Bazardjik: Banque Marmorosch, Blank & Co.
Burgas: Banque Générale de Bulgarie.
Braila: Bank Marmorosch, Blank & Co. A. G.
Brcka: Privilegirte Agrar- und Commercialbank für Bosnien und die Herzegovina.
Bukarest: Bank Marmorosch, Blank & Co. A. G.
Cavalla: Banque de Commerce et de Depots.
Constanza: Bank Marmorosch, Blank & Co. A. G.
Dedeagatsch: Banque Générale de Bulgarie.
Galatz: Bank Marmorosch, Blank & Co. A. G.
Konstantinápoly: Hungária bank r.-t. fiókja.
New-York: Transatlantic Trust Company.

Nisch: Bank Andréevits & Co. A. G.
Philippopol: Banque Générale de Bulgarie.
Rustschuk: Banque Générale de Bulgarie.
Saloniki: Banque de Commerce et de Depots.
Sarajevo: Privilegirte Agrar- und Commercialbank für Bosnien und die Herzegovina.
Silistria: Bank Marmorosch, Blank & Co. Agentur.
Sofia: Banque Générale de Bulgarie.
T. Magurele: Bank Marmorosch, Blank & Co. Agentur.
Varna: Banque Générale de Bulgarie.
Wien: Rosenfeld & Co.
Xanthi: Banque Générale de Bulgarie.

Magyar Jelzálog-Hitelbank

Budapest, V., Nádor-utca 7.

Alapított 1869-ben.

Befizetett alaptőke 40,000 000 korona.

Tartalékalapok cca 27,650.000 korona.

Igazgatóság: Elnök: gróf Khuen-Héderváry Károly v. b. t. t., alelnök-vezérigazgató: báró Madarassy-Beck Gyula dr., tagok: Barta Arnold, Bernrieder János, Enyedy Béni, báró Kohner Jenő, Kubinyi Árpád, Maier Emil, Minkus Jenő.

Felügyelő-bizottság: Elnök: Matuska István, tagok: Barta Odön, Brüll Ignác dr., Hevesy Lajos, gróf Kornis Károly, gróf Széchenyi Aladár.

A legbiztosabb tőkebefektetés céljaira legjobban ajánlhatók a

MAGYAR JELZÁLOG HITELBANK

4 1/2%-OS ZÁLOGLEVELEI ÉS KÖZSÉGI KÖTELEZŐI.

Ezen záloglevelek és községi kötelezők, valamint azok kamatszelvei az 1889. évi XXX. és illetve 1897. évi XXXII. tc. értelmében adó- és illetékmentesek. Mindkét-rendbeli értékpapírok óvadékképesek és arra alkalmasak, hogy azokba községek, alapítványok és nyilvános felügyelet alatt álló intézetek pénzei, továbbá hitbizományi és letéti pénzek — a záloglevelekbe gyámoltak és gondnokoltak (1885:VI. tc.) pénzei is — továbbá a cs. és kir. közös hadügy-, valamint a m. kir. honvédelmi ministerium körrendelete értelmében katonai házassági óvadékok gyümölcsözőleg elhelyeztessenek és végre az összes m. kir. állami hivataloknál szolgálati és üzleti biztosítékokra fordíttassanak.

E záloglevelek és községi kötelezőkre az Osztrák-Magyar Bank összes bankintézetei nyújtanak kölcsönt.

Fenti címletek mindenkor a hivatalos napi árfolyamon jutálékmentesen kaphatók a

bank pénztáránál

ahol a szelvények és kisorsolt címletek beváltása is jutálék- és költségmentesen történik.

GRAND HOTEL IMPERIAL

(BAROSS-TÉR SARKÁN.)

BUDAPEST, VII., RÁKÓCZI-UT 90.

A háború harmadik évében a magyar építőipar di-csőségre elkészült hazánk egyik legszebb, legmodernebb és legnagyobb szállodája, a

GRAND HOTEL IMPERIAL

Amit a szállodaiparban a technikai tudomány eddig alkotni tudott, az megtalálható ebben a szállodában. Márvány lépcsőház. Tágas folyosók. Halle minden emeleten és a földszinten. Szobák saját fürdővel és előszobával. Minden szobában központi fűtési berendezés és meleg víz szolgáltatás. Saját gőzmosoda, villanyerőre berendezett vasalóműhely. Uri és női fodrászterem. Fényesen berendezett intim

IMPERIAL KÁVÉHAZ

a szálloda saját üzemében. Pazar kiállítású I. osztályú étterem, polgári étterem és sörcsarnok, esetleg pensio rendszerrel rövidesen szintén a szálloda üzembe kerül. Fűtőanyagról bőségesen gondoskodva van és így a legnagyobb kényelem a vendégek részére biztosítva van. Szolid árak a szállodában és ennek összes üzemében. Szobák napi 4 korona 50 fillértől felfelé. A megszünt Angol királynő szálloda személyzetét jó részben átvette a és minden intézkedést megtettem arra nézve, hogy

AZ IMPERIAL NAGYSZÁLLODÁBAN

t. vendégeim kellemes otthonot találjanak. A szomszédos, jöhírű

KÖZPONTI SZÁLLODÁT

az Imperial-lal egybekapcsoltam és modern szellemben azt is átalakítottam, hogy egységes vezetés alá kerülve, körülbelül 250 szoba áll a közönség rendelkezésére. Egy ilyen nagy szálloda felépítése és modern berendezése a háború harmadik évében talán példátlan teljesítménynek mondható, de nem kiméltem költséget és áldozatot, hogy a nyomasztó szállodáinságban segítve legyek.

KELETI LAJOS

a Grand Hotel Imperial és a Központi Szálloda tulajdonosa.

ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG BUDAPESTEN,

VIGADÓ-TÉR, SAJÁT PALOTÁJÁBAN.

TÖBB MINT 265 MILLIÓ KOR.

ALAPPAL BIR ÉS BIZTOSÍTÁSOKAT ELVÁLLAL:

- a) tűzkár ellen — ha azt gyújtó villám okozza is — épületekre, gyárakra, gépekre, gazdasági és iparkészletekre, árukra, butorneműekre, marhaállományokra stb.
- b) szállítmányi károk ellen vizen, szárazon és vasúton, árukra és értékekre;
- c) jégkárok ellen teljes kártérítéssel;
- d) betörési károk ellen és
- e) az elérés esetére (az alább felsorolt különböző módzatok szerint).

A biztosítási díjak lehető jutányosak s a felmerülő károk a leggyorsabban térítetnek meg.

A társaság lakházakat és gazdasági épületeket tűzkár ellen 12 évre is — és pedig oly módon biztosít, hogy az első s a tizenkettedik évben díj egyáltalában nem fizetendő; 6 évre díjváltó fedezet mellett kötött biztosítással a díjfizetés szintén csak a második évben veszi kezdetét.

Kormányzó közegek. Igazgatóság: Balaban Adolf, Berzeviczy Albert, Gergely Tódor, Báró Harkányi Frigyes, Ormódy Vilmos, gr. Zichy János.

Életbiztosítási módzatai kiterjednek:

- a) halálesetre szóló biztosításokra;
- b) vegyes, illetve korelérésre és halálesetre szóló biztosításokra;
- c) kiházasítási biztosításokra;
- d) közvetlen vagy bizonyos idő lejártával kezdődő életjáradékokra;
- e) túlélési életjáradék, illetve özvegyi nyugdíj-biztosításokra;
- f) nevelési költségbiztosításokra;
- g) jelzálog életbiztosításokra.

Életbiztosításai érvényesek a természetes elhalálozáson kívül:

- 1. a háború veszélyeire minden pótdíj nélkül;
- 2. a párbaj esetére;
- 3. az öngyilkosság folytán bekövetkezett halálesetre;
- 4. baleset folytán történő elhalálozás esetére.

AGRÁRIA SZŐLŐTELEPÍTŐ

ALAKULT
1911-BEN

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
GYÖNGYÖS

ALAKULT
1911-BEN

SZŐLŐTELEP HELYE ECSÉDEN (HEVES-MEGYE) 400 HOLD OJTVÁNY SZŐLŐTELEPPEL

SZŐLÉSZETI-IGAZGATÓ :
GRÜSSNER ZOLTÁN

ELNÖK-IGAZGATÓ :
HEUDUSKA REZSŐ

GAZDASÁGI-IGAZGATÓ :
KÖNYVES ÁRPÁD

ALAPTŐKE :
340.000
KORONA

ÉVI ÁTLAG TERMÉS :
8-12.000
HL. BOR

TARTALÉKOK :
700.000
KORONA

- ARTÉZI ÉS
MÉLYKUTFURÓ
- VÁLLALAT

**WEINER
BERTALAN**

VAMOSGYÖRK
(HEVES-MEGYE)

ORSZÁGOS — BUDAPEST —
KÖZPONTI V., NÁDOR-UTCA 22.
HITELSZÖVETKEZET

kötelékébe 2427 szövetkezet tartozik circa
800.000 taggal, 62,000.000 kor. üzletrész-
tőkével és 16,000.000 kor. tartalékalappal.

Az intézet elfogad **takarékbetéteket**
folyószámlára és betéti könyvecskére,
vesz és elad értékpapirokat, **szervez**
hitel és földbérlőszövetkezeteket
s a szövetkezeti tagok mindennemű
gazdasági szükségleteit a legelőnyö-
sebben szerzi be. Földbérlőszövetke-
zeteink kisgazda tagjai összesen circa
15.000 kat. holdon gazdálkodnak.

Szövetkezeti ügyekben az inté-
zet szívesen szolgál felvilá-
gosítással és utbaigazítással.

A magyar királyi dohányjővedék.

A pénzügyi tárca keretében adminisztrált magyar dohányjővedéknek úgy államháztartási, mint közgazdasági szempontból nagy jelentősége van, mert egyrészt az állami bevételekhez jelentékeny összeggel (kerék összegben mintegy 100 millió koronával) járul hozzá, másrészt a mezőgazdaságnak is egyik igen fontos termelési ága.

A magyar dohányjővedék ügyeinek intézését — a pénzügyminisztérium legfőbb irányítása mellett — a dohányjővedéki központi igazgatóság vezeti. Intézkedéseinek végrehajtására 6 dohánybeváltó felügyelőség, 35 beváltó hivatal (azonkívül Erdélyben 2 dohánybeváltó bizottság), 22 dohánygyári igazgatóság és 22 dohányáruraktár szolgál. Ezen végrehajtó szervek a dohány termelése, átvétele, gyártása és a gyártott készletek elraktározása körüli teendőket végzik, míg a kész gyártmányok eladása már a pénzügyigazgatóságok alá tartozó különlegességi, nagy- és kistőzsdék (m. kir. dohányárudák) által történik. Az általános dohányjővedéki ellenőrzés végül a m. kir. pénzügyőrség feladata.

A dohányjővedék számára a legutolsó békeévben (1913-ban) kerék összegben 10,000 kincstári nagy- és kistermelő termelt dohányt, akik 930 községből összesen mintegy 83,000 kat. holdon körülbelül 480,000 q dohányt termeltek.

A termelőktől beváltott dohányt a dohánybeváltó hivatalok megfelelően kiképezve (fermentálva) és bebalozva a dohánygyárakba szállítják, melyek ezen belöldön termelt, valamint a külföldről vásárolt és készletben levő dohánylevelekből szivart, szivarkát, pipa- és szivarkadohányt, burnótot, fonadékot és thanatont gyártanak. A szivarkagyártás nagyjából kézzel, a többi gyártmányok készítése kézzel és különféle modern gépekkel történik. A dohánygyárak 1913-ban 200 ezer q belföldi és 60 ezer q külföldi nyersdohányból 650 millió szivart, 2,200 millió szivarkát, 190 ezer q pipa- és szivarkadohányt, 260 q fonadékot, 170 q burnót és 1500 q thanatont gyártottak. A gyárakban mintegy 20,000 munkás (nagyjából nő) volt foglalkoztatva, akik összesen 13½ millió korona évi bért kaptak.

A kész gyártmányok időközben felemelt eladási ára — általános eladásbeli és különlegességi gyártmányok szerint csoportosítva — olyképp van megállapítva, hogy az ár a gyártmányok minősége szerint progresszíve emelkedik és ez alapon mindenki a saját anyagi viszonyaival megfelelő gyártmányt vásárolhatja meg. 1913-ban eladás alá került összesen 634 millió szivar, 2400 millió szivarka, 190 ezer q pipa- és szivarkadohány, 1300 q thanaton, 200 q fonadék, 200 q burnót és 230 ezer q nyers dohány, együtt 180 millió korona összértékben.

Legkedveltebb és legkeresettebb gyártmányfajok:

a) szivarokban: Regalia Media, Trabucos, Britanica, Cuba Portorico, Portorico, Virginia, Cigarillos; b) szivarkákban: Coronas, Sphinx, Chiubek, Khedive, Princess, Nilus, Memphis, Mirjam, Király, Hölgy; c) pipa- és szivarkadohányban: Sultan Flor, Kiváló Finom, legfinomabb stb. Török, Purzicsán, Kir, Hercegovina, — speciális magyar dohányfajok közül pedig: a rétháti, érsekújvári, verpeléti, faddi, erdélyi kerti, muskotály stb. dohányok, melyek még külföldön is kiváló hírnévek örvendenek.

A magyar jővedéknek békeidőben külföldre is jelentékeny kivitele volt, főleg nyersanyagban (1913-ban 85 ezer q), ez a kivitel azonban a háború óta szünetel. Épp úgy szünetel most a külföldi nyers dohányok és dohánygyártmányok (Havana, Manila, Mexicói szivarok és egyiptomi, török szivarkák) behozatala is, melyekből azelőtt (1913-ban) a jővedék mintegy 20 millió korona értékben 70 ezer q nyersdohányt, 300 ezer darab szivart és 40 millió darab szivarkát hozatott be. A gyártmánybehozatal elmaradásának örvendetes következménye az lett, hogy a kényesebb igényű fogyasztók a drágább magyar különlegességi szivarkákra (Coronas, Sphinx stb.) tértek át s azokat annyira megkedvelték, hogy a nagy kereslet miatt ezek gyártása a háború folyamán átlag majdnem 50-szeresre emelkedett. Valószínűnek látszik, hogy a legfinomabb magyar különlegességi szivarkáknak magasra szökött fogyasztása a háború utáni normális viszonyok között is nagyjában meg fog maradni, mert a legjobb keleti dohányokból készült drágább magyar jővedéki szivarkák joggal vehetik föl a versenyt az egyiptomi és török szivarkákkal, melyeket eddig csupán a megszokás és illúzió tartott sokkal jobbaknak.

A magyar dohányjővedék nagyarányú mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi egész üzemének berendezéséről, vagyis a termelés, gyártás és eladás vezetéséről és irányításáról megállapítható, hogy az kiválóan szakszerű, fejlett nivóju és a modern követelményeknek megfelelő. A háború folyamán pedig a jővedék céltudatos üzleti politikájával és régebben szerzett nyersanyagkészleteinek megfontolt és tervszerű beosztásával nemcsak a katonaság nagyarányú szükségleteit volt képes — a termelési terület megapadása és a külföldi dohánybehozatal elmaradása folytán előállott dohányhiány dacára is — mindaddig akadálytalanul ellátni, de emellett a polgári fogyasztók minimális szükségleteiről is megfelelően gondoskodott. A magyar jővedék ezzel azt a jó hírnevet, mely róla a békés időkben a külföldön is el volt terjedve s amelynek alapján Japán 1897-ben behozott dohánymonopóliumát teljesen a magyar minta szerint rendezte be, a háború óta nemcsak jelentékenyen fokozta, de úgyszólván teljessé tette.

AZ UJSÁG

A LEGJOBB BUDAPESTI NAPILAP

HEVESMEGYEI ALAPITTATOTT 1846. TAKARÉKPÉNZTÁR EGER

ÉRDEKKÖZÖSSÉGBEN A
PESTI HAZAI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁRRAL

Saját tőkéinek összege: 3,825.000 kor. :: A hét
hadikölcsön jegyzéseinek összege: 40,156.250 kor.

Elfogad pénzt kamatozás végett: Betétkönyvecskékre, folyószámlára. Kölcsönöz: Jelzálogra, váltóra, folyószámlára, értékpapírra. Ad és vesz értékpapírt. Kisorsolt értékpapírokat, szelvényeket díjmentesen bevált. Szorosabb kapcsolatot tart fenn az alábbi vállalatokkal: Első Magyar Lakatos és Lemezáru gyár r. t., Egri nyomda r. t., Füzesabony és Vidéke Takarékpénztára r. t., Egri Szövetkezet Bortermelői r. t., Egri Kereskedelmi r. t., Egri Gözmalom r. t., Gyöngyös-Visontai Bortermelői Szöv. mint r. t., Gyöngyösi Népbank r. t., Tiszafüredi Tkpt. r. t., Hatvani Népbank r. t., Eger és Vidéke Szőlősgazdái Szeszfőző Szövetkezet, Első Magyar Általános Biztosító Társaság, Haditermény r. t. hevesmegyei kirendeltsége, Hatvani Szőlőtelepítő és Kereskedelmi r. t.

Hivatalos órák: Hétköznap d. e. 9—¹/₂ 1-ig.

Magyar Agrár- és Járadékbank

Résztvénytársaság

Budapest, V., Nádor-utca 16. sz.

Saját intézeti székház.

Alaptőke:

60,000.000 korona

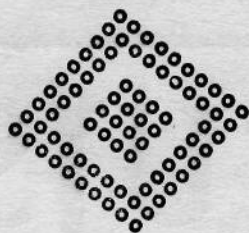
Tartalékok:

o 22,000.000 korona

Igazgatóság: báró Madarassy-Beck Gyula dr. (elnök), Barta Arnold (elnökhelyettes), Bernrieder János, gróf Desasse János, Éber Antal dr. (vezérigazgató), Enyedv Béné, Fellner Frigyes dr. (ügyvezető igazgató), König Tivadar dr. a m. kir. pénzügyminiszterium kiküldöttje, báró Kürthy Lajos v. b. t. t., Matlekovits Sándor dr. v. b. t. t., Minkus Jenő, Nagy Ferenc dr. v. b. t. t., báró Orosdy Fülöp, gróf Schönborn-Buchheim Frigyes Károly v. b. t. t., Thors J. Henrik.

Összes bank- és tőzsde-transzaksiók. Idegen pénzek beváltása. Hitellevelek és utalványok kiállítása. Jelzálogkölcsonök földbirtokra és házakra. Tűz- és betörésmentes páncélszekrények bérbeadása a bérlő saját zára alatt (Safe-Deposits). 4¹/₂%-os záloglevelek negyedévi szelvényekkel, visszafizetendők sorsolás útján teljes névértékben 50 éven belül. 4¹/₂%-os járadékjegyek a névérték 102%-ával levonás nélkül váltatnak be, kamatszelveineinek beváltása a tőkekamat és járadékadó levonás nélkül történik.

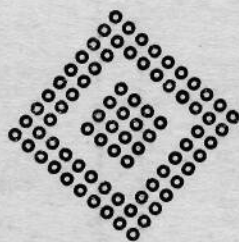

MEZŐKÖVESD.

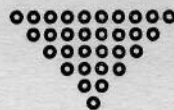
MEZŐKÖVESD nagyközség a Budapest—Kassai vonal mentén, 16.000 lakossal, a matyók és palócok hazája. — Pompás népviseletük régi alakjában maradt meg, — épügy építkezésükben megtartották ősrégi traditióikat.

Iparuk országszerte kedvelt. Dús himzéssel ellátott kézimunkáikkal beutazzák az egész országot, — legújabbban otthonukban is felkeresik élelmes külföldi kereskedők, kik idegen országokban terjesztik a jó kövesdi palócok remek himzéseit.

**NEUMANN
ANTAL**
BORGÁZDASÁGA
GYÖNGYÖS
TELEFON INTERURB. 191

BARNA GÁBOR FIAI
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
GYÖNGYÖS

Parketta - palagár,
gőzfűrés, gőzmalom,
faipar telepe, erdei
fatermelés, kőbánya
üzeme, mátravíz kut-
vállalat, városi vil-
lanyvilágítás. ☎ ☎

KAUFMANN JAKAB
LIKÓR- ÉS RUMGYÁRA
BUDAPEST, VIII.,
NAGYFUVAROS-UTCA 3. SZ.
TELEFON : JÓZSEF 24—36. SZÁM.

Mátrabank
Részvénytársaság
Gyöngyös

Telefon 82. szám.
Alapított 1911. évben.

Giró-contó az Osztrák-Magyar
Banknál.
Postatakarékpénzt. csekk-számla
29897. sz.

Alaptőke . . 500,000 K
Tartalékalap . 56,000 K

Vezérigazgató :
FLEISCHMANN BÉLA
Ügyész :
Dr. RADVÁNYI JENŐ

Elfogad betéteket könyvecskékre és folyó-számlára,
leszámitol váltókat s folyósít törlesztéses és kama-
tozó jelzálog-kölcsönöket, földbirtokokra és házakra,
előnyös feltételek mellett.

XLII. ÉVFOLYAM

GYÖNGYÖSI LAPOK

XLII. ÉVFOLYAM

VEGYESTARTALMU HETILAP

FELELŐS SZERKESZTŐ:

SZÉKELY JENŐ

INTERURBAN TELEFON 45. SZÁM.

Róvó Aladár nyomdai műintézete

Budapest, VI., Teréz-körút 40-42.

Telefon 170-88.

Könyvnyomda

Könyomda

*Szedőgépekkel és a legmodernebb nyomógépekkel felszerelt üzem.
Készít részvényeket és egyéb értékpapírokat, plakátokat, színes
nyomatokat, katalógusokat stb. könyv- és könyomdai munkákat.*

Könyvkötészet

Chromografica

